

Сенка Бенчик

ЛЕКСИЧКИ ПАРАЛЕЛИЗМИ
LEKSZIKOLÓGIAI HASONLÓSÁGOK
ЛЕКСИЧНИ ПАРАЛЕЛИЗМИ

Сенка Бенчик

ЛЕКСИЧКИ ПАРАЛЕЛИЗМИ
ЗАЈЕДНИЧКИ ХУНГАРИЗМИ У СРПСКОМ И РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

LEKSZIKOLÓGIAI HASONLÓSÁGOK
HUNGARIZMUSOK A SZERB ÉS A RUSZIN NYELVBEN

ЛЕКСИЧНИ ПАРАЛЕЛИЗМИ
ЗАЄДНІЦКИ ГУНГАРИЗМИ У СЕРБСКИМ И РУСКИМ ЯЗИКУ

Друштво за русински језик, књижевност и културу
Друштво за руски језик, литературу и културу

Н о в и С а д
2020

Сенка Бенчик

ЛЕКСИЧКИ ПАРАЛЕЛИЗМИ

Заједнички хунгаризми у српском и русинском језику

Издавачи

*Друштво за русински језик, књижевност и културу, Нови Сад
Секција Друштва у Бачкој Тополи и Новом Орахову
Месна заједница, Ново Орахово*

За издаваче

*Ирина Папуга
Хајналка Шипош*

Редакција

*Др Јулијан Рамач
Др Душанка Звекић-Душановић
Татјана Дудаш
Нимрод Томик
Др Михајло Фејса*

Лектор

Мр Хелена Међеши

Превод предговора на мађарски језик

Јожеф Апро

Компјутерска обрада

KALU, Нови Сад

Штампарија

FB Print, Нови Сад

ISBN 978-86-85619-65-6

Нови Сад – Ново Орахово

2020

Сенка Бенчик

ЛЕКСИЧНИ ПАРАЛЕЛИЗМИ

Заєднічки гунгаризми у сербским и руским языку

Видавatele

*Дружтво за руски язык, литературу и културу, Нови Сад
Секция Дружтва у Бачкей Тополі и Новим Ораховe
Месна заєдніца, Нове Орахово*

За видавательох

*Ирина Папуга
Гайналка Шипош*

Редакция

*Др Юлиан Рамач
Др Душанка Звекич-Душанович
Тат`яна Дудаш
Нимрод Томик
Др Михайло Фейса*

Лектор

Мр Гелена Медши

Преклад уводного слова на мадярски язык

Јожеф Апро

Компютерски обробок

KALU, Нови Сад

Друкарня

FB Print, Нови Сад

ISBN 978-86-85619-65-6

Нови Сад – Нове Орахово
2020

Едиција: Катедра 4

Едиция: Катедра 4

ПРЕДГОВОР

„Заједнички хунгаризми у српском и русинском језику” је мастер академских студија Сенке Бенчик на Одсеку за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Новом Саду (2017). Један део мастерског рада Сенке Бенчик под називом „Лексички паралелизми у русинском, српском и мађарском језику” објављен је на русинском језику у Зборнику радова Друштва за русински језик, књижевност и културу „Studia Ruthenica” 23, 2018, 72-82, а сада излази као посебно издање на српском и русинском језику у Едицији Друштва *Катедра* (4).

У Едицији *Катедра* су до сада објављене две књиге Олене Папуга, која је дипломирала на Катедри за русински језик и књижевност Филозофског факултета у Новом Саду, под називом „Руске обисце / Rusinska kuća” (на русинском и хрватском језику) 2009. и „Руске обисце / Русинска кућа” (на српском и русинском језику) 2012. године, а исто тако и књига Сенке Бенчик „Хунгаризми у русинском језику” (2014), што је био њен мастерски рад на Одсеку за русинистику Филозофског факултета у Новом Саду (2012). Друштво за русински језик, књижевност и културу има још и ове едиције: *Образовање, Предшколско васпитање, Књижевност, Речници, Ликовно стваралаштво и Отето од заборава*.

У књизи је указано на речи сличне по облику у мађарском, русинском и српском језику. Приказана је фонолошка, морфолошка и лексичка адаптација речи које су ушле у русински и српски језик из мађарског: директно, или преко немачког, латинског или турског језика. У фонолошкој анализи позајмљеница из мађарског језика презентовани су регистри фонема три језика, а при анализи на морфолошком нивоу хунгаризми су подељени на директне реплике, изведене речи и сложене речи. Илустрована је такође и семантичка адаптација речи која је разврстана у 16 семантичких група, а дато је и неколико примера тројезичког речника.

Подршку издавању књиге „Заједнички хунгаризми у српском и русинском језику” Друштво за русински језик, књижевност и културу дала је Општина Бачка Топола, а финансијска средства за штампање је обезбедила Месна заједница у Новом Орахову.

Редакција

УВОДНЕ СЛОВО

„Заеднічки гунгаризми у сербским и руским язичу” то мастер-робота Сенки Бенчик на Одсеку за сербски язич и литературу Филозофского факултету у Новим Садзе (2017). Єдна часц мастерскей роботи Сенки Бенчик под назву „Лексични паралелизми у руским, сербским и мадырским язичу” обявена по руски у Зборніку роботох Дружтва за руски язич, литературу и культуру „Studia Ruthenica” 23, 2018, 72-82, а тераз виходзи як окредне виданє по сербски и руски у Едициї Дружтва *Катедра* (4).

У Едициї *Катедра* по тераз обявени два кнїжки Олени Папуга, хтора дипломовала на Катедри за руски язич и литературу Филозофского факултету у Новим Садзе под назву „Руске обисце / Rusinska kuća” (по руски и горватски) 2009. и „Руске обисце / Русинска кућа” (по руски и сербски) 2012. року, а тиж и кнїжка Сенки Бенчик „Гунгаризми у руским язичу” (2014), цо була єй мастерска робота на Одсеку за русинистику Филозофского факултету у Новим Садзе (2012). Дружтво за руски язич, литературу и культуру ма ище и тоти едициї: *Образованє, Предшколске вихованє, Литература, Словніки, Подобова творчосц и Одняте од забуца*.

У кнїжки под назву „Заеднічки гунгаризми у сербским и руским язичу” указане на слова подобней форми хтори єст у мадырским, руским и сербским язичу. Приказана фонологийна, морфологийна и лексична адаптациа словох хтори прияти у руским и сербским язичу з мадырского: директно, або преїг немецкого, латинского або турского язича. У фонологийней анализи пожичкох з мадырского язича презентовани регистри фонемох трох язичох, а при анализи на морфологийним уровню гунгаризми подзелени на директни реплики, виведзени слова и зложени слова. Илустрована тиж и семантична адаптациа словох, хтора розкласована до 16 сематичних групох, а потим дати даскельо приклади троязичного словніка.

Потримовку видаваню кнїжки „Заеднічки гунгаризми у сербским и руским язичу” Дружтву за руски язич, литературу и культуру дала Општина Бачка Тополя, а финансийни средства за друкованє обезпечела Месна заедніца у Новим Орахове.

Редакциа

ELŐSZÓ

Hungarizmusok a szerb és a ruszin nyelvben a címe Bencsik Senka mesterfokozatú diplomamunkájának, amit az újvidéki Bölcsészettudományi Egyetem szerb nyelv és irodalom tanszékén védett meg. E munka egy része megjelent ruszin nyelven is Lexikai (szókészleti) hasonlóságok a szerb, a ruszin és a magyar nyelven címen. Ezt a Ruszin Nyelvi és Irodalmi Társaság jelentette meg 2018-ban. Most ez önálló munkaként kerül bemutatásra szerb és ruszin nyelven az egyetem javaslatára. A katedra eddig Papuga Olena két könyvét jelentette meg, aki az újvidéki Bölcsészettudományi Egyetem ruszin tanszékén diplomált 2009-ben. Ruszin háztartás cím alatt jelent meg munkája ruszin és horvát nyelven, majd 2012-ben ruszin és szerb nyelven került bemutatásra.

Ugyancsak az egyetem javaslatára jelent meg 2014-ben Bencsik Senka Hungarizmusok a ruszin nyelvben című műve, ami a szerző mesterszakos diplomamunkája, amit az újvidéki Bölcsészettudományi Egyetem ruszin tanszékén védett meg 2012-ben.

A Ruszin Nyelvi, Irodalmi és Kultúrális Társaság gondozásában megjelentek a következő kiadványok: Oktatás, Iskoláskor előtti nevelés, Iradalom, Szótárak, Képzőművészeti alkotások, Mentsük meg a feledéstől című művek.

Bencsik Senka a fent említett művében vizsgálja a hasonló szóalakokat a magyar, szerb és ruszin nyelvben. A szavak fonológiai, morfológiai (alaktani) és szókincsbeli azon alakjait vizsgálja, melyek a magyarból kerültek át a ruszin és szerb nyelvbe közvetlenül, vagy a német, latin, török nyelv közvetítésével.

Fordította: Prof. Apró József

ЛЕКСИЧКИ ПАРАЛЕЛИЗМИ

**ЗАЈЕДНИЧКИ ХУНГАРИЗМИ
У СРПСКОМ И РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ**

1. САЖЕТАК

Посматрајући историју русинског и српског народа, може се запазити да се од најранијих времена њихове историје спомиње и мађарски народ. Животи тих народа се преплићу још од доласка Мађара у Панонску низију. Неминовно је да народи који током историје долазе у контакт међусобно утичу једни на друге у погледу обичаја, културе, друштвеног живота, па и у погледу језичког система. Лексика је најподложнија променама и разним утицајима. На основу позајмљеница се може закључити како култура једног народа утиче на културу другог. Тако и у српском и у русинском лексичком фонду постоје мађарске речи које су првенствено позајмљене да би се надоместила празнина услед недостатка одређених појмова у језику. У овом раду ће бити састављен јединствени речник заједничких хунгаризама у српском и русинском језику јер је у вишејезичкој средини интересантно објединити и истражити заједничке речи у сва три језика. Биће извршена анализа хунгаризама на фонолошком, морфолошком и семантичком нивоу. Истраживачки корпус је ексцерпиран из мастер-рада „Хунгаризми у русинском језику”. Анализа заједничких хунгаризама у српском и русинском језику има за циљ да утврди који су фактори утицали и на који су се начин мађарске речи инфилтрирале у русински и српски језик; којим путем су улазиле у српски и русински језик; да ли су и све лексеме забележене у српском, а које су заједничке са русинским лексемама, преузете из мађарског језика и да ли се утицај мађарског језика одражава на структуру русинског и српског језичког система. Анализа ће бити спроведена с циљем да се, на основу наведене грађе, употпуни знање о заједничким лексемама у мађарском, српском и русинском језику.

Кључне речи:

посуђенице, српски језик, мађарски језик, русински језик, језички контакти, лексикологија, лексикографија

2. SUMMARY

By observing the history of Ruthenian and Serbian people we can notice that Hungarians are mentioned from the earliest times of their history. The lives of these nations have been interlaced since the arrival of Hungarians to the Pannonian Lowlands. It's inevitable that people having contacts during the course of history mutually influence each other in terms of traditions, culture, social life and language system as well. Vocabulary is the most susceptible to changes and various influences. On the basis of loanwords you can conclude how the culture of a nation affects the culture of another nation. So you can find many Hungarian words in the lexical domain of Serbian and Ruthenian language which are primarily borrowed to offset the gaps caused by the lack of certain terms in the language. This work assembles a unique vocabulary of common hungarisms in Serbian and Ruthenian language, because in multilingual circles it is interesting to integrate and examine the common words in all three languages . Hungarisms will be analysed on phonological, morphological and semantic level. The research corpus is excerpted from the master work 'Hungarisms in the Ruthenian language'.The analysis of common hungarisms in Serbian and Ruthenian language aims to determine which factors influenced and how Hungarian words infiltrated into Ruthenian and Serbian language; in which way they entered into Serbian and Ruthenian language; whether all the lexemes recorded in Serbian, which are also common with Ruthenian lexemes, were taken from Hungarian language and whether the impact of Hungarian language reflects the structure of Ruthenian and Serbian language system. The analysis will be carried out in order to complete the knowledge about common lexemes in Hungarian, Serbian and Ruthenian language on the basis of stated material.

---

3. УВОДНА РЕЧ

3.1. Контакти Срба, Мађара и Русина

Од доласка Мађара у Панонски басен датирају и њихови први контакти са Словенима. То подразумева да су од IX века, па кроз цео средњи век, настајале живе политичке везе и успостављан је међусобни културни утицај. Даљи додирни одвијају се у директном контакту, јер је знатан број Словена живео у оквирима Аустрије односно Аустроугарске (Јерковић, 1996: 173). На овим просторима, осим утицаја културе и обичаја мађарског народа, дошло је и до утицаја на лексичком нивоу. Срби и Русини који су живели под аустро-угарском управом били су принуђени да науче немачки и мађарски језик, поготово ако су желели да се баве службеним и административним пословима. Било је питање и престижа употребљавати речи које су важиле као одраз отмености у друштву, а које су биле мађарског порекла (Андрић, 2009: 17). Међутим, многе лексеме мађарског порекла ушле су и у свакодневни говор Срба и Русина, али и обрнуто јер је неминовно и сасвим природно да се култура, обичаји и језик сународника који живе на истим просторима у директном контакту, међусобно преплићу и утичу једно на друго.

Лексема *иштан* је једна од првих мађарских посуђеница које су ушле и у српски и у русински језик. Међу првима је забележена и реч *p. йобадь, с. jobaђ* (м. jobagy) = сељак (Лабош, 1979: 18).

3.2. Методолошки приступ истраживању

3.2.1. Тема

За ову тему сам се определила јер сам одрасла у окружењу где се већ 71 годину у директном контакту налазе српски, мађарски и русински језик.¹ Поред тога, будући да сам наставница српског као нематерњег и русинског језика који се изучава као изборни предмет свакодневно се срећем са децом која долазе из мешовитих бракова и служе се са два (српски и мађарски језик) или три језика (српски, русински и мађарски језик), али и са децом која долазе из чистих бракова (мађарских) и веома мало познају језике којима се говори у њиховој средини, окружењу и држави.

---

¹ Русини су се на простор општине Бачка Топола, тачније у Ново Орахово из Руског Крстура доселили 13. маја 1946. године.

Деца која изучавају русински језик са елементима националне културе већином потичу из мешовитих бракова, првенствено русинско-мађарских, или русинско-српских. Она похађају редовну наставу на српском или на мађарском језику, а са русинским језиком се служе само у породици, на часовима русинског језика или ако су укључени у неку од секција русинског културно-уметничког друштва. Међутим, постоји и такав проблем да се и у породицама све мање говори русински језик јер деца похађају наставу на другом језику, па је мишљење родитеља да ће им бити лакше ако буду и у породици више користили језик на којем похађају наставу, односно језик већине. Желећи да их мотивишем за учење како русинског, тако и српског језика, у свом педагошком раду сам почела да користим посуђенице као корелацију два језика. Размишљала сам о томе да ће деца бити мотивисанија за рад ако одмах на почетку учења језика осете успех, ако крену од онога што им је познато. На основу литературе у вези са хунгаризмима у русинском језику и уз помоћ информатора почела сам прикупљати и записивати речи мађарског порекла и користити их у настави. Прикупљајући посуђенице сакупила сам речнички корпус који сам желела објединити у један речник који би садржавао све мађарске посуђенице у русинском језику, у нади да ће тај речник бити од користи и другим просветним радницима. Уз помоћ ментора проф. др Михајла Фејсе урадила сам истраживачки, мастер-рад на тему *Хунгаризми у русинском језику* у којем су у речнику обједињени хунгаризми у русинском језику и који садржи и изворно изговарање мађарских посуђеница². Приликом састављања речника уочила сам да се код многих наведених одредница из речника јављају исте лексеме и у српском језику. Водећи се Речником хунгаризма у русинском језику из истоименог мастер-рада и уз помоћ менторке проф. др Душанке Звекић-Душановић састављен је истраживачки корпус у коме су повезана три језика (русински, српски и мађарски језик) и у коме ће бити извршена фонолошка, морфолошка и семантичка анализа заједничких хунгаризма у српском и русинском језику.

3.2.2. Предмет истраживања и циљ истраживања

До предмета овог рада дошло је преко покушаја давања одговора на неколико основних питања:

- који су фактори утицали и на који су се начин мађарске речи инфилтрирале у русински и српски језик;
- којим путем су улазиле у српски и русински језик;
- које су лексичке јединице из мађарског језика прихваћене од стране говорника српског и русинског језика;
- да ли је лексика једини језички ниво где је видљив поменути утицај;

2 На тај начин би и Русини могли научити изворно изговарање позајмљеница, те би им било олакшано учење мађарског језика.

– да ли постоје неке лингвистичке иновације, или нове тенденције које је узроковао мађарски елемент.

Предмет и циљ овог рада је првенствено адаптација мађарског елемента на фонолошком, морфолошком и семантичком нивоу при чему адаптација подразумева прилагођавање мађарских фонема, морфема и значења речи у целости, фонолошкој, морфолошкој и семантичкој структури српског и русинског језика, као и састављање јединственог речника заједничких хунгаризама у српском и русинском језику.

3.2.3. Задаци истраживања

Основни задаци овог истраживачког рада су следећи:

- формирање јединственог речника заједничких хунгаризама у српском и русинском језику;
- анализа утицаја мађарског језика на српски и русински језик на фонолошком, морфолошком и семантичком нивоу.

3.2.4. Хипотеза

Приликом реализације циља истраживања, односно приликом прикупљања и обједињавања мађарског речничког фонда који је ушао у српски и у русински језик, као и његове анализе на фонолошком, морфолошком и семантичком нивоу, постављене су две хипотезе:

1. поред директног контакта, мађарски језик је извршио одређени утицај на српски и русински језик,
2. утицај мађарског језика није се одразио на структуру српског и русинског језика.

3.3. Основна термилошка разграничења

Ејнар Хауген и Јуриел Вајнрајх, аутори основне литературе *О језицима у контакту*, језичке посуђенице сагледавају заједно са појавом билингвизма при чему истражују утицај два географски зближена језика. Разматрајући последице контакта два језика, Ејнар Хауген разликује: а) замењивање кодова (алтернативно коришћење два језика), б) интерференцију (међујезичка идентификација, тј. значењско или функцијско поклапање елемената два језика), в) интеграција (адаптација преузетих елемената у систему језика примаоца) (Фејса, 1990: 6). Можемо приметити да се тек у оквиру интеграције открива предмет овог рада заснован на директном контакту између два језика. Интеграцију треба схватити у најширем смислу и под њом подразумевати процес одомаћивања и прилагођавања страног (мађарског) елемента у новом (српском и русинском)

језику, процес који по правилу у језику примаоцу резултује разним варијацијама облика и садржаја језика даваоца. Варијација облика се односи на гласовну реализацију стране речи, а варијација садржаја на значење. (Фејса 1990: 8).

4. ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Можемо рећи да се о хунгаризмима у српском и русинском језику као посебној теми није много писало. До сада су о хунгаризмима у русинском језику писали Габријел Костелник, Микола Кочиш, Олекса Горбач, Иштван Удвари, Ђура Лаћак, Јулијан Рамач, Хајналка Фирис и Сенка Бенчик, док су о мађарским лексичким позајмљеницама у српском језику као посебној теми писали Јован Јерковић, Марта Бјелетић, Едита Андрић, Ева Рафаи Вуков и др. Хунгаризми су као део лингвистичког истраживања заступљени у многим лингвистичким радовима, а када говоримо о српском језику, онда су посебно заступљени у речницима. Од великог значаја за израду овог рада је *Речник српскохрватског књижевног језика* (РМС). Свака лексема на српском језику која се налази у речнику овог рада је проверена у РМС и поред сваке одреднице је записано значење из овог речника. У проверавању лексема сам користила и *Етимолошки речник српског језика* Петра Скока, где су посебно заступљене и старије речи које већ нису толико фреквентне у језику. Поједине речи нисам могла пронаћи у РМС, ни у Етимолошком речнику српског језика, али као сведок њиховог коришћења и фреквенције у језику, бар што се тиче општине Бачка Топола, пронашла сам у *Речнику бачких Буњеваца*³, који је богат покрајинизмима. За проверу семантике и порекла користила сам и *Лексикон страних речи и израза* од Милана Вујаклије, као и *Велики речник страних речи и израза* Ивана Клајна и Милана Шипке.

Што се тиче истраживачке грађе овог рада, она је у потпуности ексцерпирана из речника који је саставни и главни део мастер-рада *Хунгаризми у русинском језику*. Поред самог речника, у том раду је извршена анализа на фонолошком, морфолошком, семантичком и ономастичком нивоу. Резултате тих анализа сам искористила и у овом истраживачком раду. Рад је одбраћен у јулу 2012. године на Филозофском факултету у Новом Саду на Одсеку за русинистику.

Све русинске лексеме које су заступљене у речнику обједињене су и проверене из следеће литературе: рад русинског лингвисте проф. др Јулијана Рамача *Лексика руског језика* (Лексика русинског језика), издат у Новом Саду 1983. године. То је посебно значајно дело које ми је помогло у истраживању и виђењу досада прикупљених и обрађених хунгаризама у русинском језику. У том раду је проф. др Рамач, поред позајмљеница из других језика, прикупио око 550 мађаризама и проширио их са око 43 нове мађарске позајмљенице. Детаљну

3 Пеић, М., Бачлија, Г., *Речник бачких Буњеваца*, Београд: БИГЗ, 2007.

анализу сваке речи на фонолошком, морфолошком и семантичком нивоу није урадио, не говори посебно о ономастици, али говори о пореклу позајмљеница, о тешкоћи одређивања временских координата одређене језичке појаве. Веома значајно дело за овај рад је и *Толковий словник словох и їх значеньох* (Речник тумачења речи и њихових значења) аутора Ђуре Лаћака. У овом речнику су наведене оне речи које су посуђене из мађарског језика или које су ушле у русински језик преко мађарског језика. Користила сам и *Руско-сербски словник* (*Русинско-српски речник*) који су саставили русински лингвисти: Хелена Међеши, Оксана Тимко-Ћитко, Михајло Фејса и Јулијан Рамач и у којем је обрађена лексика русинског народног и књижевног језика. У *Речнику* се, поред савремене лексике, налази и застарела лексика која је полако изашла из употребе и коју млађе генерације не користе, али је старије генерације добро познају и употребљавају, а са том лексиком се срећемо и у многим књижевним русинским делима.

Сваки хунгаризам, односно свака реч мађарског порекла која се налази у речнику и део је овог рада потврђена је и у језику извору (мађарском језику). Лексеме су потврђене уз помоћ следеће литературе: *Magyar értelmző kéziszótár; Magyar – szerbhorvát kéziszótár; Szerbhorvát – magyar kéziszótár; Idegen szavak és kifejezések szótára*. Све речи су провериле и потврдиле професорка мађарског језика Гизела Ивеш и проф. др Ирен Ланц.

За обједињавање хунгаризама у речнику користила сам и *Etimológiai szótár* (Мађарски етимолошки речник) професора Габора Заица (*Zaicz Gábor*) у којем се налазе лексеме на мађарском језику са назначеном семантиком и пореклом; као и у *A Magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* (Мађарски историјско-етимолошки речник).

Хунгаризми су нашли своје место и у делу *Граматику руског језика* (Граматици русинског језика) проф. др Јулијана Рамача, издатог 2002. године. У Рамачевој Граматици су обрађени у области лексикологије, где се спомињу и топоними (набројано је 12 топонима), а примере хунгаризама сам пронашла и у области морфологије.

Код анализе позајмљеница на фонолошком, морфолошком и семантичком нивоу у највећој мери сам се ослањала на *Нормативну граматику српског језика*; затим дело проф. Едите Андрић *Суживот народа и језичка коегзистенција*, као и дело проф. Андрић *Лексикологија и морфологија мађарског језика*; у оквиру дела *О лексичким позајмљеницама* сам користила више радова: рад Јована Јерковића *Мађаризми у Речнику српскохрватског књижевног језика*, рад Ранка Бугарског *Стране речи данас: појам, употреба, ставови*, као и рад Милке Ивић *Општи поглед на проблем туђица*, затим рад проф. Рамача *Граматику русинског језика*. Код фонолошке анализе сам користила и *A Magyar nyelv könyve* (Граматику мађарског језика) од др Андраша Давида (dr. David András), као и *Скрипту Мађарски језик* (*Magyar nyelv*) мр Ференца Багија.

Рад др Хајналке Фирис *Презвиска мађарског походзена при бачванско-сримских Руснацох* (Презимена мађарског порекла код бачко-сремских Русина) ми је такође помогао, посебно код анализе на фонолошком и морфолошком нивоу. Она се у свом раду ослањала на истраживања лингвисте Иштвана Удварија.

Да бих открила када су се први мађаризми појавили у српском и русинском језику, морала сам пронаћи прве контакте три народа кроз историју, односно прве контакте мађарског и русинског језика, и мађарског и српског језика. У том истраживању ми је помогло дело *История Русинох Бачкей, Сриму и Славониї 1745-1918 рок* (Историја Русина Бачке, Срема и Славоније 1745-1918. године) аутора др Федора Лабоша. Из овог дела сазнајем много и о животу Русина и Мађара, пронашла сам прве мађаризме (нпр. *йобадь*, *ишпан* и др.) и да је русински народ био веома поштован од стране мађарског народа као изузетно вредан и частан народ. О првим контактима Мађара и Русина дознајем и из дела *Magyarország története 895-1301* (Мађарска историја 895-1301) аутора мађарског историчара Kristó Gyula (Ђуле Криштоа). Што се тиче повезаности и првих контаката Мађара и Срба, користила сам рад Јована Јерковића који је саставни део литературе под називом *О лексичким позајмљеницама* и поменути рад проф. др Едите Андрић *У духу језичке и културне коегзистенције*.

За избор и израду метода и структуре самог рада користила сам *Упутство за израду завршних радова на мастер академским студијама* и рад *Англијски елементи у руским језику (Енглески елементи у русинском језику)*, проф. др Михајла Фејсе.

5. САГЛЕДАВАЊЕ ХУНГАРИЗАМА

5.1. Методолошки приступ истраживању у овом раду

У овом раду ће бити обједињени заједнички хунгаризми у српском и русинском језику⁴, биће приказан и пут позајмљивања лексема из мађарског језика у српски и русински језик. Поједини хунгаризми су у српски и русински језик ушли директно из мађарског језика, поједини преко немачког језика, неке хунгаризме у русинском језику смо преузели из српског језика, док су поједине речи немачког, латинског, турског порекла преузете из мађарског језика⁵. Неке

4 Истраживачки корпус овог рада у потпуности је ексерциран из мастер-рада „Хунгаризми у русинском језику”, одбрањеног 2012. године на Филозофском Факултету у Новом Саду, на Одсеку за русинистику.

5 Нпр. реч *фурик* у значењу с. колица користе Русини у Војводини и Мађари у Мађарској, док ту лексеми не користе Мађари из Србији. У српском језику се не јавља; или реч *баршон* која се води као мађаризам турског порекла, јавља се и у српском и у русинском језику.

лексема се у русинском језику воде као хунгаризми, а у српском језику нема доказа за то, иако имају исти облик и значење као у мађарском језику.

Приликом прикупљања речничког фонда који је ушао у српски и русински језик користићу методу тројне адаптације⁶ Рудолфа Филиповића, коју је у свом раду *Енглески елементи у русинском језику* користио и русински лингвиста Михајло Фејса.

Проф. др Михајло Фејса у свом раду *Енглески елементи у русинском језику (Англијски елементи у руским језику)* разликује три врсте морфолошки адаптираних речи⁷ (Фејса, 1990: 105). Ову анализу ћемо применити у анализи хунгаризама на морфолошком нивоу.

Што се тиче методе истраживања, можемо рећи да је она у основи синхронијско-дескриптивна анализа. Овај основни приступ истраживању комбинован је са другим методама. У оквиру речника, приликом приказивања порекла лексема коришћени су историјски подаци, односно дијахрони приступ истраживању.

5.2 Истраживачки корпус

Обједињени у речник, заједнички хунгаризми у српском и русинском језику постају доступни свима који владају српским, русинским или мађарским језиком и омогућују прављење разлике и издвајање хунгаризама који су посуђени из оправданих разлога⁸ и оних који се употребљавају из немарности или неких других разлога⁹. За говорнике српског и русинског језика дата је могућност да науче и изворно писање и изговарање посуђеница из мађарског језика. Нпр. ЧАРДАШ р. : ЧАРДАШ с. : CSÁRDÁS /ča:rda:š/ м.

Истраживања су, пре свега, извршена на писаном материјалу. Подаци у речнику и уопште у раду су ексцерпирани из писаних материјала. Комплетан истраживачки корпус на русинском језику је преузет из рада *Хунгаризми у русинском језику*, док су код анализе и потврђивања и допуне података коришћени и други писани материјали¹⁰, али и реч информатора, поготово када се радило о лексемама које се не користе на читавом говорном подручју Србије, већ у срединама где и данас три језика живе у директном контакту¹¹. У речник није уведена ниједна реч која није проверена или са стране информатора или у писаном материјалу, како у језику извору, тако и у језику примаоцу.

6 Фонолошку, морфолошку и семантичку анализу.

7 Директна реплика, изведене речи и сложене речи.

8 Када надомештавамо празнину у лексичком језику или када означавамо потпуно нови појам.

9 У језику примаоцу постоје одговарајући, опште прихваћени термини, али се из немарности или неких других разлога не користе, или се користе паралелно (Андрић, 2009:19).

10 Погледати поглавље о прегледу литературе.

11 Нпр. Суботица, Бачка Топола, Ново Орахово, Кула.

5.3. Проблеми формирања истраживачког корпуса

У самом току истраживања јавило се више потешкоћа које су довеле и до основног проблема истраживања. Он се састоји у утврђивању присуства и издвајања мађарског елемента из лексичке материје српског и русинског језика за потребе формирања речника.

Као највеће потешкоће издвојили смо следеће:

а) Непостојање потпуног и сигурног извора о томе који су хунгаризми директно преузети из мађарског језика, а који су преузети преко неког другог језика (немачког, латинског, српског¹² јез.).

Срби и Русини¹³ који су се населили у Војводини живели су под аустро-угарском управом, па самим тим су били принуђени да науче мађарски и немачки језик, уколико су желели да се афирмишу и да се баве службеним и административним пословима. Било је питање престижа употребљавати речи које су важиле као одраз отмености у друштву, а које су биле мађарског порекла (Андрић, 2009: 12).

б) Некоришћење појединих мађарских лексема у језику-извору (нпр. лексема *жиљер* у РМС стоји да је мађарског порекла, у русинском језику такође се води као хунгаризам, док у мађарском језику нема податак о тој лексеми са тим значењем¹⁴).

в) Немогућност праћења дијахроне компоненте у потпуности, односно не можемо тачно одредити временске координате одређене језичке појаве.

Проф. др Јулијан Рамач код изучавања русинске лексике и одређивању временских кордината наглашава да је за русински језик веома важан моменат досељења у нови крај. Тако дели и лексику коју су Русини користили у старом крају (ону коју су донели са собом приликом досељења у Панонску низију), од лексичких слојева новог краја, од досељења у Војводину (средином 18. века).

г) Немогућност одређивања степена прихваћености одређене језичке појаве код свих говорника русинског језика.

12 У случају русинског језика.

13 Срби на просторима Војводине живе од XVII века, а Русини од XVIII века.

14 Погледати поглавље 10.

---

6. СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

арх. – архаизам
бот. – ботанички
едн. – једнина (на русинском језик)
етн. – етнографски
заст. – застарело
зоол. – зоолошки
ист. – историјски
карп. – карпатски
лат. – латински
л – литар
м – мађарски језик (у речнику)
мађ. – мађарски
МЕР – Мађарски етимолошки речник
муз. – музички
нар. – народни
нем. – немачки
непром. – непроменљиви
нпр. – на пример
пеј. – пејоративно
покр. – покрајински
пољ. – пољски
прид. – придев
р – русински језик (у речнику)
рус. – русински
РББ – Речник бачких Буњеваца
РМС – Речник Матице српске
рум. – румунски
с – српски језик (у речнику)
сл. – слично
слц. – словачки
срп. – српски
суч. – сучасни (на српском значи: савремени)
тал. – италијански
укр. – украјински
фр. – француски
хем. – хемијски

7. ФОНОЛОШКА АДАПТАЦИЈА

7.1. Фонолошки системи русинског, српског и мађарског језика

Анализа фонолошке адаптације преузетих речи мађарског порекла претпоставља компаративно сагледавање фонолошких система русинског, српског и мађарског језика. Код упоређивања фонолошких система мађарског и русинског језика ослања се на рад „Хунгаризми у русинском језику”.

У русинском језику је присутна неусаглашеност око броја фонема тј. да ли тај број износи 30 или 32. До разилажења мишљења је дошло због фонема /d'/ и /t'/ које русински лингвисти Габријил Костелник и Микола М. Кочиш, иако свесни њихове мале фреквентности, убрајају у фонолошки систем русинског језика. Александер Д. Дуличенко их, међутим, избацује из фонолошког система као туђе (мађарске) и непродуктивне фонеме које не одговарају русинском језику. Гледајући из равни синхроније /d'/ и /t'/ су заиста фонеме јер живе у савременом русинском језику, и што је још значајније, имају семантичко-диференцијалну функцију. На пример: /lad' a/ и /nad' / не значе исто што и /lada/ и /nad/, ни /rot' ka/ и /ret' a/ нису позиционе варијанте истог значења /rotka/ и /peta/. Фонеме /d/ и /t/ с једне стране, а фонеме /d'/ и /t'/ с друге, представљају дистинктивне јединице по којима можемо розликовати разне морфеме. Проблемска ситуација је потпуно иста као и у случају фонеме /ž/ у енглеском језику којој се приписује француско порекло. Према томе, држаћемо се мишљења лингвиста Костелника и Кочиша да у русинском језику постоје 32 фонеме. Међу њима 27 сугласника:

/b/, /p/, /d/, /t/, /g/, /k/, /dz/, /c/, /dž/, /č/, /d'/, /t'/, /v/, /f/, /z/, /s/, /ž/, /š/, /h/, /x/, /l/, /lj/, /m/, /n/, /nj/, /j/, /r/ и 5 самогласника: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/.

У мађарском језику разликујемо 44 фонеме, међу којима има 26 домаћих консонаната /b/, /p/, /d/, /t/, /g/, /k/, /dz/, /c/, /dzs/, /cs/, /gy/, /ty/, /v/, /f/, /z/, /sz/, /zs/, /s/, /h/, /j/, /l/, /ly/, /m/, /n/, /ny/, /r/, четири консоната које се јављају и у другим страним језицима /q/, /w/, /x/, /y/ и 14 вокала: /i/, /i:/, /ü/, /ü:/, /e/, /e:/, /ö/, /ö:/, /u/, /u:/, /o/, /o:/, /a/, /a:/ (Бенчик, 2014: 74)

У српском језику има 30 фонема. Међу њима 25 сугласника: /b/, /v/, /g/, /d/, /d'/, /ž/, /z/, /j/, /k/, /l/, /lj/, /m/, /n/, /nj/, /p/, /r/, /s/, /t/, /t'/, /f/, /h/, /c/, /č/, /dž/, /š/ и 5 самогласника: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/.

У регистру фонема српског и русинског језика разлика је само у два фонемама /dz/, /r/ којих у српском језику нема. Вокали оба језичка система су еквивалентни.

7.1.1. Супституција мађарских вокала у русинском и српском језику

Код хунгаризама у русинском и српском језику дошло је до одређених гласовних промена у току њихове адаптације. Значајније промене су се догодиле код вокала, пошто се мађарски вокални систем састоји од 14 вокала – а, а, е, ě, í, í, ö, ő, о, ó, ü, ű, и, ú, и (András, 1975: 25-26), русински од пет – а, е, и, о, у (Рамач, 2002: 14) и српски од пет – а, е, и, о, у (Пипер, 2013), због тога ћемо у даљој анализи прво сагледати до каквих је гласовних промена дошло код вокала, а затим код консонанта. Потрудићемо се тачно приказати са којим русинским и српским фонемама је извршено замењивање мађарских фонема. Замену фонема ћемо приказати на сакупљеном истраживачком корпусу хунгаризама. Лингвиста проф. др Михајло Фејса је код супституције енглеских фонема користио појмове Ејнара Хаугена, и у овом раду ћемо се код супституције мађарских фонема ослањати на његове појмове. За обележавање међусобно заменљивих фонема користићемо појам дијафон. Када се супституција одвија једнообразно, фонема за фонему, имамо прост дијафонски однос. Када таквог поклапања нема, тада долази до сложеног дијафонског односа:

а) конвергентни – супституција се одвија тако што се више мађарских фонема замењује једном српском или русинском фонемом;

б) дивергентни – супституција се одвија тако што се једна мађарска фонема замењује са више српских или русинских фонема;

- мађ. /a = a/ > /a/ или /я/, /ja/ нпр. мађ. akó, bestia, piac; рус. аков, бештия, пияц; срп. аков, бештија, пијаца;
- мађ. /á = a:/ > /a/, /я/ нпр. мађ. áldomás, árenda, város, lárma; рус. алдомаш, аренда, варош, лярма; срп. алдомаш, аренда, варош, ларма;
- мађ. /e/ > /e/, /a/ нпр. deres, deszka, dinnye, nemes, péte; рус. дереш, доска, диня, немеш, пита; срп. дереш, доска, диња, немеш, пита;
- мађ. /é = e:/ > /e/, /e/ или /и/ нпр. bélyeg, vítész, tányér, cédula; рус. биреш, витиз, танер, цидула; срп. белег, витез, тањир, цедуља;
- мађ. /i/ > /и/, /i/ или /а/ нпр. ispan, taliga, stangli, stanicli; рус. ишпан, талига, штангла, штаницла; срп. ишпан, таљига, штангла, штаницла. Суфикс /a/ се јавља на крају речи;
- мађ. /í = i:/ > /и/ нпр. címer, bíró, rífa; рус. цимер, biro; срп. цимер, biro;
- мађ. /o/ > /o/, /a/ или /у/ нпр. bársony, bojtár, toronj, olaj; рус. баршонь, бойтар, турня, олей; срп. баршон, бојтар, торањ, уље;
- мађ. /ó = o:/ > /o/, /ov/ или /ол/. дијафон /o/ се јавља на почетку и у средини нпр. lavór, makaróni, piskóta; рус. лавор, макарони, пишкота; срп. лавор, макароне; пишкота; дивергенти /ov/ се јавља у средини или на крају речи нпр. akó, asó, bíró, hordó, sógor; рус. аков, ашов, биров, гордов, шовгор; срп. аков, ашов, биров, хордов, шогор;

- мађ. /*ö*/ > /*e*/ или /*o*/ нпр. *herőse, hörőse, csömör*; рус. герчок, геровци, череги, щемериц ше; срп. хрчак, херовке, учемерити се;
- мађ. /*ő* = *ö*:/ > /*e*/, /*a*/, /*y*/ или /*ov*/ нпр. *bőgős, esküvő, meritő, mérő, cipő, serpenyő*; рус. бегеш, ешкут, меритов, меров, ципела шерпеня; срп. бегеш, ешкут, меритов, меров, ципеле, шерпења;
- мађ. /*u*/ > /*y*/ нпр. *bunda, tulipán, huncut, hurka*; рус. бунда, туліпан, гунцут, гурка; срп. бунда, тулипан, хунцут, хурка;
- мађ. /*ú* = *u*:/ > /*y*/ или /*ov*/ нпр. *gúnár, pandúr, fúrt*; рус. гунар, пандур, фурт; срп. гунар, пандур, фурт; /*ov*/ нпр. *vályú*, рус. валов; срп. валов;
- мађ. /*ü* = *ü* / > /*i*/ или /*ov*/ нпр. *plüss*, рус. блиш; срп. плиш;
- мађ. /*ű* = *ü*:/ > /*i*/ или /*y*/ у истраживачком корпусу није забележен пример са овим вокалом.

7.1.2. Супституција мађарских консонаната у русинском и српском језику

Код хунгаризама у српском језику и језику бачко-сремских Русина фонетске промене консонаната нису толико бројне и значајне као код вокала. Због тога је вероватно и мала разлика између консонантског система мађарског, српског и русинског језика.

Русински и мађарски консонантски системи се разликују по следећим консонантама: палатално /*ɥ*/=*љ*/ и веларно /*h*/=*г*/, у мађарском консонантном систему их нема.

Српски и мађарски консонантски системи се разликују по консонанту /*ɥ*/=*љ*/, који се у српском језику јавља као /*љ*/ док се у мађарском језику он рефлектује у глас /*j*/ . Разликује се и по консонанту /*dz*/, у српском језику га нема. Мађарски консонантни систем се састоји од 26 јединица (Фирис, 2008: 216), српски од 25 јединица (Пипер и Клајн, 2013:30), а русински консонантски систем од 27 јединица (Рамач, 2002: 21):

- мађ. /*b*/ > /*б*/ или /*п*/ нпр. *bárány, betyár, bunda, kolbász*; рус. баран, бетяр, колбаса; срп. баран, бећар, кобасица;
- мађ. /*c*/ > /*ц*/ или /*с*/ нпр. *bicigli, huncut cédula, cipő, ordenánc*; рус. бицигла, гунцут, цидула, ципела, ординанц; срп. бицикл, хунцут, цедуља, ципеле, ордонанс;
- мађ. /*cs*/ > /*ч*/ нпр. *kocsma, palacsinta, hörősek, csizma, csutka*; рус. карчма, палачинка, чижма, чутка; срп. крчма, палачинка, чизма, чутка;
- мађ. /*d*/ > /*д*/ или /*п*/ нпр. *deszka, zsandár, labda*; рус. деска, жандар, лабда; срп. даска, жандар, лопта;
- мађ. /*dz*/ у свом истраживачком корпусу нисам пронашла пример са консонантом дз;
- мађ. /*d*/ > /*д*/ или /*п*/ нпр. *deszka, zsandár, labda*; рус. деска, жандар, лабда; срп. даска, жандар, лопта;

- мађ. /dzs/ > /дж/ нпр. bandzsál; рус. бонджа; срп. бонца;
- мађ. /f/ > /ф/ нпр. prófunt, rífa, fajta, forint; рус. профунт, риф, файта, форинт; срп. профунат, риф, фајта, форинта¹⁵;
- мађ. /g/ > /г/ или /к/ нпр. gazda, gesztenye, hörcsög ; рус. газда, гестиня, герчок; срп. газда, кестен, хрчак;
- мађ. /gy/ > /дъ/, /ђ/ или /д/ нпр. bugyelláris, gyömbér, Magyar, rongy; рус. буделар дюмбир, Мадяр, рондя¹⁶; срп. буђелар, ђумбир, Мађар, ронђа;
- мађ. /h/ > /г/ или /х/ кад је рус. дијафон /г/ у питању онда имамо следеће примере, hörcsög, hordó, huncut рус. герчок, гордов, гунцут; док се у срп. језику увек рефлексује у дијафон /х/ нпр. хрчак, хардов, хунцут, а кад је реч о рус. дијафону /х/ онда имамо следеће примере határ, рус. хотар.

До 12. века словенски језици још нису имали грлени консонант /г/ (имали су само задњонепчане консонанте /г/ и /х/) па се и мађарско грлено /h/ у мађарским позајмљеницама у русинском језику замењивало са њему најближим словенским консонантом /х/: мађарске речи híg (гир), terhe (терге), hotár (хотар), haszon (гасон), harcsa (гарча), hiba (гиба). Оне су се у русинском језику изговарале на следећи начин: хир „вест, новост”, терха, хотар, хасен, харча, хиба. Из овога можемо закључити да наведене позајмљенице највероватније потичу из периода до 12. века.

У 12. веку је прасловенски консонант /г/ у појединим словенским језицима (данашњи словачки, чешки, украјински, белоруски, руски, русински и др.) прешао у грлено /г/: прасловенске речи goga, noga, glina, griva, gostь, gvozdь и др. почеле су се у тим језицима изговарати са /г/. Тако и у русинском језику гора, нога, гай, гли́на, гни́в, гной, глава, госц, грива, гвозд и др. Од тога времена грлено /h/ у позајмљеницама мађарског порекла у словенским језицима не прелази у /х/. Тако речи hant (гант), hab (габ), hörcsök (герчок) и др. су наши преци већ изговарали са /г/: ганта, габа, герчок итд.¹⁷

- мађ. /у, l̩ = j/ > /й/, /л̩/ или /љ/ за дијафон /й/ или /ј/ су из корпуса издвојени следећи примери: bajtár, paragáj, fajta; рус. бойтар, папагај, файта; срп. бојтар, папагај, фајта; док су за дијафон /љ/, односно /љ/ забележени следећи примери: bélyeg, vályog, dereglye, szablya; рус. белег, ваљка, дерегля, шабля; срп. биљег, ваљак, дерегля.

15 Консонант /ф/ није прасловенски, и словенски језици га имају у позајмљеницама.

У русинској карпатској лексички међу позајмљеницама са /ф/ има и доста мађаризама: карфа, слепант, файта, фалат, фаркаш, фертал, фогаш, форгов, фугов и др. (Рамач, 2002: 407).

16 Палатални консонанти /д'/ и /т'/ су у русинском језику прешли у /дз/ и /ц/ (дет'и' прешло је у дзечи), данас у русинском језику са /д'/ и /т'/ најчешће налазимо позајмљенице, а приближно су трећина од њих мађаризми: андя, адяш, удян, Мадяр, дюг, паридя, деплови, деп, контя, фатюга, фитюла, потька и др. (Рамач, 2002: 407).

17 Истраживања у вези са дијафоном /г/ су преузета из мастер-рада „Хунгризми у русинском језику” (Бенчик, 2012).

У српском и русинском језику код хунгаризама увек долази до промене $ly < l'$ (љ). У мађарском језику се консонант ly изгубио у XVII веку (Фирис, 2008: 216), односно изгубио је своју палаталну артикулацију и тако од палаталног l' настало је фрикативно j ($l > j$), што значи да хунгаризми, који садрже тај консонант, одражавају старије фонетско стање у консонантском систему мађарског језика. Разлика се јавља код $/j/$ и $/ly/$: то су два слова, али их у мађарском језику користимо као један глас, увек их изговарамо као $/j/$. Пишу се традиционално, без правила, потребно је научити, односно увежбати када пишемо $/j/$, а када $/ly/$. Међутим, оно што би нам могло помоћи у писању и коришћењу тих слова је чињеница да када се с њима срећемо на почетку речи увек их пишемо као $/j/$, нпр.: *János* /Ja: noš/, *jut* /jut/, *jár* /ja:r/, *játék* /ja:te:k/, *jó* /jo:/, једини изузетак је: *lyuk* /juk/, *lyukos* /jukos/, *lyukpíró* /jukpi:ro:/.

- мађ. $/k/ > /к/$ или $/г/$ нпр. *gesztenye, deszka, kapu, krajcár, paprikás*; рус. гестиня, грајцар деска, капура, папригаш; срп. даска, кестен, крајцар, паприкаш;
- мађ. $/l/ > /л/$ нпр. *labda, lavór, lámpa, lánc, muskátli*; рус. лабда, лавор, лампа, ланец, мушкатла;
- мађ. $/m/ > /м/$ нпр. *mázsza, majszter, mocsár, nemes*; рус. мажа, майстор, мочар, немеш; срп. мажа, мајстор, мочвара, немеш;
- мађ. $/n/ > /н/$ нпр. *nemes, notáros, orgona, palacsinta*; рус. немеш, нотарош, оргона, палачинка; срп. немеш, нотар, јоргован, палачинке;
- мађ. $/ny/ > /њ/, /њ/$ или $/н/$ нпр. *bárány, bársony, gesztenye, dohány*; рус. баран, баршоњ, гестиня, доган; срп. баран, баршон, кестен, дуван.
- мађ. $/p/ > /п/$ или $/б/$ напр. *rajtás, palacsinta, pandúr, plüss*; рус. пайташ, палачинка, бандур, блиш; срп. пайдаш, палачинке, пандур, плиш. Промена $/p/$ у $/б/$ је забележена само у русинском језику;
- мађ. $/r/ > /р/$ нпр. *barna, város, vásár, ringló, rojt*; рус. барнасти, варош, вашар, ринглов, ројта; срп. барна, варош, вашар, ринглов, ројта;
- мађ. $/s/ > /ш/$ или $/с/$ нпр. *puska, tepsi, saláta, sátor, sógor*; рус. пушка, тепша, шалата, шатор, шовгор; срп. тепсија, пушка, салата, шатор, шогор. Промена $/ш/$ у $/с/$ забележена је само у српском језику;
- мађ. $/sz/ > /с/$ или $/ш/$ нпр. *deszka, káposzta, szállás, szárma, huszár, szablya*; рус. деска, капуста, салаш, сарма хусар, шабля; срп. даска, купус, салаш, сарма, хусар, сабља;
- мађ. $/t/ > /т/$ нпр. *tányér, táska, tepsi, tulipán, spenót*; рус. танер, ташка, тепша, туліпан, шпинат; срп. тањир, ташка, тепсија, тулипан, шпанаћ;
- мађ. $/ty/ > /ть/ /ћ/$ нпр. *betyár, fityula*; рус. бетяр, фитюла; бећар, фићула;
- мађ. $/v/ > /в/$ нпр. *város, vásár, vitéz*; рус. варош, вашар, витяз; срп. варош, вашар, витез;
- мађ. $/z/ > /з/$ или $/с/$ нпр. *dezentor, zokni, vitéz*; рус. дезентор, зокни, витяз; срп. дезертер, сокне, витез;

- мађ. /zs/ > /ж/ нпр. zsandár, zsemle, mázsa; рус. жандар, жемлік, мажа; срп. жандар, жемичка, мажа.

Након извршене супституције мађарских вокала и консонаната у српском и мађарском језику, можемо се сложити са тврдњом проф. Едите Андрић да је фонетска структура једног језика најстабилнија и најмање је изложена спољним утицајима.¹⁸

8. МОРФОЛОШКА АДАПТАЦИЈА

Циљ анализе на морфолошком нивоу је показати степен мађарског елемента код појединих врста речи.

Од свих врста речи најбројније су именице и чине око три четвртине истраживачког корпуса, док ћемо се у оној једној четвртини сретати са глаголима, придевима, прилозима и узвицима.

Код анализе на морфолошком нивоу хунгаризме делимо на:

1. директне реплике
2. изведене речи
3. сложене речи

У *директне* реплике ће бити убројане оне посуђенице мађарског порекла које су настале на говорном подручју мађарског језика и чији су облици идентични са мађарским облицима (мађарске посуђенице без суфикса и мађаризми чија се завршна група гласова по облику поклопила са српским и русинским језиком); под *изведеним* речима ћемо подразумевати све оне лексеме које су добиле неки српски или русински (одомаћени или домаћи) деривациони елемент са којим се брише идентичност са изворним обликом (мађаризми са мађарским, српским или русинским суфиксом); док ћемо под *сложеним* речима подразумевати оне речи којима су обе компоненте независне (Фејса, 1990: 105).

8.1. Именице

Именице су најбројније од свих врста речи и чине више од три четвртине нашег истраживачког корпуса. Највише су заступљене именице без суфикса, односно директне реплике, затим изведене речи, а у најмањем броју су заступљене сложене речи.

¹⁸ Андрић, Едита, У духу језичке и културне коезистенције, Српска академија наука и уметности, Огранак у Новом Саду, 2009.

8.1.1. Именице – хунгаризми без суфикса и мађарске посуђенице чија се завршна група гласова поклопила са српским и русинским језиком (директна реплика)

Код именица најбројнији су примери мађарских посуђеница без суфикса и мађаризама чија се завршна група гласова по облику поклопила са српским и русинским језиком, односно директне реплике. Овај број је у непосредној зависности од класификације именица-хунгаризама на неизведене, изведене и сложене¹⁹ (Рамач, 2002: 54).

Иако знамо да неизведене именице имају само корен или коренску морфему која носи значењско језгро речи²⁰, нпр. БАЛ р. свјеточни танц : с. БАЛ забава са игранком, свечани плес : BÁL /ba:l/ м. rangos esemény; ВАРОШ р. город : ВАРОШ с. мађ. насеље у коме станују грађани, занатлије и трговци и где се налазе различити уреди и установе, град : VÁROS /va:roš/ м., ми у неизведене именице у русинском и српском језику убрајамо и именице код којих, иако су у језику извору изведенице, не разликујемо морфеме²¹. Нпр. ВАРМЕДЈА р. жупанија, покрајина у Мађарској : ВАРМЕЂА с. жупанија у Мађарској, жупанијски уред : VÁRMEGYE /va:rmed'e/ м. У мађарском језику се јавља око 1504. године. ВАРМЕЂА је у мађарском језику сложена реч. Интересантан је пример јер је први део сложенице VÁR мађарског порекла и у преводу значи тврђава, док је други део сложенице MEGYE (међа) словенског порекла²², а ми смо је у српски и русински језик преузели као директну реплику.

р. АРЕНДА < с. АРЕНДА < м. ÁRENDA; р. БУНДА < с. БУНДА < м. BUNDA;

р. ВАЗА, < с. ВАЗА < м. VÁZA; р. ГУНЦУТ < с. ХУНЦУТ < м. HUNCUT; р. ГУРКА < с. ХУРКА < м. HURKA; р. ДЕСКА < с. ДАСКА < м. DESZKA; р. ЗОКНИ < с. СОКНЕ < м. ZOKNI; р. ИШПАН < с. ИШПАН < м. ISPÁN; р. КОРМАНЬ < с. КОРМАН < м. KORMÁNY; р. МУНКАШ < с. МУНКАШ < м. MUNKÁS; р. МУШКАТЛЈА < с. МУШКАТЛЈА < м. MUSKÁTLI; р. МУШТРА < с. МУШТРА < м. MUSTRA; р. НЕМЕШ < с. НЕМЕШ < м. NEMES; р. ПАПРИГА < с. ПАПРИКА < м. PAPRIKA; р. ПАПРИГАШ < с. ПАПРИКАШ < м. PAPRIKÁS; р. ПИШКОТА < с. ПИШКОТА < м. PISKÓTA; р. ТУЛИПАН < с. ТУЛИПАН < м. TULIPÁN; р. ШАЛАТА < с. САЛАТА < м. SALÁTA и др.

19 Многе именице, мађарске посуђенице, које имају наставак –ш спадају у директне реплике јер се њихова завршна група гласова по облику поклопила са српским и русинским језиком.

20 Пипер, П., Клајн, И., Нормативна граматика српског језика, Матица српска, Нови Сад, 2013.

21 Преузели смо их из извора језика у том облику и не разликујемо који део посуђенице представља корен, а који афикс.

22 Јерковић, Ј., Мађаризми у Речнику српскохрватског књижевног језика, О лексичким позајмљеницама, Институт за српски језик САНУ, Суботица-Београд, 1996, 174-179.

8.1.2. Именице – хунгаризми са суфиксима (изведене речи)

Најфреквентнији суфикс у овом раду је суфикс *-ов*. Овај суфикс су добили хунгаризми који се у језику извору завршавају на м. /ó/ и /ő/ нпр. АКОВ р. < с. АКОВ < м. AKÓ /ako:/ АШОВ р. < с. АШОВ < м. ÁSÓ /a:so:/; БАГОВ р. < с. БАГОВ < м. BAGÓ /bago:/; БИРОВ р. < с. БИРОВ < м. BÍRÓ /bi:ro:/; ВАГОВ р. < с. ВАГОВ < м. VÁG /va:g/; ВАЛОВ р. < с. ВАЛОВ < м. VÁLYÚ /va:ju:/; ГАЛОВ р. < с. ХАЛОВ < м. HÁLÓ /ha:lo:/; ГИНТОВ р. < с. ХИНТОВ < м. HINTÓ /hinto:/; ГОРДОВ р. < с. ХАРДОВ < м. HORDÓ /hordo:/; ГОМБОВЦИ– р. [сдн. гомбовец] < с. ГОМБОЦЕ²³ < м. GOMBÓC /gombo:c/; КОРОВ р. < с. КОРОВ < м. KÓRÓ /ko:ro:/; МИРОВ р. < с. ист. МЕРОВ и миров < м. MÉRŐ /me:rö:/; МЕРЕДОВ р. < с. МЕРЕДОВ < м. MERÍTÓ /meri:tö:/; < РАГАСТОВ р. < с. РАГАСТОВ < м. RAGASZTÓ /ragasto:/; РИНГЛОВ р. < с. < РИНГЛОВ < м. RINGLÓ /ringlo:/; САБОЛ р. < САБОВ < м. SZABÓ /sabo:/

СИЯРТОВ р. < с. САРАЧ²⁴ < м. SZÍJGYÁRTÓ /si:jd'a:rto:/; ФИЙОВКА р. < с. ФИОКА < м. FIÓK /fi:o:k/;

ЦИПОВ р. < с. ЦИПОВ < м. CIPÓ /cipó:/; ЧАКОВ р. < с. ЧАКОВ < м. CSÁKÓ /ča:ko:/; ЧИЧОВКА р. < с. ЧИЧОК < м. CSICSÓKA /či:čo:ka/; ЧОБОЛЪОВ < с. ЧОБАЊА < м. CSOBOLYÓ /čobojo:/; ШОВГОР р. < с. ШОГОР < м. SÓGOR /šo:gor/.

Суфикс *-и* (*-aul/-oul/-eul/-uul/yul*) < м. *s* (*-os/-es/-ös/-üs/-is/-us*) је доста фреквентан код Русина²⁵, али и код других народа који су живели и живе на територији некадашње мађарске државе и у њеном окружењу. Велика распрострањеност овог суфикса сведочи о утицају мађарског језика на оне језике чији су говорници живели у некадашњем мађарском краљевству и његовом окружењу. Тако овај суфикс поред русинског и српског језика живи и у словачком и хрватском језику.

Суфикс *-ш* у српском и русинском језику има функцију номинализације, односно овај суфикс означава неку особину или занимање, или особу вршиоца неког занимања и у другим случајевима, нпр. АЛДОМАШ р. < с. АЛДОМАШ < м. ÁLDOMÁS /a:ldoma:š/; БЕГЕШ р. < с. БЕГЕШ < м. BŐGŐS /bö:gö:š/; БЛИШ р. < с. ПЛИШ < м. PLÜSS /plüš/; ВАРОШ р. < с. ВАРОШ < м. VÁROS /va:roš/; ГУЛАШ р. < с. ГУЛАШ < м. GULYÁS /guja:š/; ДЕРЕШ р. < с. ДЕРЕЖ < м. DERES /dereš/; ИНОШ р. < с. ИНОШ < м. INAS /inaš/; КОРТЕШ р. < с. КОРТЕШ < м. KORTES/korteš/; ЛАНГОШ р. < с. ЛАНГОШ < м. LÁNGOS /la:ngoš/; ЛОГОШ

23 У српском језику се у овом случају мађ. дугачко /ó/ рефлексује у /o/.

24 У српском језику је именица САРАЧ добила суфикс за вршиоца радње *-ач*.

25 Њиме се у русинском језику најчешће изводе експресивно обојене речи, нпр.: НЯЛКОШ, ДОГАНЬОШ, СМАРКОШ, ЗБИТКОШ, ФРАНТОШ, КРАДОШ. Међутим, овај суфикс је већ непродуктиван у творби речи у језику бачко-сремских Русина (Рамач, 2002: 57).

р. < с. ЛОГОШ < м. LÓG /lo:g/; МУНКАШ р. < с. МУНКАШ < м. MUNKÁS /munka:š/; НЕМЕШ р. < с. НЕМЕШ < м. NEMES /nemeš/; НОТАРОШ р. < с. НОТАР < м. NÓTÁROS; ПАЙТАШ р. < с. ПАЈДАШ < м. PAJTÁS /pajta:š/; ПАНЬВАШ р. < с. ПАЈВАН < м. PÁNYVA /pa:njva/; ПАПРИГАШ р. < с. ПАПРИКАШ < м. PAPRIKÁS /paprika:š/; РОВАШ р. < с. РОВАШ < м. ROVÁR /rova:r/; САЈАШ р. < с. САЈАШ < м. SZÁLLÁS /sa:l:a:š/; ТИГРИШ р. < с. ТИГАР < м. TIGRIS /tigris/; УЯШ р. < с. УЈАШ < м. UJJAS /uj:aš/; ФОГАШ < м. FOGAS /fogaš/ (Рамач, 1983:189); ФОКОШ < м. FOKOS /fokoš/ ЧАТЛАШ р. < с. ЧАТЛОВ < м. CSATOL /čatol/ = прикључит, прикопчати CSATOLÁS /čatola:š/ = веза, спој; ЧИКОШ р. < с. ЧИКОШ < м. CSIKÓS /čiko:š/; ШАШ р. < с. ШАШ < м. SÁS /ša:š/

Суфикс *-ár* је у мађарском језику суфикс за творбу именица (Фирис, 2008: 221). Суфикс *-ар/яр* је продуктиван у језику бачко-сремских Русина. У русинском језику је деноминални суфикс којим се од именице која именује неки предмет, гради друга именица која именује неку особу која производи одређене предмете, односно именица која именује професије (Рамач, 2002: 56). Са именицом на *-ар/яр* се помоћу суфикса *-ка* изводи назив особа женског рода: месарка, боднарка (значе супруге месара, боднара итд.), ретко значе и занимања: качмарка и др. Суфикс *-ар* може значити и етничку припадност: Мађарка итд. (Рамач, 2002: 58).

У српском језику суфикс *-ар* је такође продуктиван. Као прво, овим суфиксом се гради именица која означава вршиоца радње (нпр. кувар, зидар, чувар и др.), затим означава занимања у мушком роду (нпр. књиџар, математичар, месар и др.), додавањем суфикса *-ка* се, као и у русинском језику гради именица која означава женску особу (нпр. математичарка, месарка, коцкарка, беспосличарка и др.). Овај суфикс у српском језику служи и за творбу именица које именују носиоце неких особина (нпр. беспосличар, коцкар, сплеткар и др.) (Пипер, 2013: 222). У истраживачком корпусу овог рада забележила сам и примере са суфиксом *-ар* који именују предмете, дешавања, животиње, станишта и др.

Примери из истраживачког корпуса са суфиксом *-ар*: БОЈТАР р. < с. БОЈТАР < м. BOJTÁR /bojta:r/; БУДЕЉАР або БУТЕЉАР р. < с. БУЂЕЛАР < м. BUGYELLÁRIS /bud'el:a:riš/; ВАШАР р. < с. ВАШАР < м. VÁSÁR /va:ša:r/; ГОТАР р. с. (X) АТАР < м. HATÁR /hata:r/= граница; ГУСАР р. < с. ХУСАР < м. HUSZÁR /husa:r/= tengerisz; ГРАЈЦАР р. < с. КРАЈЦАР < м. KRAJCÁR /krajca:r/; ГУНАР р. < с. ГУНАР синоним = гусак, < м. GÚNÁR /gu:na:r/; ЖАНДАР ист. р. < с. ЖАНДАР < м. ZSANDÁR /žanda:r/; ЖЕДЉАР р. < с. ЖИЉЕР; КОШАР р. < с. КОШАРА < м. KOSÁR /koša:r/; МАДЯР р. < с. МАЂАР < м. MAGYAR /mad'ar/; МАЈСТОП р. < с. МАЈСТОП < м. MAJSZTER < м. MESTER /mešter/; МОЧАР р. < с. МОЧАР, МОЧВАРА < м. MOCSÁR /moča:r/; МУГАР р. < с. МУХАР б < м. МУНАР /muhar/; ХОТАР р. < с. ХАТАР, АТАР < м. HATÁR /hata:r/.

Неке именице су у српском и русинском језику добиле наставак –а и приклониле се именицама женског рода. Нпр. АДРЕСА с. < АДРЕСА р. < ADRESZ м.; БИТАНГА с. < БИТАНГА р. < BITANG м.; ФИОКА с. < ФИЙОВКА < FIÓK м.; ГОМБА с. < ГОМБА р. < GOMB м.; КОПЧА с. < КАПЧА р. < KAROCS м.; МЕНТА с. < МЕНТА р. < м. MENTE; МУШКАТЛЈА с. < МУШКАТЛЈА р. < MUSKÁTLI; ПАПУПЧА с. < ПАПУЧА р. < м. PAPUCS и др.

8.1.3. Именице – хунгаризми у српском и русинском језику као сложене речи

У мађарском језику један од најчешћих начина творбе речи је слагање, тзв. *compositio*, при чему се слагањем и копчањем добија нова лексема *compositum*, односно, једна нова сложена реч (Фирис, 2008: 225). У саставу сложене речи се налазе две основе, односно творбени чланови. Ове конструкције су затворене, а на основу положаја творбених речи у конструкцији, разликујемо први и други творбени члан. Сложене речи у мађарском језику се деле према граматичким односима првог и другог члана, односно по томе да ли међу тим члановима постоји одређена граматичка веза или не. Ако међу њима постоји граматичка веза, тада се ради о органски сложеним речима, а ако те везе нема, онда се ради о неоргански сложеним речима. Органске сложене речи могу бити зависно-сложене, или независно-сложене (Фирис, 2008: 225). На тај начин се граде сложене речи и у русинском језику. Сложене речи у русинском језику настају слагањем две изведене или неизведене основе²⁶ (Рамач, 2002: 63). У српском језику творба речи слагањем се такође назива и композиција. Свака сложеница је састављена од основа двеју речи. Уколико им је на крају додат суфикс, такве речи представљају сложено-суфиксалну изведеницу (Пипер, 2013: 249). У већина сложеница између првог и другог дела основа има спојни вокал као знак међусобне везе²⁷, затим има сложенице без спојног вокала²⁸, па сраслице²⁹, полусложенице³⁰ и разни типови сложеница по врстама речи.³¹

26 Нпр. старобиватељ, полукруг и др. (Рамач, 2002: 55).

27 Тај спојни вокал је обично – о –, као у пољопривреда, риболов и др. Сложенице са овим спојним вокалом се јављају и у русинском језику, нпр. сиверозаход, старобивателе и др.

28 Сложенице без спојног вокала су нпр. бубашваба, двадесет, очигледан, хиљадугодишњи и др. У њима се први део обично завршава на вокал (Пипер, 2013:249) и у русинском и у мађарском језику се јављају овакви примери.

29 Сраслице су оне сложенице у којима први и други део задржавају исти облик и исти међусобни однос какав су имали и у синтагми од две речи, а једини знак спајања је акценат. Такви су нпр. кућевласник, такозвани, једанпут и др. (Пипер, 2013: 249). Јављају се и у русинском језику.

30 Полусложенице су изрази од речи које чине јединствен појам, али свака задржава свој акценат, а у писању се одваја цртицом. Јављају се и у русинском језику.

31 Нпр. именичке сложенице, придевске, глаголске и са другим врстама (прилог: изјутра, навелико и др.) (Пипер, 2013: 252). Јављају се и у русинском језику.

У нашем истраживању појам сложених речи смо сузили већ самим приступом изворним сложеницама које смо уврстили у просте речи, са аргументом да њихову сложеност говорници српског и русинског језика не примећују. Изузетак смо направили само у оним случајевима где компоненте сложене речи можемо користити независно, као самосталне речи.³²

У корпусу забележених хунгаризама који се налази у речнику овог рада, наилазимо на веома скроман број сложеница независно-сложених речи које имају следеће карактеристике: прво, именице се користе у придевској (атрибутској) функцији и друго, непроменљивост прве компоненте сложене речи је карактеристика која се јавља код позајмљеница из других језика. Нпр. код англицизама: кантри-звук, сингл-плоча, офсајд-замка (Фејса, 1990: 110). Непроменљивост у придевској функцији сложених речи имамо код следећих хунгаризама: КОРМАНЬ-ДЕСКА < с. КОРМАН-ДАСКА < м. KORMÁNYDESZKA ; НАЙЛОН-ПИЈАЦ < с. НАЈЛОН-ПИЈАЦА < м.; РЕМЕК-ДЉО р. < с. РЕМЕК-ДЕЛО < м. РЕМЕК; САБАТ-ВАШАР < с. САБАТ-ВАШАР < м. SZABAD A VÁSÁR. Ове сложенице се користе код Русина и Срба који живе на северу Бачке (Бачка Топола, Суботица, Ново Орахово).

Код анализирања сложених речи на морфолошком нивоу пронашла сам примере сложених речи као и у раду *Хунгаризми у русинском језику*. Ради се о хунгаризмима, сложеним речима које нисам могла решити са поделом др Фејсе. Двоумила сам се да ли да такве примере убројим код сложених речи или код директних реплика. Мишљења сам да су у српски и русински језик преузете као директна реплика. Они који разумеју мађарски језик могу закључити да је то сложена реч, састављена од две речи.³³ У овом истраживачком корпусу забележени су следећи такви примери: ГУМИАРАБИКУМ, КИШБИРОВ, СОЛГАБИРОВ и ФИЋФИРИЋ.

Имамо и такав пример сложених речи које у мађарском језику представљају сложеницу, а у српском и русинском језику нису КАЈСА р. < с. КАЈСИЈА < м. KAJSZIBARACK /kajsibarack/, или обрнуто РЕМЕК-ДЉО < с. РЕМЕК-ДЕЛО < м. РЕМЕК. Забележена је и композиција која је у русинском и мађарском језику сложеница, док се у српском језику ради о синтагми, нпр. ЦИГАНЊКАРИКА р. < с. ЦИГАНСКИ ТОЧАК < м. CIGÁNYKERÉK.

У русинском језику постоје хунгаризми сложенице које су састављене од једног русинског и једног мађарског елемента На пример: ШОГАНЋДА, ОРСАГДРАГА.³⁴

32 Овакав приступ сложеницама користио је проф. др Михајло Фејса у свом раду *Англицизми у русинском језику*, а коришћен је и у раду *Хунгаризми у русинском језику*.

33 До оваквих закључка сам дошла у раду *Хунгаризми у русинском језику* (Бенчик, 2012: 70).

34 Примери су узети из рада *Хунгаризми у русинском језику*.

У ређим случајевима наилазимо на сложенице које поред мађарског елемента имају и други позајмљени елемент, нпр. из енглеског језика НАЈЛОНПИЈАЦА.³⁵ (Укупно је у истраживачком корпусу забележено 9 сложених речи).

8.2. Глаголи хунгаризми у српском и русинском језику

Истраживачки корпус овог рада садржи и 11 глагола. Неопходно је напоменути да ни један од посуђених глагола у српском и русинском језику не представља директну реплику неког мађарског глагола. Сви они су изведени суфиксима, у неким случајевима и префиксима, који су присутни у српском и русинском језику и наставком за инфинитив. У русинском језику је то –ц, а у српском језику –ти или –ћи. Већина посуђених именица паралелно имају и глагол, али је често немогуће утврдити да ли је у језик прималац прво ушла именица или глагол (АДРЕСА или АДРЕСИРАТИ, БЕСЕДА или БЕСЕДИТИ, ГАЗДА или ГАЗДОВАТИ, ЛАРМА или ЛАРМАТИ). Претпостављамо да је именица ипак претходила глаголу. У овом раду, у случају када је именица позајмљеница из мађарског језика фреквентнија у говору, глагол није наведен као посебна одредница, већ уз именицу од које је изведен или није ни наведен.

Међутим, у српски и русински језик су ушли и глаголи који немају пар у облику именице. Такви глаголи су изведени суфиксима који су присутни у српском и русинском језику и наставцима за инфинитив. Ови глаголи у мађарском језику имају и облик именице, али ми у српском и русинском језику користимо само адаптиране глаголе. То су нпр. БАНОВАЦ р. < с. БАНТОВАТИ < м. BÁNNI /ba:ni/; ГАГАЦ р. < с. ГАКАТИ < м. GÁGOG /ga:gog/; ГУРИГАЦ р. < с. ГУРИГАТИ < м. GURIGÁZIK /guriga:zik/; ЛОВГОЗОВАЦ и ЛОВДОЗОВАЦ р. < с. ЛУТАТИ < м. LÓG; НАСОМАРИЦ р. < с. НАСАМАРИТИ < м. SZAMÁR /sama:r/; УЧИТКАЦ р. < с. УЋУТКАТИ < м. CSITT /čit/.

Међу посуђеницама из мађарског језика имамо и глаголе изведене од придева. Нпр. ГАМИШОВАЦ < с. АМИШАГ³⁶ < м. HAMIS /hamiš/.

Погледајмо који су суфикси укључени у процес адаптације и интеграције и у српском и у русинском језику:

- а– гагац р. < с. гакати; гуригац р. < с. гуригати; лярмац р. < с. лармати; учиткац р. < с. ућуткати и др.
- ова– бановац р. < с. бантовати; бешедовац р. < с. беседити³⁷; ловгозовац р. < с. лутати; мулатовац р. < с. мулатовати и др.
- и– щемериц ше р. < с. очемерити се; насомариц р. < с. насамарити и др.

³⁵ Бенчик, С., *Хунгаризми у русинском језику*, 2012.

³⁶ У српском језику се јавља као именица и придев.

³⁷ У овом примеру се јављају два различита суфикса, у русинском језику –ова, а у српском –и.

Као што видимо, најчешћи суфикси су –ова³⁸ и –и³⁹. Према наведеном, можемо закључити да се у већини случајева и суфикси за извођење глагола код заједничких хунгаризама у српском и русинском језику поклапају и нема пуно разлика.

8.3. Придеви

У истраживачком корпусу је под посебном одредницом забележен скроман број описних придева. Код придева-хунгаризама нема директних реплика, сви су изведени домаћим суфиксима. Као и глаголи, већина придева-хунгаризама у српском и русинском језику паралелно имају и именицу, због тога у истраживачком корпусу нису наведени као посебне одреднице: (р. БАРШОЊ – БАРШОЊОВИ < с. БАРШОН – БАРШУНАСТ; р. БЛИШ – БЛИШОВИ < с. ПЛИШ – ПЛИШАН; р. ОЛЕЈ – ОЛЕЈОВИ < с. УЉЕ – УЉАН и др.). Поједини придеви паралелно имају и глаголе (р. НАСАМАРИЦ – НАСАМАРЕНИ < с. НАСАМАРИТИ – НАСАМАРЕН и др.), док имамо придеве који у српском и русинском језику немају пар у облику именице, нити у облику других врста речи. Ови придеви-хунгаризми у мађарском језику имају и облик именице, али ми у српском и русинском језику користимо само адаптиране придеве. На пример: БАРНАСТИ р. < с. БАРНА, БАРНАСТ < м. BARNA /barna/ ; ВЕГЕМЕНТНИ р. < с. ВЕХЕМЕНТАН < м. VENEMENS /vehemenš/; ДРАПОВА р. < с. ДРАП < м. DRAPP /drap:/; ЗБЕТЕЖЕНИ р. < с. БЕТЕГА < м. ВЕТЕГ /beteg/⁴⁰ и др.

Код придева-хунгаризама наведених у истраживачком корпусу на русинском језику смо забележили следеће деривационе суфиксе:

- ни– вегементни, збетежени;
- ов– + –и– драпови, баршоньови, блишови;
- сти– олејсти, сейкасти.

Суфикс –сти у русинском језику је суфикс субјективне оцене и изражава лични утисак говорника о некоме или нечему, односно кажемо да је то експресивно обојен суфикс (Рамач, 2002: 79).

Код придева-хунгаризама наведених у истраживачком корпусу на српском језику забележили смо следеће деривационе суфиксе:

- ан– вехаментан, уљан, плишан;
- аст– баршунаст, барнаст.

38 Чешће се јавља у русинском језику.

39 Чешће се јавља у српском језику.

40 Код наведеног примера у русинском језику се јавља само у облику описног придева (Рамач, 2002), док се у српском језику јавља као именица (Скок, 1971).

Суфикс –аст у српском језику означава сличност оној именици која је у основи, по облику, по боји или по другим особинама. У изведеницама од придева изражава приближну особину.

Суфикс –і у мађарском језику служи за означавање припадања нечему и за творбу придева. Он се користи за творбу презимена која показују нечије порекло. Има исто значење као и данашњи суфикс –é који служи за обележавање посесије (Фирис, 2008: 223). У русинском језику такође постоји суфикс –и за творбу придева, као и у другим словенским језицима. Придеви који су грађени овим суфиксом добијали су квалификативно, посесивно и материјално значење (Рамач, 2002: 73-78). Суфикс –и карактеристичан је и за облик мушког рода у номинативу јединине. На пример: ДОГАНОВИ.

У српском језику суфикс –и означава облик одређеног вида: ако је суфикс наведен у облику на –и, то значи да постоји само у облику одређеног вида (Пипер, 2013: 231)

Придеви-хунгаризми у српском и русинском језику који су изведени домаћим суфиксима подлежу деklinацији без одступања. Међутим, у истраживачком корпусу у српском језику се јавља и придев ДРАП, без суфикса, и он је непроменљив придев.

8.4. Прилози

Поред именица, глагола и преидева, у истраживачком корпусу су забележена и три прилога. То су: САБАТ р. < с. САБАТ < м. SZABAD /sabad/, РИДКО р. < с. РЕТКО < м. м. RITKA /ritka / и ФУРТ р. < с. ФУРТ < FURT м. /furt/.

8.5. Узвичници

Од узвичника у истраживачком корпусу је забележен један пример: ГАЛО – с. хало < м. HALLÓ /hal:o:/ (Рамач, 1983: 206).

У целом истраживачком корпусу није забележен ни један пример броја ни речце.

9. СЕМАНТИЧКА АДАПТАЦИЈА МАЂАРСКОГ ЕЛЕМЕНТА

Хунгаризмима сматрамо и такве речи које су у српски и русински језик ушле преко мађарског језика из других језика, односно које су и у мађарском језику позајмљенице. Нпр. с. адреса, р. адреса, м. adresz у мађарском језику се води да је немачка позајмљеница; с. фртаљ, рус. ферталь је реч немачког порекла, али смо је примили преко мађарског језика; рус. аренда, м. árenda, с. аренда у мађарски језик је ушла из латинског језика (латински језик је био службени

језик Мађара); затим, с. торањ⁴¹, р. турња, м. тогону је немачка позајмљеница у мађарском језику, која се одомаћила и у српском и у русинском језику.

Поједине речи су у мађарски језик ушле из словенских језика, а ми смо их поново примили преко мађарског језика. Њих такође сматрамо хунгаризмима. Нпр. рус. гиризда, с. грозд; рус. серенча = шесце, с. срећа; рус. цирок, с. сирак; с. ишпан, р. ишпан, м. *isrán* вероватно води порекло од словенске речи жупан⁴².

Мађарска реч *gét* = ливада, по сведочењу мађарског етимолошког речника, настала је од словенске речи *red* која данас има сасвим друго значење. У Војводини се дан-данас у говорном језику употребљава реч рит, са измењеним значењем: означава мочварни предео под водом (Андрић, 2009:16).

Већину хунгаризама користимо већ вековима, али код појединих се изменило првобитно значење или су се потпуно изгубили из употребе. У РСМ и у раду Јована Јерковића *Мађаризми у Речнику српскохрватског књижевног језика* налази се пример *жиљер* и води се да је реч мађарског порекла (покр.). У русинском језику такође постоји овај пример *жедляр* са истим значењем⁴³, али у језику извору не постоји никакав податак о овој лексеми.

Приликом разматрања узрока преузимања и прихватања хунгаризама у српском и русинском језику полазимо од становишта да је основни разлог семантичке природе. Речи се првенствено преузимају због свог значења које или попуњава неку празнину у лексци језика-примаоца, или означава неки нови појам (Фејса, 1990: 128).

За прилив туђица у једну средину посебан значај има географски фактор (при дугом суседовању двају језика извесна преузимања постају неизбежна) и фактор културно-цивилизационе, односно економско-политичке премоћи (престиж успешнијег осигурава његовим духовним и техничким постигнућима улазак у остали свет, који пристигле новине преузима заједно с њиховим називима) (Ивић 1996: 11). Када су се Срби и Русини населили у Војводину живели су под аустро-угарском управом, па су самим тим били принуђени да науче мађарски и немачки језик, поготово ако су желели да се баве службеним и административним пословима. Било је и питање престижа употребљавати речи које су важиле као одраз отмености у друштву, а које су биле мађарског порекла (Андрић, 2009: 12). Међу оваквим лексемама највише је оних које означавају неку функцију, занимање, друштвени статус, али и оне које се односе на појмове из свакодневног живота.

41 У српском језику код лексеме *торањ* у другом слогу уместо мађарског 'ó' (м. тогону) налазимо самогласник 'а'. Овде је евидентан утицај мађарског, пошто се у преводу налази облик који одговара језику посреднику (Андрић, 2009: 15).

42 Дошло је до адаптације речи у мађарском језику, која је тако измењена поново преузета у тадашњи војвођански српски (Андрић, 2009: 16).

43 с. ЖИЉЕР, р. ЖЕДЛЯР = станар у туђој кући, кириција.

Према истржаивачком корпусу, лексеме су груписане у следеће семантичке групе:

- а) АЛАТИ, ОРУЖЈЕ – ашов, биљег, буздован, халов, мередов, пушка, решето, сабља, фокош;
- б) БИЉКЕ – бршљан, грозд, диња, дуван, ђумбир, есенција, кајсија, купус, кестен, карфиол, керелаба, кромпир, кукуруз, коров, логошка, луцерка, мак, мандула, мухар, мушкатла, јоргован, оскоруша, паприка, парадајз, пастрнак, пасуљ, помаранца, рафија, ринглов, рижа, рута, топола, тулипан, салата, сирак, цимет, чичовка, шаш, шпанаћ;
- в) БОЛЕСТИ – кристир, очемерити се, фрас;
- г) ДОМ, КУЋА, ДЕЛОВИ КУЋЕ и МАТЕРИЈАЛИ – ваљак, гит, даска, капија, крипта, паланка, талпа, фирнајз, цемент, цигла, јарак;
- д) ЖИВОТИЊЕ – баран, бирка, бува, бубашваба, гула, гунар, хрчак, карас, крокодил, мачка, павур, папагај, сомар, тигар, цица, чик, штука, чопор, шафран, шаш;
- ђ) ЗАНАТИ и ЗАНИМАЊА – бандур, биров, бојтар, дезертер, ешкут, жандар, инош, ишпан, кишбирив, кондаш, кормањош, кортеш, лакај, логош, мајстор, месар, мункаш, немеш, нотар, ордонац, парасник, сарач, солгабирив, халас, харамбаша, хусар, лакатош, месар, ординац, толмач, чикош, югас, ягер;
- е) МЕРЕ – аков, кубик, ланац (земље), мажа, меров, пожунац, цол;
- ж) МУЗИКА – банда, бегеш, хармоника, оргуље, цимбало, чардаш;
- з) НАСЕЉА, ГРАЂЕВИНЕ и ТЕРИТОРИЈЕ – атар, вармеђа, варош, газдашаг, двориште, касарна, крчма, палата, парцела, пијаца, порта, салаш, торањ, чарда, шор;
- и) НАЗИВИ ЗА ОСОБЕ – бећар, бештија, битанга, биреш, бонца, витез, Хрват, хунцут, гавалер, газда, жандар, катона, крчмар, лајхар, Мађар, мункаш немеш, пајдаш, параст, фићфирић, цимер, чаваргов, Шваба, шогор;
- ј) ОДЕЋА и ДЕЛОВИ ОДЕЋЕ – бунда, бурки (фалте на женској блузи), галер, зокни, кепењак, комбине, лайбик, мента, папуче, реверенда, ројта, ронђа, сара (горњи део чизме), фићула, ципела, чаков, чизма;
- к) ПРЕВОЗНА СРЕДСТВА – бицикл, дереглија, каруце, кочија, таљиге, чезе, шараге (стражњи део кола);
- л) ПРЕДМЕТИ У КУЋИ и ОКО КУЋЕ – бичак, бограч, бритва, буђелар, ваза, валов, вагов, гомба, дереш, зокне, кабел, капија, карика, кључ, копча, корбач, кордован, корман, клизаљке, коцка, кошара, креда, креденац, лопта, лавор, лада, лампа, мадрац, матрикула, окулар, пајван, парта, полица, рагастов, рам, рингла, табла, тањир, ташка, тепсија, фиока, хинтов, хардов, цедуља, чобања, чутка, чутура, шерпа, шкатула, шпорет, штамперл и штаницла;

- љ) ТЕКСТИЛ – баршон, вата, атлас, друса, мохер, памук, пантлика, плиш, чипка;
- м) ТЕРЕНИ – бразда, мочвара, пашњак, рит, хотар;
- н) ХРАНА и ПИЋЕ – алдомаш, бендов, векна, гомбоце, гулаш, земича, херовке, хурка, жемлѝк, кобасица, лангош, лепиња, макароне, уље, палачинке, паприкаш, переца, пита, пишкота, погача, профунт (војнички хлеб), сарма, тарана, ципов, штангла.

Према датој подели, највише се јављају лексеме које су заступљене у свакодневном животу: предмети, биљке, животиње, одећа, храна, пиће. Доста лексема се јавља са значењем занимања и положаја у друштву; међу том лексиком има доста и застареле која данас није толико фреквентна⁴⁴. Поједине примере нисам могла разврстати у дате семантичке групе, а нисам отварао нове семантичке групе јер је у истраживачком корпусу забележен само по један пример. Нпр. драп, аренда, адреса, багов, вашар и др.

9.1. Однос према хунгаризмима и туђицама у српском језику

Лингвистима је добро познато, а лаицима је лако појмљиво, да лексикон једног језика није аморфна маса већ слојевит систем у коме се укрштатају разне димензије, делимично хијерахизован, што отвара могућност разних подела.⁴⁵ Једна од подела је и подела према пореклу: на домаће и стране. Она је у жижи шире образовне јавности, док сами лингвисти на њој мање инсистирају, свесни њене условности. Лаици замишљају да се тачно зна шта је домаћа, а шта страна реч, и склони су да се залажу за неговање првих а протеривање или бар драстично ограничавање других. Али стручњаци знају да је таква проста дихотомија упрошћена до произвољности, те да је методолошки једино оправдано постулирати континуитет између „страног” и „домаћег” пола, на којем се могу поређати речи у различитим степенима адаптације језику примаоцу и асимилације у његов лексички фонд⁴⁶. (Бугарски 1996: 17) Свако ће одмах да каже да су речи као нпр. *гулаш*, *варош*, *чардаш* хунгаризми, али мало ко зна да су још многе речи страног порекла јер су се толико одомаћеиле да се не осећа страни утицај као нпр. *цителе*.

Бугарски наводи да када се говори о употреби страних речи, обично се каже – са дозом пуристичке снисходљивости – да је она оправдана, па и корисна,

44 Нпр. бандур, биров, бојгар, инош, ишпан, кишбирив и др.

45 Јединице речника (лексеме или речи) могу се делити на основу граматичких, семантичких и других критеријума. Са лексиколошког и стилистичког гледишта, могу се делити на више начина: по старини (од архизама до неологизама), по употреби (на опште и посебне, популарне и учене, стандардне и нестандартне и др.) (Бугарски, 1996: 17).

46 О овим фазама в. Филиповић, 1986.

у два случаја: када се желе постићи одређени стилски ефекти, нпр. избором маркиране стране речи или варирањем синонима ради избегавања монотоније и сл., и у ситуацијама када недостаје домаћа реч за неку ствар или појам.

Извесног колебања у тој, антипуристичкој, оријентацији ипак је било. У првом значајнијем послератном *Језичком саветнику* (Пецо и Пешикан, 1967: 14-16), названом „информатор”, његови аутори под насловом „О начелима језичког нормирања” износе два благо супростављена становишта, садржана у прилогу „Однос према страним речима”:

1. „Уношење страних речи у наш језик не само што често нарушава наслеђене језичке системе, доводи их до нестабилног стања, него и модификује језичко осећање и што је још неповољније, чини га несигурним. Са страном речју продире и туђа фонетика, нарочито акценат, подривају се системи граматичке промене. Према томе је позајмица начелно нежељена појава у језику, ако није потпуно прилагођена његовим системима или ако својим функционалним предностима не надокнађује тешкоће које изазива.”

2. „При овоме, међутим, не треба губити из вида да терминологија и уопште фонд речи којима се неко служи мора бити у складу са ступњем његовог образовања.” То не значи да употребу интернационалних термина треба формално везати за одређену школску квалификацију, јер се језичко образовање не стиче само непосредним учењем страних језика него и упознавањем властитог језика и интернационалног лексичког фонда у њему (Брборић, 1996: 31).

Међутим, Ранко Бугарски нам наводи пример штетности кампањског пуризма у режији државне власти коју данас налазимо у језичкој стварности Републике Хрватске. Ту се, поред административног новоговора, ужурбано „прихваћају” и целе терминологије у разним стручним областима, што у очима неких вероватно учвршћује осећање националног идентитета и новостеченог државног суверенитета, али сигурно не доприноси жељеном ефикасном укључивању те државе у модерне европске и светске токове⁴⁷.

Свако колебање, међутим, изостаје у серији текстова о туђицама београдског лингвисте Егона Фекетеа објављених у Политици (у пролеће 1995) и сабраних у књизи *Слово о језику* (Ћупић, Фекете и Терзић, 1996). Фекете се определио за то да темељито анализира предности туђица и да те предности богато илуструје и образложи, не осврћући се превише ни на каткад лековита упозорења стручних и нестручних добронамерника да с туђицама не треба претеривати. Не треба занемарити да се бројним Фекетовим текстовима о туђицама у истом поглављу књиге придружује и један Ћупићев текст (*Још о туђицама – менаџмент, шопинг и сл.*).

47 Ранко Бугарски, *Стране речи данас: појам, употреба, ставови*, 1996, стр. 17-25.

О оправданости употребе страних речи и израза било је много речи на разним научним суповима и конференцијама. То је, могло би се рећи, вечита тема међу лингвистима. Ипак, оно око чега се слажу јесте да су стране речи, а поготово интернационални изрази, потребне, па и неизбежне до једне одређене границе, под условом да су правилно употребљене, јер оне у извесној мери обогаћују језик (Андрић, 2009: 25).

Што се тиче хунгаризма, односно речи које су директно преузимане из мађарског језика, као и оне које су у српски (српскохрватски) ушле посредством, чине само нешто више од једног промила грађе РМС; ако би се убројале и одреднице које с основном речи чине „лексичко гнездо”, њихов број би тек нешто прешао 0,02%. Међутим, знатан број ових речи, преко једне трећине, не улази у стандардни израз српског језика. Нешто их је више у појединим народним говорима, посебно у насељима са помешаним српским и мађарским живљем, али србистика до данас не располаже исцрпнијим речницима појединих говора, нити има речнике већих или мањих насеобина којима би се прецизније сагледао број позајмљеница и области живота у којима су присутне (Јерковић, 1996: 171).

Број позајмљеница из мађарског језика, односно хунгаризма у српском језику није велик и утицај мађарског језика се не одражава на структуру српског језика.

9.2. Однос према хунгаризмима и туђицама у русинском језику

Поједини русински лингвисти показују отпор према преузимању и коришћењу мађаризма у русинском језику, мало мање према германизмима, без обзира на то да ли су старе, већ прихваћене позајмљенице, или се ради о увођењу нових. Хавријил Нађ је још 1939. године у свом раду *О чишћењу нашег језика од туђица* (*О чишћењу нашег језика од туђица (О чишћењу нашег језика од туђица)*) навео мишљење др Милутина Губаша о туђицама: „Нама је главни русински језик којег морамо, колико је год то могуће, очистити од туђица као што су: параст, хасен, хасновац, апо, бачи, кефетик, кефа, вендиговдал, хинта, винчовац, шапка, дильов, яраш, биреш, кочиш, сабол итд. (Заря од 27.05.1934). Међу наведеним речима глагол „винчовац” је немачког порекла, остале наведене речи су хунгаризми. (Фејса 2006: 213).

Г. Костелник у списку туђих речи за које сматра да су непотребне у русинском језику наводи и седам хунгаризма (углавном из наше карпатске лексике: прекедвешни, на орек, нем сабат, галас, савазаш, ділиш и ровка), два германизма (цајгнес и фришко) и два србизма (гербави и добиц). Највећи је број мађарских позајмљеница који вероватно показује отпор према хунгаризмима, а такав отпор се може приметити и код русинске међуратне интелигенције (1921-1941), као природну реакцију на појачану мађарску политику Аустроугарске крајем 19. и почетком 20. века. Познати русински лингвиста Костелник даје

првенство србизмима у односу на мађаризме у нашем књижевном, стандардном језику.

Када прегледамо све хунгаризме и германизме у нашем језику, можемо приметити да је за мали број тих позајмљених речи пронађен еквивалент, при чему је пронађено само неколико русинских народних еквивалената. Због чега није пронађено више народних еквивалената? Због тога што их у нашем језику има веома мало. Већину хунгаризама и већи део германизама смо донели још досељењем, па су они најчешће и најстарије позајмљенице у русинском језику (из 15-16. века, а понеки датирају још из 12. века). Ако смо за неке од њих и имали неки еквивалент, они су се кроз дуги период изгубили из језика (нпр. само смо у народним песмама сачували речи *село* и *мисто*, и оне су давно потиснуте мађаризмима *валал* и *варош*). С друге стране, после колонизације и досељења на просторе данашње Војводине, у русинском језику су се највише позајмљивале оне речи које су означавале неке нове појмове са којима су се Русини по први пут сретали, значи, за те предмете, појмове Русини нису имали своје речи (напр. зокни, корчолі, овода, рагастов, циварвањ и др.).

Иако смо и имали неке своје еквиваленте за хунгаризме и германизме, они су се могли „на прсте набројати” и ми их нисмо искористили у том „чишћењу” језика. Зашто нпр. нисмо престали користити нови хунгаризам *есенц*, *есенцовац*, када смо имали карпатске речи *оцет*, *оцтовац*? (Фейса 2006: 215).

Поставља се још једно питање: које би то све хунгаризме и германизме требало избацити из русинског језика? Да ли су то мађаризми *валал*, *коч*, *андя*, *бачи*, *нина*, *шовтор*, *тазда*, *терега*, *гестиня*, *бишалма*, *пиризда*, *бичак*, *гурка*, *талта*? Др Милутин Губаш је наређао петнаест мађарских и једну немачку позајмљеницу. Али које би речи уместо њих требало користити кад су то све старе позајмљенице без домаћих еквивалената?

Кад погледамо немачке позајмљенице у украјинском, пољском и словачком стандардном језику, приметимо да се многе од њих користе и данас, и то у сва три језика, док се хунгаризми користе у карпатским дијалектима.

Поједини хунгаризми (слепант, тигриш, харча, бизовно итд.) се данас мање користе, замењени су србизмима (слон, тигар, сом, сигурно итд.), међутим, они нису потпуно изашли из русинског језика, посебно се користе међу Русинима на северу Бачке где они и данас живе у директном контакту са мађарским народом, њиховим обичајима, културом и језиком, али тај контакт и утицај је обострани и мађарски народ се налази у директном контакту са русинским народом, обичајима, културом и језиком.

М. М. Кочиш је о мађаризмима и другим позајмљеницама написао: „..... проценат тих речи није толико велики да бисмо се требали забринути...” (Фейса, 2006: 214).

10. РЕЧНИК

10.1. Служење речником

Речник садржи 340 одредница, примера мађарских речи. Узете су у обзир основне одреднице (нпр. газда), а не све оне које чине „лексичко гнездо“, односно које су изведене од основне одреднице (газдарица, газдашаг и др.).

Где год је било могуће, одреднице представљају директну реплику (погледати поглавље 8). Свака лексема која се налази у речнику је проверена у Мађарском етимолошком речнику.

Речник почиње лексемом на мађарском језику, због чега су лексеме у речнику поређане абecedним редом. Након дате лексеме на мађарском језику, описује се њено значење, затим порекло, одакле је преузета и година када се у језику појавила (ако је пронађен податак). После следи лексема на русинском језику, значење те лексеме, порекло, година када се у језику појавила и евентуална објашњења и интересантности значајне за објашњење порекла речи. На крају се наводи лексема на српском језику, затим се наводи изговор речи у извору језику, значење, порекло, година када се у језику јавља.

Речи типа: *професор, проблем, привилегија, пудинг, банка, банана, банкет, рефлектор* и др., такозвани интернационализми, нису део овог речника.

Значи, у речник су уведене само оне лексеме на којима се може детектовати утицај мађарског језика, без обзира на то да ли је тај утицај на фонолошком, морфолошком или семантичком нивоу.

10.2. Опис специфичних мађарских фонема

Да бисмо се лакше служили речником који је презентован у раду, а с обзиром на то да је дат и фонетски запис хунгаризама, представљене су и специфичне мађарске фонеме, односно посебни симболи који се јављају у транскрипцији позајмљеница које су класификоване према азбучном реду српског писма и са објашњењима изговора.

Транскрипција вокала

Слова	фонеме				
i, y	[i]	é	[e:]	o	[o]
í	[i:]	ö	[ö]	ó	[o:]
ü	[ü]	ő	[ö:]	a	[a]
ű	[ü:]	u	[u]	á	[a:]
e	[e]	ú	[u:]		

Изговор фонема

фонема	Према дужини изговарања	Према положају језика: Вертикалне и хоризонталне		Према положају усана	Према положају вилице
[i]	кратко	Високи (палатални)	предњег реда	Развучене	затворена
[i:]	дуго	Високи (палатални)	предњег реда	Развучене	затворена
[ü]	кратко	Високи (палатални)	предњег реда	Заокругљене	затворена
[ü:]	дуго	Високи (палатални)	предњег реда	Заокругљене	затворена
[e]	кратко	Високи (палатални)	задњег реда	Развучене	отворена
[e:]	дуго	Високи (палатални)	средњег реда	Развучене	полу отворена
[ö]	кратко	Високи (палатални)	средњег реда	Заокругљене	полу отворена
[ö:]	дуго	Високи (палатални)	средњег реда	Заокругљене	полу отворена
[u]	кратко	Дубоки (веларни)	предњег реда	Заокругљене	затворена
[u:]	дуго	Дубоки (веларни)	предњег реда	Заокругљене	затворена
[o]	кратко	Дубоки (веларни)	средњег реда	Заокругљене	полу отворена
[o:]	дуго	Дубоки (веларни)	средњег реда	Заокругљене	полу отворена
[a]	кратка	Дубоки (веларни)	задњег реда	Заокругљене	отворена
[a:]	дуго	Дубоки (веларни)	задњег реда	Развучене	отворена

Транскрипција консонаната

Слова	фонеме				
b	[b]	h	[h]	r	[r]
c	[c]	j	[j]	s	[š]
cs	[č]	k	[k]	sz	[s]
d	[d]	l	[l]	t	[t]
dz	[dz]	ly	[j]	ty	[tʰ]
dzs	[dž]	m	[m]	v	[v]
f	[f]	n	[n]	z	[z]
g	[g]	ny	[nj]	zs	[ž]
gy	[dʰ]	p	[p]		

У русинском и српском језику не постоје геминати (подвојени консонанти), док се у мађарском језику жељена дужина консонаната обележава геминатима. У овом раду ће бити приказано и изворно изговарање хунгаризама, па ће се дужина подвојених консонаната обележавати са две тачке, на следећи начин: BALLAG /bal:ag/; PARCELLA /parcel:a/.

Разлика се јавља и код фонема /j/ и /ly/: у мађарском језику то су два слова, али их изговарамо као један глас, увек их изговарамо као /j/. Пишу се традиционално, без правила, потребно је научити, односно, увежбати када пишемо /j/, а када /ly/. Оно што би нам могло помоћи у писању и коришћењу ових слова је чињеница да се на почетку речи јављују у облику слова /j/, на пример: János /ja:noš/, jut /jut/, jár /ja:r/, játék /ja:te:k/, jó /jo:/, једини изузетак је: lyuk /juk/, lyukas /jukaš/.

10.3. Речник заједничких хунгаризама у српском и русинском језику

А

ADRESZ /adres:/ – м. *címzés*, у мађарском језику је први пут забележена 1786. године, води порекло од немачке речи (MER, 1970: 98) : АДРЕСА р. заст. атрес у русинском језику се води да је мађаризам, да је преузета из мађарског језика: с. АДРЕСА натпис на писму или пошиљци са именом, ознаком стана или местом становања примаоца; ознака нечијег стана (улица и број куће) у српском језику се води да је француског порекла (PMC, 1990: 50)

AKÓ /ako:/ – м. *hordó mérésére való edény vagy rovátkás bot*, у мађарском језику се јавља око 1226. године. У хрватско-српском језику се реч изгубила из употребе па се води као старији мађаризам (MER, 1970: 118) : АКОВ р. мира, 50 л : АКОВ с. винска мера користила се у Славонији и Србији (PMC, 1990: 52)

ATLASZ /atlas/ – м. спада и : ГАТЛАС р. файта гадвабног платна : АТЛАС с. сјајна свилена тканина (РМС, 1990: 106)

ÁLDOMÁS /a:ldoma:š/ – м. у мађарском језику се ова реч први пут појавила око 1150. године, а значи „жртва, свечана гозба”. Изведена је од мађарске глаголске основе *áld* = жртвовати. Овај мађарски првобитно митолошки термин послужише сви народи који се њима граниче (Скок, 197: 33) : АЛДОМАШ р. пице котре ше плаци при куповању, або предавању < с. АЛДОМАШ пиће које се плаћа при куповини или продаји (РМС, 1990: 61). Јавља се у 15. веку (Скок, 1971: 27)

ÁRENDA /a:renda/ – м. *haszonbérlet*, у мађарском језику први пут је забележена око 1562. године, латинског је порекла (МЕР, 1970: 174): АРЕНДА р. вжац жем под аренду, купиц жем на одредзени час [наприклад: на еден рок] (Рамач, 1983: 203): АРЕНДА с. закуп земљишног поседа који се по уговору даје на одређено време (РМС, 1990: 95)

ÁROK /a:rok/ – м. у мађарском језику се јавља око 1055. Године, води се да је турског порекла (МЕР, 1970): ЯРОК р. менша чечуца вода, тур. *јаг* = прикре побереже; значене „ярок” могло присц з мађарског (Рамач, 2010: 861) : ЈАРАК с. 1. дугачак прокоп, ров, ископан у земљи, за одвођење воде; 2. војн.ров у првој борбеној линији за заштиту војницима при пуцању на непријатеља (РМС, 1990: 564)

ÁSÓ /a:so:/ – м. *ásási eszköz* (1265), у мађарском језику је настао од глагола *ÁS* што значи *копати*, јавља се око 1055. године. (МЕР, 1970: 187): АШОВ р. мађ. за копане жеми: АШОВ с. гвоздена лопата за копање и риљање земље, води се да је мађаризам (РМС, 1990: 110). У српском језику се јавља у 17. веку (Скок, 1971: 71)

В

BAGÓ /bago:/ – м. 1. *dohányaradék a pipa aján* (у овом значењу се јавља око 1836. године), *dohányárú* (1878), *jelentéktelen ellenérték* = остаток дувана у лули (1878). У мађарском језику се јавља око 1836. године (МЕР, 1970: 216) : БАГОВ р. чарни, подли, або моцни доган: БАГОВ с. 1. лош дуван; 2. остатак дувана у лули. Користи се у Банату и Бачкој (РМС, 1990: 120). Посуђеница из мађарског језика (Скок, 1971: 91)

BÁL /ba:l/ – м. *rangos esemény*, у мађарском језику се јавила око 1675. године, порекло води од немачке речи (МЕР, 1970: 226) : БАЛ р. свјаточни танец : БАЛ с. забава са игранком, свечани плес (РМС, 1990: 132)

BÁLA /ba:la/ – м. 1. *kötég* (У овом значењу се јавља око 1355. године) 2. *összegöngyölt árucsomag és ez mint mérték egység* (1572. год.). У мађарском језику се јавља око 1355. године, потиче од немачке речи, проверено у Мађарском етнографском етимолошком речнику где су веома прецизно

- уписане године јављања у зависности од значења речи (MER, 1970: 227) : БАЛА р. велька звязка [волни, слами и подобне] : БАЛА с. 1. упакована роба; дењак, свежањ; смотак (сена, дрва и др.) 2. покр. лопта (PMC, 1990:132), (Скок, 1971: 97)
- BANDA /banda/ – м: 1. katonazenekar; 2. színésztrupp; 3. tolvajbanda, rablóbanda. У мађарском језику се јавља око 1787. године, води се као интернационализам. (MER, 1970 : 237) : БАНДА р. група музикантох, гудаци (Рамач, 1983: 203) : БАНДА с. 1. лоповска, разбојничка дружина 2. група свирача; војна музика (PMC, 1990: 136)
- BANDÁZS /banda:ž/ – м. kötés, kötszer; abroncs; hengerkopeny. Води се као да је немачког порекла, али не искључује могућност да је преузета и из француског језика. Користи се и као спортски термин. У мађарски језик је ушла 1793. године (MER, 1970: 237): БАНДАЖ р. утега: БАНДАЖ с. 1. завој, превијање завојем, утега 2. оков, обруч у точку (PMC, 1990: 136)
- BANDZSAL /bandžal / – м. зрикав, у мађарском језику се јавља око 1781. године (MER, 1970: 238) : БОНДЖА р. 1. гвари ше слабеј жени; 2. худа крава: БОНЦА с. слаба жена (Скок, 1971: 188)
- BÁNNI /ba:ni/ – м. пидев: bánatos. У мађарском језику се јавља око 1372. године. То је мађаризам угрофинског порекла који је ушао у средњобугарски, чакавски и кајкавски, чешки у Моравској, украјински и румунски језик (MER, 1970: 236) : БАНОВАЦ р. жаловац: БАНТОВАТИ с. мађ. покр. досађивати, сметати, узнемиравати⁴⁸ (Скок, 1971: 108)
- BARÁZDA /bara:zda/ – м. У мађарском језику се јавља 1130. године. (MER, 1970: 247) : БРАЗДА р. пољоділски термин : БРАЗДА с. пољопривредни термин. У српском језику се јавља у 14. веку, записао Вук С. К. (Скок, 1971: 204), (PMC, 1990: 258)
- BÁRÁNY /ba:ra:nj/ – м. 1. fiatal juh (у овом значењу се јавља око 1194. године) 2. bápányrém (1523. год.). У мађарском језику се јавља око 1194. године. Сматра се да је српскохрватског порекла, а да је у мађарски језику ушла преко словачког језика у значењу *јагњетина* (MER, 1970: 245): БАРАН р. виведзене: баранина = овче месо: БАРАН с. ован, хипокористик *бара* = име кози крмачи, узвик *бар* који се каже овци у Херцеговини да мирно стоји. мађ. = јагње потиче из панонско-словенског језика (Скок, 1971: 110)
- BARNA /barna/ – м. у мађарском језику се спомиње од 1255. године. (MER, 1970: 253) : БАРНАСТИ р. чарнеј твари и власох : БАРНА с. одатле придев БАРНАСТ отворено мрк, кестењаст, смеђ; води се да је мађаризам немачког порекла (Скок, 1971: 113), (PMC, 1990: 138)
- BÁRSONY /ba:ršonj/ – м. puha, finom tapintású szövet; у мађарском језику се јавља око 1395. године. Води се да је мађаризам турског порекла. (MER, 1970:

48 Разликује се по значењу у односу на мађарски и русински језик.

- 254) : БАРШОНЬ р. виведзене: БАРШОНЬОВИ: БАРШОН : с. БАРШУН
врпца око шешира, кадифа. У српском језику се јавља у 17. веку (Скок,
1971: 114), фина тканина с меком длакавом површином (РМС, 1990: 145)
- BÉLYEG /bejeg/ – м. 1. megjelölésként sültött bélyeg (са овим значењу се јавља
1436. године); 2. sebhely (1560); 3. ismertetőjel (1585); 4. bélyegző (1794);
5. értékjegy (1862); 6. postai értékjegy (1862), данас се користи у значењу =
поштанска маркица. У мађарском језику се јавља око 1436. године (МЕР,
1970: 277) : БЕЛЈЕГ р. печат, ознака : БИЉЕГ с. знак, флека на кожи, грб,
марка, слика, вињета, етикета. У српском језику се јавља у 14. веку (РМС,
1990: 171)
- BESTIA /beštia/ – м. gonosz, gyalázatos személy, önző, kegyetlen nő; у мађарском
језику се јавља око 1507. године, латинског је порекла (МЕР, 1970: 289):
БЕШТИЈА р. нечовек: БЕШТИЈА с. лат. нар. пеј. изрод, нечовек (РМС,
1990: 194)
- BESZÉLNI /bese:lni/ – м. у мађарском језику се јавља око 1138. године. Води се као
реч словенског порекла (МЕР, 1970: 289) : БЕШЕДОВАЦ р. приповедац;
виведзени: БЕШЕДЉИВИ : БЕСЕДИТИ с. причати, разговарати. Вук ју је
забележио у 13. веку (Скок, 1971: 140), (РМС, 1990: 182)
- BETEG /beteg/ – м.; у мађарском језику се јавља око 1372. године. Према
Скоку је мађаризам непознатог порекла, на исти податак сам наишла и
у Мађарском етимолошком речнику да је реч непознатог порекла (МЕР,
1970) : ЗБЕТЕЖЕНИ р. заст. хори од едзена : с. БЕТЕГА болест. У српском
језику се јавља у 16. веку (Скок, 1971)
- BETŰÁR /beća:t/ – м. у мађарском језику се јавља око 1744. године. Турцизам
арапског порекла, налази се у свим балканским језицима (МЕР, 1970:
291) : ВЕЋАР р. неженени човек, легињ : БЕЋАР с. 1. нежења, момак;
2. лола, бектирја, мангуп; 3. најамни радник, надничар; 4. ист. најамни
војник (РМС, 1990: 193)
- BÍCSKA /bička/ – м. у мађарском језику се јавља око 1708. године. (Zaicz, 2006:
70) : БИЧАК р. складаци ножик : БИЧАК с. брица, цепни ножић; у
српском језику се јавља 16. веку (Скок, 1971: 145)
- BIRKA /birka/ – м. 1. juhfejta (у овом значењу се у мађарском језику јавља око
1461. године); 2. buta ember (1881. година) (МЕР, 1970: 304) : БИРКА
р. фejта овци (Рамач, 1983: 207) : БИРКА с. = врста овце; налази се
мађарском, чешком и украјинском језику. У руском и украјинском језику
постоји узвик *бир бир* којим се вабе овце (Скок, 1971: 156)
- BÍRÓ /bi:ro:/ – м. у мађарском језику се јавља око 1306. године (МЕР, 1970: 305)
: БИРОВ р. председатељ валалскеј управи у Австроугорскеј: БИРОВ
с. општински старешина. У српском језику се води као мађаризам
угрофинског порекла (Скок, 1971: 156), (РМС, 1990: 203)

- BITANG /bitang/ – м. *zsákmány* (у овом значењу се јавља око 1456. године), *csavrgó* (1604), *kóborló* (1496) (MER, 1970: 306) : БИТАНГА р. вайнага: БИТАНГА с. вуцибатина, бараба. У српском језику се јавља у 17. веку. Води се да је посуђеница из мађарског језика (Скок, 1971: 158), скитница, пропалица, нерадник (PМС, 1990: 206)
- BICIKLI /bicikli/ – м. *kerékpár*; у мађарском језику се јавља око 1891. год., води се да је немачког порекла. (MER, 1970: 296) : БИЦИГЛА р. (Рамач, 2002: 427) : БИЦИКЛ с. фр. врста возила са два точка које се тера ногама, точак, велосипед (PМС, 1990: 206)
- БОЈТАР /bojta:r/ – м.; у мађарском језику се јавља око 1660. године (MER, 1970: 326) : БОЈТАР р. помоцник югаса : с. БОЈТАР помоћник пастира (РББ, 1990)
- BOLHA /bolha/ – м. *egy fajta apró vérszívó rovar*; у мађарском језику се појавила око 1150. године, словенског је порекла (MER, 1970: 332) : БЛИХА р. : БУВА с. бува ж зоол. = буха, мали инсект, кукац, без крила, ногу подешених за скакање, који живи на телу човека и домаћих животиња, хранећи се њиховом крвљу (PМС, 1990: 293)
- BOGRÁCS /bogra:č/ – м. у мађарском језику се јавила око 1703. године. Води се да је турског порекла и да је у мађарски језик ушла преко српско- хрватског језика (Zaicz, 2006: 74) : БОГРАЧ р. файта котлика, бакарни котлик : БАКРАЧ с. комад од бакра (PМС, 1990: 130), бакарни котао (РББ, 1990)
- BOROSZLÁN /borosla:n/ – м. у мађарском језику се јавила око 1783. године, преузета је из српскохрватског језика (MER, 1970: 348) : БЛЮЩ р. плуш : БРШЉАН с. бот. зимзелена биљка пузавица (PМС, 1990: 291)
- BÖGÖS /bö:gö:š/ – м. (MER, 1970: 226) : БЕГЕШ р. муз. инструмент контрабас : БЕГЕШ с. мађ. амбура која даје дубоке тонове, врста контрабаса (PМС, 1990: 156)
- BOROTVA /borotva/ – м. бријач. У мађарском језику се јавља око 1332. године, води се да је словенског порекла (MER, 1970: 348) : БРИТВА р. бичак : БРИТВА с. цепни ножић (PМС, 1990: 279), брица (РББ, 1990)
- BUGYELLÁRIS /bud'el:a:riš/ – м. У мађарском језику се јавља око 1666. године, води се да је латинског порекла (MER, 1970: 381) : БУДСЛАР або БУТСЛАР р. торбичка за пенежи : БУЂЕЛАР с. новчаник (РББ, 1990)
- BUNDA /bunda/ – м. у мађарском језику се јавља око 1723. године. (MER, 1970: 389) : БУНДА р. жимски капут зоз шерци : БУНДА с. крзнени капут, зимски капут постављен крзном; Вук је записао да се јавља у Војводини и Хрватској; мађарског је порекла (Скок, 1971: 236), (PМС, 1990: 304)
- BUNDÁS /bunda:š/ – м. 1. *újonc katona* (са овим значењем се јавља 1878. године) 2. *bundás kutya* (MER, 1970: 389) : БУНДАШ р. югаски пес (Рамач, 1983: 99) : БУНДАШ с. лок. пастирски пас (Јерковић, 1996: 175)

BUZOGÁNY /buzoga:nj/ – м. у мађарском језику се јавља око 1426. године. Води се да је турског порекла (MER, 1970: 400) : БУЗОГВАЊ и БУЗЕГВАЊ – р. буздован : с. БУЗДОВАН, врста старинског оружја тур. 1. а. нар. песн. средњовековно оружје, гвоздена кугла са дршком (подесно и за бацање); фиг. одбрана. б. велики штап који у сватовима носи гласник; 2. погрд. глупак, простак (PMS, 1990: 297)

С

CÉDULA /ce:dula/ – м. papír lapocska, у мађарском језику се јавља од 1517. године, води се да је латинског порекла (MER, 1970: 414) : ЦИДУЛА р. коц. ЦЕЈДУЛА : ЦЕДУЉА с. мађарског је порекла. Записао је Вук С. К. у Војводини (Скок, 1971:255)

CEMENT /cement/ – м. szürke, porszerű építési kötőanyag, у мађарском језику се јавља од 1838. године од немачког zemnet (MER, 1970: 419) : ЦИМЕНТ р. виведзене: циментовац међинародне слово; виријатно прејг мађарског : ЦЕМЕНТ с. лат. 1. нарочита смеша силиката добивених жарењем смесе кречњака и глине, која кад се покваси и кад јој се дода песак постаје тврда као камен (бетон); 2. фиг. веза којом се нешто чврсто држи, спаја и одржава. (PMS, 1990: 779)

CÉL /ce:l/ – м. elérendő végpont (futásnál, lövésnél, támadásnál) (MER1970: 417) : ЦИЉ р. сцигнуц до циљу : ЦИЉ с. нем. 1. а. тачка, граница до које се жели доћи; б. белег у који се гађа при разним надметањима; предмет, објекат који се гађа, мета, нишан; 2. фиг. оно чему се тежи, што хоће да се постигне, сврха (PMS, 1990: 799)

CICA /sica/ – м. kis cica, у мађарском језику се јавља око 1673. године (MER, 1970: 426) ЦИЦА р. мале маче (Рамач, 1983: 192) : ЦИЦА с. 1. хип. од мачка; 2. фам. надимак одмила драгој женској особи (PMS, 1990: 807)

CIGÁNYKERÉK /ciga:njkere:k/ – м. (MER, 1970: 429) : ЦИГАНКАРИКА р. руцац, правиц карики на рукох, руцац ше боком на рукох и дочековац на ноги : ЦИГАНСКИ ТОЧАК с. (Скок, 1971: 261)

CIMBALOM /cimbalom/ – м. у мађарском језику се јавља од 1416. године. Потиче од латинске речи *cymbalum* = ударачки инструмент у облику тањира, чинеле (MER, 1970: : ЦИМБАЛО р. музични инструмент : ЦИМБАЛ с. музички термин од латинског *cymbalon* (Скок, 1971: 266)

CIMER /ci:mer/ – м. у мађарском језику се јавља од 1787. године, од француског *simier* (MER, 1970: 437) : ЦИМЕР р. арх. фирма, табла на дутјану, герб : ЦИМЕР с. колега; арх. знак на дућану (Вук, Војводина); грб (Миклошић). Налази се и другим словенским језицима. (Скок, 1971: 266)

CIMET *cimet/* – м. / fahéj, у мађарском језику се јавља од 1777. године (MER, 1970: : ЦИМЕТ р. присмачка, виведзене: циметовац [1649. рок] : ЦИМЕТ

- с. грч. а. мирисна слатка корица тропског дрвета циметњака која служи као зачин; б. бот. в. циметњак (РМС, 1990: 800)
- CIN /cin/ – м. ópedény, у мађарском језику се јавља од 1644. године (МЕР, 1970 : 439) : ЦИН р. калај, цинк = плехова судзина : ЦИН с. (Вук, Војводина) калај, цинк = емајлирани судови од цинка, 16. век (Скок, 1971: 266)
- CIPÓ /cipó:/ – м. kerek kisebb kenyér, у мађарском језику се јавља од 1405. Године (МЕР, 1970: 444) : ЦИПОВ р. хлебик : ЦИПОВ с. бели куповни хлеб. У српском језику се јавља од 1653. године. Мађарског порекла (Скок, 1971: 269)
- CIPŐ /cipő:/ – м. у мађарском језику се јавља око 1650. године (МЕР, 1970: 444) : ЦИПЕЛА р. обуј : ЦИПЕЛЕ с. обућа, у српском језику се јавља у 18. веку (Скок, 1971: 268)
- CIROK /cirok/ – м. takarmánynövény, у мађарском језику се јавља око 1465. године (МЕР, 1970: 449) : ЦИРОК р. покармова рошљина; зоз њого ше правя метли (Рамач, 1983: 192) : СИРАК с. 1. дем. од сир; 2. врста жита, слична просу, које служи за храну, од чије се стабљике праве метле (РББ, 1990)
- COL /col/ – м. mértékegység, у мађарском језику се јавља око 1757. године (МЕР, 1970: : ЦОЛ р. мера за дужину (Рамач, 1983: 193) : ЦОЛ с. нем. стара мера за дужину (око 2,5 cm), палац, инч (РМС, 1990: 811)
- CÚG /cu:g/ – м. 1. A pohár egyszerre való kiürítése (у овом значењу се јавља око 1880. године); 2. léghuzat (у овом значењу се јавља око 1885. године). Води се да потиче од немачке речи zug (МЕР, 1970: 459) : ЦУГ р. пропук (Рамач, 1983: 229) : ЦУГ с. нем. варв. 1. парни воз, влак; 2. промаја; 3. поворка; 4. заст. војн. мања заједница; 5. гутљај, гуцај (РМС, 1990: 828)

CS

- CSÁKÓ /ča:ko:/ – м. врста војничке капе [у аустрогарској војсци], у мађарском језику се јавља око 1763. године (МЕР, 1970: 470) : ЧАКОВ р. файта шапки лебо калапа : ЧАКОВ с. чако, чака, врста капе (РМС, 1990: 836)
- CSÁRDA /ča:rda/ – м. у мађарском језику се јавља око 1733. године (МЕР, 1970: 482) : ЧАРДА р. карчма на пољу : ЧАРДА с. мађ. гостионица на друму изван села у којој одседају путници; крчма на мађарској пусти (РМС, 1990: 842)
- CSÁRDÁS /ča:rda:š/ – м. egy fajta zene, tánc. У мађарском језику се јавља око 1835. године (МЕР, 1970: 482) : ЧАРДАШ р. файта мађарског танцу : ЧАРДАШ с. мађ. мађарски народни плес брзих кретњи; музика за такав плес (РМС, 1990: 842)
- CSATOL /čato/ – м. прикључити, прикопчати; CSATOLÁS /čato:š/ = веза, спој (МЕР, 1970: 486) : ЧАТЛАШ р. железна часц коча хтора вяже край

предней осовини и ваги [на чатлаш ше става кед ше грабе на коч]; всл. čatlaš = палица з хтору ше дацо утврдзуе (Рамач, 1983: 228) : ЧАТЛОВ с. мађ. мотка која се попречно стави на лотре сељачких теретних кола, кад се вози сено, слама, снопови окита и сл., пречага на колима (РМС, 1990: 847)

CSÉZA /če:za/ – м. könnű, rugós lovas kocsí, homokfutó. У мађарском језику се јавила око 1700. године, води се да је немачког порекла, а да су је Немци преузели од Француза. (МЕР, 1970: 517) : ЧЕЈЗА р. коч на два колеса : с. ЧЕЗЕ мн. мађ. лака кола на два точка (РМС, 1990: 855)

CSICSÓKA /čičo:ka/ – м. у мађарском језику се јавља око 1773. године (МЕР, 1970) : ЧИЧОВКА р. дробна цвикла : ЧИЧОК с. и чичока мађ. бот. биљка из пор. главочика (РМС, 1990: 889)

CSIK /čik/ – м. halfajta, у мађарском језику се јавља око 1113. године (МЕР, 1970) : ЧИК р. файта риби : ЧИК с. чиков [риба] 1. зоол. врста слатководне рибе из пор. шарана, дугуљаста, ваљкаста тела и мале главе; 2. фиг. савитљив, прилагодљив, понизан човек; 3. живо, несташно дете (РМС, 1990: 878)

CSIKÓS /či:ko:š/ – м. у мађарском језику се јавља око 1384. године (МЕР, 1970: 525) : ЧИКОШ р. ист. човек хтори чувал минеш [чупор коњох] : ЧИКОШ с. 1. коњушар; 2. презиме. У српском језику се води да је мађарског порекла (РМС, 1990: 878)

CSIPKE /čipke/ – м. у мађарском језику се јавља око 1535. године (МЕР, 1970: 537) : ЧИПКА р. дзиркаста и мрежаста ручна работа на платну як украс; виведзене: чипкар, чипкасти : ЧИПКА с. ручни рад, шупљикав и мрежаст, од ланеног, памучног, свиленог и сл. конца, а израђује се плетењем, качкањем или везењем, обично као украс на женском рубљу и хаљинама (РМС, 1990: 881)

CSITT /čit:/ – м. pst! csend! hallgass! У мађарском језику се јавља око 1372. године (МЕР, 1970: 543) : УЧИТКАЦ р. повесц дакому чит (Рамач, 1983: 187) : УЋУТКАТИ с. приволети, приморати некога да ућути, натерати на ћутање; 2. фиг. а. надјачати, угушити, заглухнути. б. умирити, стишати (РМС, 1990: 630)

CSIZMA /čizma/ – м. egy fajta lábbeli, у мађарском језику се јавила око 1492. године (МЕР, 1970 : 544) : ЧИЖМА р. файта обуї, виведзене: Чижмар [презвиско] : ЧИЗМА с. врста обуће, обично кожне, која сеже до колена или преко колена 2. заст. мера која одговара количини онога што стане у чизму (РМС, 1990: 877)

CSOBOLYÓ /čobojo:/ – м. врста чутуре, пастири су пили из ње. У мађарском језику се јавља од 1557. године, данас се може срести у народним песмама и приповеткама, архаизам (МЕР, 1970: 546) : ЧОБОЉОВ р. файта судзине, дрвена судзина, подобни чутори : ЧОБАЊА с. мађ. а.

- пљосната дрвена посуда за воду; б. посуда слична чабрићу у коју цури ракија при печењу (РМС, 1990: 891)
- CSOMÓ /čomo:/ – м. чвор, у мађарском језику се јављ око 1527. године (МЕР, 1970) : ЧОМОВ р. гузел, завязка (Рамач, 1983: 194) : ЧОМ и ЧОМА с. завежљај (Јерковић, 1996: 177)
- CSOPORT /čoport/ – м. група, односи се на жива биће. У мађарском језику се јавља од 1536. године (МЕР, 1970: 554) : ЧУПОР р. група [одноши ше на живи ества] : ЧОПОР с. мађ. 1. скуп животиња, крдо; 2. фиг. велики број, мноштво, гомила (РМС, 1990: 895)
- CSÖMÖR /čömör/ – м. врста стомачне болести, 1553. године (МЕР, 1970: 563) : ЦЕМЕРИЦ ШЕ –р. похориц ше, достац болі у жалудку од наглог едзена (Рамач, 1983) : ОЧЕМЕРИТИ СЕ с. учинити чемерним, горким; фиг. загорчати, учинити мучним, тешким: ~ живот; б. постати чемеран, горак, огркнути; 1. постати гадан, огадити се (о јелу) због велике количине коју неко поједе. Срем; 2. огорчити се, наљутити се; ожалостити се због нечега, постати чемеран (РМС, 1990: 287)
- CSUKA /čuka/ – м. врста рибе, у мађарском језику се јавља од 1395. године (МЕР, 1970: 570) : ЧУКА р. файта риби : ШТУКА с. зоол. слатководна риба грабљивица, кошљориба, коштуњача (РМС, 1990: 1021)
- CSUTKA /čutka/ – м. lemorzsolt kukoricacső, у мађарском језику се са овим значењем јавља око 1718. године (МЕР, 1970: 577) : ЧУТКА р. часц котра остане после лупања кукурици : с. ЧУТКА 1. део који остане после круњења кукурузног клипа; 2. остатак плода, грозд са којег су скинуте бобице, зрно, огриза од јабуке, крушке (РББ 1990)
- CSUTORA /čutura/ – м. у мађарском језику се јавља око 1700. године (МЕР, 1970: 577) : ЧУТОРА р. файта судзини : ЧУТУРА с. тур. 1. а. округла пљосната посуда за ношење пића, најчешће од дрвета, обично лепо украшена дрворезом или бојама, која се носи обешена о каиш преко рамена; б. фиг. погрд. човек који много пије, пијаница, испичатура (РМС, 1990: 907)

D

- DEREGLYE /deregje/ – м. hajótska. У мађарском језику се јавља од 1792. године. Води се да је непознатог порекла (МЕР, 1970: 617) : ДЕРЕГЛЯ р. дрвени рични пливни обект котри служи за транспорт людзох и других предметах (Лаћак, 1980: 124) : ДЕРЕГЛИЈА, ДЕРЕГЉА с. дрвено речно превозно средство које служи за превоз терета и људи, скела. Води се да је мађарског порекла (РМС, 1969: 660)
- DERES /dereš/ – м. 1. olyan pad, amelyre a botozásra ítélt személyt a büntetés végrehajtásakoор ráfektetik. = клупица за батињање; 2. сиви коњ. У мађарском језику се јавља око 1748. године (МЕР, 1970: 619) : ДЕРЕШ р.

- лавочка, столчок на котри легал тот цо бул бичовани „достал на дереш” значи же бул бити по задку (Лаћак, 1980: 125) : ДЕРЕЖ с. = дереш клупа за батињање. Води се да је мађ. ист. (РМС, 1969: 660)
- DESZKA /deska/ – м. у мађарском језику се јавља од 1469. године. Води се да је словенског порекла (МЕР, 1970: 622) : ДЕСКА р. кляпчисти широки и длугоки фалат дрвета, продукт зоз воздуж пиленого дрвета (Лаћак, 1980: 125) : ДАСКА с. пљоснат и широк комад дрвета, мале дебљине, изрезан, испиљен из балвана или трупца (РМС, 1969: 618)
- DEZENTOR /dezentor/ – м. szökött katona. У мађарском језику се јавља од 1786. године (МЕР, 1970: 626) : ДЕЗЕНТОР р. вивдзене: ДЕЗЕНТИРАЦ (Рамач, 1983: 208) : ДЕЗЕРТЕР с. војни бегунац; особа која пребегне; издајница. Води се да је француског порекла. (РМС, 1969: 646)
- DINNYE /dinje/ – м. у мађарском језику се јавља од 1093. године. Води се да је словенског порекла (МЕР, 1970: 640) : ДИНЯ р. еднорочна рошлїна зоз фамелиї тиквох котра дава сладки, юшкови продукт (Рамач, 1983: 209) : ДИЊА с. бот. једногодишња врежаста биљка из породице тикава која рађа сочан, сладак плод (РМС, 1969: 684)
- DOHÁNY /doha:nj/ – м. у мађарском језику се јавља од 1647.године. Води се да је турског порекла (МЕР, 1970: 653) : ДОГАН р. рошлїна котра служи як сировина за правене цигаретлох и других продуктох наменених куреню, паханю або уживаню (Лаћак, 1980: 125) : ДУВАН с. тур. бот. = духан. Исушено и танко изрезано, исецкано лишће биљке из породице помоћнице у чијем лишћу има никотина које се употребљава за пушење, жвакање или шмркање (РМС, 1969: 796)
- DRAPP /drap:/ – м. у мађарском језику се јавља од 1843. године и користи се као придев. Води се да је лутајућа реч (МЕР, 1970: 677) : ДРАПОВА р. приметник, драпова фарба : с. ДРАП прид. непром. фр. светлосмеђ (РМС, 1969: 766)

Е

- ESKÜVŐ /ešküvö:/ – м. венчање (МЕР, 1970: 796) : ЕШКУТ р. ист. поротник, валалски або општински одборник у чаше мађарскей власци (Лаћак, 1980: 127) : с. ЕШКУТ ист. мађ. покр. поротник, сеоски судија (РМС, 1969: 866)
- ESZENCIA /esencia/ – м. у мађарском језику се јавља од 1707. године. Води се да је латинског порекла (МЕР, 1970: 799) : ЕСЕНЦИЯ р. етерични олеј вицагнути зоз даякей рошлїни : ЕСЕНЦИЈА с. хем. веома концентрисан биљни састојак дрога; етерично уље извучено из какве биљке (РМС, 1969: 860)

Ф

- FAJTA /fajta/ – м. у мађарском језику се јавља око 1615. године (МЕР, 1970: 830) : ФАЇТА р. охабиц на файту [домашню животињу] за приплод (Рамач, 1983: 187) : ФАЈТА с. мађ. варв. сој, раса, пасмина (РМС, 1990: 652)
- FÁKLYA /fa:kja/ – м. у мађарском језику се јавља око 1416. године, води се даје латинског порекла (МЕР, 1970: 831) : ФАКЛЯ р. древена палица намочена до смоли (Рамач, 1983: 188) : ФАКЉА с. нем. варв. бакља, буктиња (РМС, 1990: 653)
- FATYÚ /fa:c:u:/ – м. у мађарском језику се авља око 1585. године (МЕР, 1970: 853) : ФАТЮГИ [сдн. фатюга], менши стебла, виростки з истого кореня – коло стебла кукурици и др. (Рамач, 2010: 794) : ФАЋУК, ФАЧУК с. варв. заперци (Јерковић, 1996: 176)
- FERTÁLY /ferta:j/ – м. у мађарском језику се јавља 1367. године, води се да је немачког порекла (МЕР, 1970: 895) : ФЕРТАЉ р. 1. штварцина; 2. мера за поврхносц жеми (сден ферталъ ярашу) (Рамач, 1983: 189) : ФРТАЉ с. 1. четврт киле, четврт часа; 2. стара мера за земљу
- FIÓK /fio:k/ – м. / у мађарском језику се јавља око 1522. године (МЕР, 1970: 917): ФИЙОВКА р. (Рамач, 1983: 189) : ФИОКА с. мађ. четвороугласта кутија у столу, ормару која се извучи, ладица (РМС, 1990: 673)
- FIRNISZ /firnis /, FIRNÁJSZ /firna:js/ – м. у мађарском језику се јавља око 1753. године (МЕР, 1970: 919) : ФИРНАЈЗ р. 1. олейова чечносц за фарбене; 2. олейова фарба (Рамач, 1983:227) : ФИРНАЈЗ с. нем. уљасти или смоласти течност за премазивање предмета ради заштите (РМС, 1990: 673)
- FITYFIRITTY /fic'firitc'/ – м. 1. hitvány, alávóló ember (са овим значењем се јавља око 1774. године); 2. ugrifüles, jelentékelen kis ember (са овим значењем се јавља око 1777. године) (МЕР, 1970: 923) : ФИТЬФИРИЋ р. од информаторох : ФИЋФИРИЋ с. мађ. лакомислен младић, ветропир, гиздавац, кицош (Клајн, 2008: 1339)
- FITYULA /ficula/ – м. egy fajta főkötő, у мађарском језику се јавља око 1884. године (МЕР, 1970: 925) : ФИТЮЛА р. часц народней ношні (Рамач, 1983: 227) : ФИЋУЛА с. (информатори са подручја општине Бачка Топола)
- FOKOS /fokoš/ – м. balta, у мађарском језику се јавља око 1567. године (МЕР, 1970: 942) : ФОКОШ р. файта жимного оружия, шекерка (Рамач, 1983: 227) : ФОКОШ с. мађ. покр. штап са секирицом, нацак (РМС, 1990: 675)
- FORINT /forint/ – м. у мађарском језику се јавља око 1403. године (МЕР, 1970: 953) : ФОРИНТ р. пенез (Рамач, 1983: 189) : ФОРИНТ с. сребрни или златни новац у неким земљама (у бившој Аустроугарској новац од две круне или 100 крајцара) (РМС, 1990: 680)
- FORMA /forma/ – м. облик, у мађарском језику се јавља око 1519. године (МЕР, 1970: 953) ФУРМА р. 1. форма; 2. калуп (направени за правене валькох) (Рамач, 1983: 189) : ФОРМА с. лат. 1. облик, изглед, спољна, вањска страна, спољашњи обрис; 2. предмет који служи, модел при изради чега,

- калуп; 3. устаљени начин изражавања и поступања, норма, правила (PMС, 1990: 681)
- FRÁSZ /fra:s/ – м. betegség, у мађарском језику се јавља око 1806. године (MEP, 1970: 974) : ФРАС р. чежка дзецинска хорота хтора ше достава пре високу горучку, корч (Рамач, 1983: 227) : ФРАС с. нем. нар. грч који настаје од страха (нарочито код мале деце), шклопац (PMС, 1990: 683)
- FÚRT /fu:rt/ – м. folyton, egyre, у мађарском језику се јавља око 1878. године. Аустријски и немачки војници су користили и сложеницу furtonfurt (1864), она се користи и у русинском језику (MEP, 1970: 991) : ФУРТ р. непреривно, стајсно; хаснуе ше и еквивалент вше лебо злучене вше фурт (Рамач, 1983: 227) : ФУРТ с. прил. нем. варв. стално, непрестано (PMС, 1990: 699)

G

- GÁGOG /ga:gog/ – м. a lúd hangját jeleníti meg, у мађарском језику се јавља од 1585. године (MEP, 1970: 1012) : ГАГАЦ р. означае глас гуски : ГАКАТИ с. пуштати, изводити глас „га-га” гускама и вранама итд. (PMС, 1990 : 462)
- GAVALLÉR /gaval:e:r/ – м. у мађарском језику се јавља од 1628. године (MEP, 1970: 1035) : ГАВАЛЉР р. удварач : ГАВАЛЕР с. заст. ; кавалер, кавалир = 1. мушкарац који се у женском друштву истиче својим финим владањем, углађеношћу, духовитошћу; 2. поштовалац, обожаваалац жене, поклоник, удварач, љубавник; 3. племенит, великодушан, дарежљив мушкарац; 4. носилац каквог одличја (PMС, 1969: 618)
- GAZDA /gazda/ – м. у мађарском језику се јавља од 1372. године (MEP, 1970:1037) : ГАЗДА р. власник, богаташ : ГАЗДА с. домаћин, власник, богаташ, сопственик. Води се да је мађаризам (PMС, 1990: 459)
- GAZDASÁG /gazdaša:g/ – м. (MEP, 1970: 1037) : ГАЗДАШАГ р. арх. газдовство с. ГАЗДАШАГ газдалук, имање. У српском језику се води да је мађаризам (PMС, 1990: 459)
- GEREZD / gerezd/ – м. szőlőfürt, у мађарском језику се јавља од 1395. године. Води се да је словенског порекла (MEP, 1970: 1051) : ГИРИЗДА р. гиризда грозна : ГРОЗД с. плод винове лозе (PMС, 1990: 574)
- GESZTENYE /gestenj e/ – м. у мађ. јез. се јавља од 1244. године (MEP, 1970:1056) : ГЕСТИНЯ р. рошћина : КЕСТЕН с. бот. врста листопадног дрвета из пор. букава са много подврста; плод тога дрвета Castanea sativa (PMС, 1969: 701)
- GITT /git:/ – м. у мађарском језику се јавља од 1807. године. Води се да је немачког порекла (MEP, 1970: 1064) : ГИТ [за облаки] р. виведзене: гитовац : ГИТ с. кит, материја слична тесту која се употребљава за причвршћивање прозорских окана (PMС, 1990: 483)

- GOMB /gomb/ – м. дугме. У мађарском језику се користи од 1494. године (МЕР, 1970:1071) : ГОМБА р. метална гомбичка, украс : ГОМБА, ГУМБ, КОМБА с. = дугме, пуце; мала кићанка од вуне; украсна куглица од разног материјала. У српском језику се користи од 18. века. мађ. варв. покр. (РМС, 1990: 527)
- GOMBÓC /gombo:c/ – м. у мађарском језику се јавља од 1422. године (МЕР, 1970: 1072) : ГОМБОВЦИ р. [едн. гомбоца] : ГОМБОЦЕ с. ваљушци, кнедле од кромпира и брашна. мађ. покр. (РМС, 1990: 528)
- GULYÁS /guja:š/ – м. а gulyáshús, gulyás eredetileg а gulyások bográcsban főzött étеле volt. У мађарском језику се јавља од 1886. године (МЕР, 1970: 1105) : ГУЛАШ – р. файта папригашу, мађарске националне едло : ГУЛАШ с. = мађарско национално јело од комадића меса најчешће говеђег (РМС, 1990: 594)
- GULYA /guja/ – м. у мађарском језику се јавља од 1138. године (МЕР, 1970:) : ГУЛЯ р. заст. чупор яловкох и целятох : ГУЛА с. мађ. покр. чопор, крдо говеда, говеђе стадо (Скок, 1971: 631)
- GUMIARÁBIKUM /gumiara:bikum/ – м. egy akáciafajta mézгája, у мађарском језику се јавља од 1577. године; лат. ARAB MÉZGA (МЕР, 1970: 1106) : ГУМАРАБИК и ГУМИ-АРАБИК р. файта лџпкача [хасную го шнайдере] gummi arabicum = арабска смола (Рамач, 1983: 207) : ГУМАРАБИКА с. = у Арабији постоји врста дрвета и из њене коре цури течност, смола; од те смоле се прави лепак који се назива гумиарабикум (Скок, 1971: 633)
- GÚNÁR /gu:na:r/ – м. у мађарском језику се јавља од 1525. године. Води се да је немачког порекла (МЕР, 1970: 1106) : ГУНАР р. семец гуски : ГУНАР с. синоним = гусак, гусан, мужјак гуске. У српском језику се користи од 18. века, забележено је у Славонији. (Скок, 1971: 633)
- GURIGÁZ /guriga:z/ – м. а gurít családба tartazik, у мађарском језику се јавља око 1792. године (МЕР, 1970: 1108) : ГУРИГАЦ р. гуричац : ГУРИГАТИ с. гурати, котрљати точак или обруч (РББ, 1990)

GY

- GYENGE /d'enge / – м. (МЕР, 1970: 1126) : ГЕНГЛЉВИ р. прикм. слаби, беспомоцни : ГИНГАВ с. прид. слаб, млохав, млитав, лењ . У српском језику се јавља од 18. века. Води се да је мађ. и покр. (РМС, 1990: 472)
- GYÖMBÉR /d'ömbe:r/ – м. у мађарском језику се јавља од 1395. године, потиче од латинске речи ginger. (МЕР, 1970: 1134) : ДЈУМБИР р. рошљина : ЂУМБИР с. мађ. бот. назив за неке тропске биљке и зачин који се добија из тих биљака (тур. исиот) (РМС, 1969: 473)

Н

- HALÁSZ /hala:s/ – м. у мађарском језику се јавља око 1192. године (МЕР, 1970: 31) : ГАЛАС р. пецарош : ХАЛАС, АЛАС с. речни рибар (РМС, 1990: 708)
- HALLÓ /hal:o:/ – м. узвик за дозивање, обраћање приликом телефонирања. У мађарском језику се јавља око 1792. године. Води се да је немачког порекла (МЕР, 1970: 36) : ГАЛО р. викричник : ХАЛО с. узвик при успостављању телефонског разговора; узвик при непосредном обраћању (РМС, 1990: 709)
- HÁLÓ /ha:lo:/ – м. у мађарском језику се јавља око 1267. године (МЕР, 1970: 37) : ГАЛОВ р. рибарска мрежа : ХАЛОВ с. мађ. врста рибарске мреже (РМС, 1990: 709)
- HAMIS /hamiš/ – м. у мађарском језику се јавља око 1067. године (МЕР, 1970: 40) : ГАМИШОВАЦ р. буц гамишни (Рамач, 1983: 206) : АМИШАГ с. мађ. амишност 1. особина онога који је амишан, похлепност, лакомост; 2. препреденост, лукавост (РМС, 1990: 71)
- HARÁMBASA /hara:mbaša/ – м. вођа хајдука . У мађарском језику се јавља око 1539. године. Води се да је реч српскохрватског порекла настала у време Турака (МЕР, 1970: 53) : ГАРАМБАШ[А] р. вожд, предњак збојникох, тур. харамбаша : ХАРАМБАША с. вођа хајдучке чете (РМС, 1990: 712)
- HARMONIKA /harmonika/ – м. умађарском језику се јавља око 1810. године. Води се да је реч немачког порекла (МЕР, 1970: 62) : ГАРМУНИКА р. музични инструмент : ХАРМОНИКА с. лат. музички инструмент са диркама с леве и десне стране и мехом у средини (РМС, 1990: 714) (Скок, 1971: 658)
- HATÁR /hata:r/ – м. valaminek a végső mértéke; у мађарском језику се са овим значењем јавља око 1390. године (МЕР, 1970: 73) : ХОТАР, ГОТАР р. 1. граница; 2. околiско (Рамач, 1983: 191) : ХАТАР, АТАР с. мађ. територија неког села, краја, котара, области, подручје (РМС, 1990: 716), (Скок, 1971: 660). Јавља се у 14. веку.
- HERŐCE /herö:ce/ – м. врста пецива. У мађарском језику се јавља око 1781. године (МЕР, 1970: 100) : ГЕРОВЦИ р. коц. череги : с. ХЕРОВКЕ врста колача код Русина и Словака (нема у РМС, ни у СКОКОВОМ речнику, потврду сам пронашла у Војвођанским рецептима)
- HINTÓ /hinto:/ – м. utazószekér, у мађарском језику се јавља око 1494. године (МЕР, 1970: 116) : ГИНТОВ р. файта завартог коча, пански коч (Рамач, 1983: 112) : с. ХИНТОВ мађ. кочија, фијакер (РМС, 1990: 729). У српском језику се јавља у 18. веку (Скок, 1971: 667).
- HÖRCSÖG /hörčög/ – м. у мађарском језику се јавља око 1138. године. Води се да је реч словенског порекла (МЕР, 1970: 157) : ГЕРЧОК р. файта животињох : ХРЧАК с. зоол. врста глодара са великим образним кесама за пренос хране (РМС, 1990: 753)

- HORDÓ /hordo:/ – м. у мађарском језику се јавља око 1395. године (МЕР, 1970: 146) : ГОРДОВ р. [бешедовац јак з гордова = мац глібоки глас] : (Х)АРДОВ с. = бачва, велико буре са два данцета. У српском језику се јавља у 17. веку (Скок, 1971: 657)
- HORVÁT /horva:t, Горва:т/ – м. у мађарском језику се јавља око 1138. године (МЕР, 1970: 150) : ГОРВАТ р. житељ горватскеј држави, националносц : ХРВАТ с. народ изгрупе јужних Словена, чија већина живи у Хрватској. (РМС, 1990: 747) У српском језику се јавља у 15. веку, Вук. С. К. (Скок, 1971: 691)
- HUNCUT /huncut/ – м. у мађарском језику се јавља око 1642. године. Води се да је немачког порекла (МЕР, 1970: 167) : ГУНЦУТ р. мангуп : ХУНЦУТ с. нем. погрд. угурсуз, мангуп. (РМС, 1990: 758)
- HURKA /hurka/ – м. у мађарском језику се јавља око 1476. године (МЕР, 1970: 170) : ГУРКА р. : ХУРКА с. мађ. цигерњача, крвавица (Војвођански рецепти)
- HUSZÁR /husa:r/ – м. *tengeri rabló, kalóz*. У мађарском језику се јавља око 1378. године. Води се да је српскохрватског порекла (МЕР, 1970: 174) : ГУСАР р. вояк-коњаник : ХУСАР с. мађ. лако наоружани коњаник у војскама разних земаља (РМС, 1990: 758)

I

- INAS /inaš/ – м. 1. *fegyverhordozó*; 2. *tanonc, ipari tanuló*; 3. *szolga*; у мађарском језику се јавља од 1524. године (МЕР, 1970: 209) : ИНОШ р. слуга : ИНОШ с. мађ. покр. слуга, лакеј (РМС, 1969: 460)
- ISPÁN /išpa:n/ – м. води порекло од српске речи жупан. У мађарском језику се јавља од 1269. године (МЕР, 1970: 239) : ИШПАН р. управитељ маџку; виведзене: ИШПАЊИ срези, маџки на Горњици ист. : ИШПАН с. мађ. заст. покр. надгледник, надстојник на властелинском или спахијском имању (РМС, 1969: 544)

K

- KÁBEL /ka:bel/ – м. подземни кабел за струју; KÖB(ÖL) /köböl/ = куб (један кубик дрва). У мађарском језику се јавља од 1193. године (МЕР, 1970: 291) : КАБЕЛ р. 1. подземни кабел за струју; 2. плехова судзина за напавање статку : КАБЕЛ с. енг. 1. херметички изолиран екелтрични вод за подземне и подводне линије; 2. бродски конопац од челичних жица; 3. пом. мера за даљин у (1 /10 наутичке миље) (РМС, 1969: 617)
- KAJSZIBARACK /kajsibarack/ – м. у мађарском језику се јавља од 1664. године (МЕР, 1970: 309) : КАЈСА р. овоц : КАЈСИЈА с. тур. бот. дрво из породице

- ружа жуто-црвеног плода с великом коштицом *Prunus armeniaca* (PMS, 1969: 630)
- KANTA /kanta/ – м. врста суда. У мађарском језику се јавља од 1548. године (MER, 1970: 350) : КАНТА р. файта плеховеј судзине : КАНТА с. нем. већа лимена посуда (PMS, 1969: 650)
- КАРОС /karoč/ – м. у мађарском језику се јавља око 1395. године (MER, 1970: 361) : КАПЧА р. 1. железна направа за копање: КОПЧА с. тур. 1. метална направа (разних облика) која служи за закопчавање или причвршћивање, спона, петља; 2. метално дугме, пуце (PMS, 1969: 848)
- КАРОСЗТА /ka:pusta/ – м. у мађарском језику се јавља од 1336. године (MER, 1970: 363) : КАПУСТА р. : КУПУС с. бот. биљка из породице крсташица, са много подврста *Brassica oleracea* (PMS, 1969: 132)
- КАРУ /karu/ – м. у мађарском језику се јавља од 1009. године, води се да је старотурског порекла (MER, 1970: 367) : КАПУРА р. уходни дзвери зоз улици до двора, на даяким будинку : КАПИЈА с. тур. улазна, обично велика врата у градским бедемима, на каквој згради, дворишту и сл. (PMS, 1969: 656)
- КАРАШ /ka:ras/ – м. у мађарском језику се јавља од 1395. године (MER, 1970: 363) : КАРАС р. файта риби : с. КАРАС, караш = слатководна риба, сродна шарану (PMS, 1969: 666)
- КАРАЛАБЕ /kerela:be:/ – м. у мађарском језику се јавља у 17. веку (MER, 1970: 374) : КЕРЕЛАБ р. файта желеняви : КЕЛЕРАБА с. јавља се у 18. веку. Култура келерабе потиче из Италије. Немачка је сложеница, у нем. јез. је ушла као посуђеница из италијанског језика (Скок, 1971: 73)
- КАРФИОЛ /karfiol/ – м. у мађарском језику се јавља од 1664. године (MER, 1970: 380) : КАРФИОЛ р. рошљина : КАРФИОЛ с. тал. бот. цветача, цветни купус (поврће)(PMS, 1969: 672)
- КАРИКА /karika/ – м. у мађарском језику се јавља од 1357. године (MER, 1970: 382) : КАРИКА р. персценъ : КАРИКА с. мађ. 1. прстен; колут у ланцу; 2. мања јединица у каквом већем систему; оно што спаја, спојница (PMS, 1969: 667)
- КАРУСА /karusa/ – м. у мађарском језику се јавља од 1672. године (MER, 1970: 394) : КАРУЦА р. коч на два колеса, гинтов : КАРУЦЕ с. тал. (често мн.) врста кола на четири точка, с кровом и високим седиштем за кочијаша; лака кола, кочија (PMS, 1969: 672)
- КАСАРНЯ /kasa:rnya/ – м. у мађарском језику се јавља од 1725. године (MER, 1970: 400) : КАСАРНЯ р. будинок дзе пребува војска у мирних часох : КАСАРНА с. нем. 1. зграда у којој стално станује војска и која је удешена за мирнодопски рад војске; 2. фиг. и пеј. велика гломазна зграда с много одељења (PMS, 1969: 673)

- KISBÍRÓ /ki:šbi:ro:/ – м. (МЕР, 1970: 495) : КИШБИРОВ р. заст. општински курир (Рамач, 2010 : 323) : КИШБИРОВ с. заст. општински курир, добошар
- KOCSMA /kočma/ – м. у мађарском језику се јавља од 1405. године; изведено: KOCSMÁROS /kočma:roš/ = крчмар, у мађарском језику се јавља пре од лексеме крчма, од 1389. године. Води се да је реч словенског порекла (МЕР, 1970: 515) : КАРЧМА р. виведзене: качмар : КРЧМА с. кафана и гостионица нижег реда ; изведено: крчмар, крчмарица (РМС, 1969: 104)
- KOLBÁSZ /kolba:s/ – м. у мађарском језику се јавља од 1373. године. Води се да је словенског порекла (МЕР, 1970: 523) : КОЛБАСА р. продукт зоз мяса, черево напoлнeне зоз месом : с. КОБАСИЦА црево (природно или вештачко) напуњено млевеним месом као животна намирница (РМС, 1969: 760)
- KOMBINÉ /kombine:/ – м. у мађарском језику се јавља од 1928. године. Води порекло из Беча, нем. језик (МЕР, 1970: 534) : КОМБИНЕТ р. женске сподне облечиво з гадвабу, або чипки : с. КОМБИНЕ фр. КОМБИНЕЗОН 1. врста женског рубља; 2. радно одело. У српском језику се води да је француског порекла (РМС, 1969: 798)
- KOMMENCIÓ /kommencio:/ – м. договор о плаћању у натури, данас се користи: KONVENCIO /konvencio:/. У мађарском језику се користи од 1588. године (МЕР, 1970: 556) : КОМЕНЦИЈА р. ист. витримоване дакого з плацењом у натури : с. КОМЕНЦИЈА лат. награда у нарави, натури (обично у житу) за извршени посао (РМС, 1969: 801)
- KOMPÁNIA /kompa:nia/ – м. друштво, у мађарском језику се јавља од 1597. године (МЕР, 1970: 542) : КОМПАНИЈА р. арх. воена јединка; нешка: подприемство, друштво : КОМПАНИЈА с. фр. 1. друштво, група људи који заједно проводе време или су међу собом чиме повезани; 2. трговачко или индустријско друштво у капиталистичком уређењу (РМС, 1969: 806)
- KORBÁCS /korba:č/ – м. ostor. У мађарском језику се јавља од 1585. године. Пореклом је турска реч, у мађарски језик је ушла преко српскохрватског језика (МЕР, 1970: 570) : КОРБАЧ р. скорјани батог : КОРБАЧ с. тур. 1. бич од једнога комада дебеле коже или сплетен од ремења; 2. ударац таквим бичем (РМС, 1969: 850)
- KORDOVÁN /kordova:n/ – м. у мађарском језику се јавља од 1405. године, води се да је лутајућа реч. (МЕР, 1970: 573) : КОРДОВАН р. 1. виробена овча лебо кожа скоро; 2. чижми зоз златнима острогама : КОРДОВАН с. фино и танко израђена козја кожа (РМС, 1969: 851)
- KORMÁNY /korma:ɲj/ – м. волан, корман, крма на броду. У мађарском језику се јавља од 1323. године; изведено: KORMÁNYOS /korma:njoš/ (МЕР, 1970: 534) : КОРМАНЬ р. крма [на ладі]; виведзене: корманьош = тот цо управя

- зоз корманьом на ладї : КОРМАН с. мађ. кормило; изведено: кормилар, крманош, крмар (РМС, 1969: 856)
- KORMÁNYDESZKA /korma:njdeska/ – м. нема података у МЕР о наведеној сложеници, постоји лексема KORMÁNY (МЕР, 1970: 534) : КОРМАНЬ-ДЕСКА р. ист. часц дрвеног плуга, по Гнатиюкови зоз мађарског језика (Рамач, 1983: 211) : КОРМАН-ДАСКА с. ист. део дрвеног плуга
- KÓRÓ /ko:ro:/ – м. у мађарском језику се јавља од 1150. године (МЕР, 1970: 578) : КОРОВ р. рошљина котра на дзиво рошне и гартуши други култури; виведзене: коровче = менши газ : КОРОВ с. мађ. биљка која дивље расте и гуши културне усеве (РМС, 1969: 857)
- KORTES /korteš/ – м. középkori tanácskozó- törvényhozó testület = веће које доноси законе. У мађарском језику се јавља од 1750. године (МЕР, 1970: 583) : КОРТЕШ р. заст. политични агитатор (Рамач, 1983:) : КОРТЕШ с. мађ. заст. политички присталица који агитује за кога (РМС, 1969: 859)
- KORCSOLYA /korčolja/ – м. a lábbeli tolpára erősíthető eszköz, amellyel a jégen siklank. У мађарском језику се јавља од 1339. године (МЕР, 1970: 571) : КОРЧОЛЯ р. : КОРЧУЉЕ с. клизаљка 1. уска челична направа која се причврсти на обућу да се њоме клиза по леду; 2. путања, стаза по којој се клиже (РМС, 1969: 860)
- КОЦКА /kocka/ – м. 1. szerencsejátékban használatos kis tárgy, amelynek hat oldala sorban 1-6 ponttal van megjelölve. У мађарском језику се јавља од 1544. године; 2. Hat egybevágó négyzet által határolt szabályos mértani test. Са овим значење се јавља 1708. године; 3. Négyzet vagy hozzá hasonló négyszög. Са овим значењем се у мађарском језику јавља 1795. године. (МЕР, 1970: 511) : КОЦКА р. коцка за бависко : КОЦКА с. 1. правилно геометријско тело са шест сукладних, подударних квадратних површина, хексаедар; 2. невелик коцкаст предмет; квадратић на папиру; 3. хазардна игра, картање (РМС, 1969: 19)
- KOCSI /koči/ – м. изведено: KOC SIS /kočiš/ У мађарском језику се јавља од 1493. године (МЕР, 1970: 514) : КОЧ р. виведзене: кочиш : КОЧИЈА с. кочије = лака кола на федер(е) с покретним кровом; изведено: КОЧИЈАШ (РМС, 1969 : 20)
- KOSÁR /koša:r/ – м. vesszőből, szalmából stb. font tartó vagy szállító eszköz, illetőleg más, ehhez hasonló tárgy, изведено: KOSÁRKA /koša:rka /. У мађарском језику се јавља од 1395. године (МЕР, 1970: 586) : КОШАР р. судзина оплецена зоз пруща, за ношене кукрици и подобне; виведзено: кошарка : КОШАРА с. 1. корпа; 2. стаја за стоку чији су зидови од оплетеног прућа и облепљени благом; колиба за људе; 3. Спорт (РМС, 1969: 22)
- KÖPÖNYEG /kőpönyeg/ – м. bő felsőkabát, са овим значењем се у мађарском језику се јавља око 1494. године. Води се да је турског порекла (МЕР, 1970: 616) : КЕПЕНЈАК р. ист. файта капута, мантила : КЕПЕНЕК с.

- огртач, врста кабаница. Јавља се у 17. веку. Балкански турцизам *кепенек* из терминологије одевања. Налази се у мађарском језику. Чини се да се турцизам проширио преко мађарског језика. (Скок, 1971: 75)
- KRAJCÁR** /krajca:r/ – м. 1. *koronokén változó értékű régi váltópénz* (са овим значењем се мађарском језику се јавља око 1494. године); 2. *Osztrák–Magyar Monarchiahivatalos pénzegysége volt* (1892. године) (МЕР, 1970: 640) : ГРАЈЦАР р. австроугорски пенез : КРАЈЦАР с. 1. аустријски бакрени новац мале вредности, пара, новчић; 2. новац уопште, пара (РМС, 1969: 32)
- KRÉTA** /kre:ta/ – м. у мађарском језику се јавља од 1577. године. Латинског је порекла (МЕР, 1970: 646) : КРЕЈДА р. : КРЕДА с. лат. 1. меки бели вапненац, кречњак који се употребљава у разним индустријским гранама; комад таквог вапненца, прах, његов раствор, који се употребљава за писање, бојење, сликање, бељење, чишћење и сл. (РМС, 1969: 50)
- KREDENC** /kredenc/ – м. *házi büfé*. У мађарском језику је застарео термин, старији људи још користе овај израз. Јавља се од 1810. године, води се да је немачког порекла (МЕР, 1970: 644) : КРЕДЕНЦ р. орманчик у кухні за столово судзини; окремни орман у едалњи : КРЕДЕНАЦ с. итал. ормар за стоно посуђе; посебан ормар у трпезарији (РМС, 1969: 50). У 16. веку тал. кухињски ормар, собни ормар. Будмани мисли да је далмато-романска реч. (Скок, 1971: 1118)
- KRIPTA** /kripta/ – м. У мађарском језику се јавља од 1708. године (МЕР, 1970: 647) : КРИПТА р. : КРИПТА с. 1. код старих Грка и Римљана подземни ходник усечен у пећину; 2. подземни ходник и хелије у којима су се први хришћани сакупљани на богослужење; 3 гробница у црквама (РМС, 1969: 73)
- KRISZTIROZÁS** /kri:stiroza:š/ – м. у мађарском језику се јавља око 1577. године. (МЕР, 1970: 505) : КРИСТИР р. народне медицинске средство, хаснуе ше при завартих черевох : КЛИСТИР с. грч. мед. справа за испирање црева (РМС, 1969: 740)
- KRISTÁLY** /krišta:j/ – м. у мађарском језику се јавља око 1458. године (МЕР, 1970: 648) : КРИШТАЉ р. 1. криштални цукер; 2. кришталово скло; карп. криштал : КРИСТАЛ с. грч. 1. тврдо тело који има правилан спољни облик многоплошњака или полиедра; кристали соли, кристали стипсе; 2. фино стакло, изглачано и брушено (РМС, 1969: 73)
- KROKODIL** /krokodil/ – м. у мађарском језику се јавља око 1585. године. Води се да је латинског порекла (МЕР, 1970: 649) : КРОКОДИЛ р. зоол. велька водова животиња пододна яшурки у водох тропских крайох : КРОКОДИЛ с. зоол. ред великих водених животиња сличних густерима у водама тропских крајева, којима је тло покривено тврдим коштанам плочама, превученим рожнатом навлаком (РМС, 1969: 84)

KRUMPLI /krumple:/ – м. у мађарском језику се јавља од 1768. године (МЕР, 1970: 651) : КРОМПЛЯ р. кромплі принешени до Европи зоз Америци; виведзени: кромпляніки = пражени погачики з кромплями, кромпльова замешка : КРОМПИР с. бот. пољопривредна биљка из породице помоћница са задебљалом подземном стабљиком у облику гомоља богатих скробом; гомоља или кртола служи као људска и животињска храна (РМС, 1969: 85)

KUBIK /kubik/ – м. 1. harmadik hatvány, са овим значењем се јавља 1789. године; 2. kubikolásor ázott gödör. Са овим значењем се јавља од 1886. године; 3. farakás, са овим значењем се јавља од 1901. године; 4. kubikolás, földmunka, са овим значењем се јавља од 1912. године (МЕР, 1970: 651) : КУБИК р. 1. ярк коло бегелю; 2. кубик дрва : КУБИК с. просторна мера у облику коцке којој је сваки брид, свака ивица дугачка један метар (РМС, 1969: 107)

KUKORICA /kukorica/ – м. У мађарском језику се јавља од 1691. године. (МЕР, 1970: 660) : КУКУРИЦА р. бот. 1. файта житней рошлїни котра ма жовти зарна; 2. сами зарна служба за едзене людзом и статку : КУКУРУЗ с. бот. 1. житна биљка из пор. трава с дебелим високом стабљиком и крупним жутиим зрнима, скупљеним на клипу; 2. само зрње служи као људска и животињска храна (РМС, 1969: 118)

KULCS /kuč/ – м. у мађарском језику се јавља од 1251. године. Води се да је словенског порекла (МЕР, 1970: 662) : КЛЮЧ р. 1. за замикане и одмикане обисца; 2. алат : с. КЉУЧ 1. метално оруђе за затварање и отварање кључаонице; 2. оруђе или направа за причвршћивање, стезање или одвртање вијака, завртања, за стављање у покрет каквог механизмаи сл.; јавља се у 13. веку (РМС, 1969: 750)

KURUC /kuruc/ – м. у мађарској се користи од 1670. године. (МЕР, 1970: 680) : КУРУЦ р. селянске повстане у Мадярскеј у 16. и 17. вику : КУРУЦ с. ист. мађ. селачки устанак у Мађарској у 16. и 17. веку (РМС, 1969: 137)

L

LABDA /labda/ – м. 1. gömb alakú játékszer vagy sporteszköz, са овим значењем се у мађарском језику јавља од 1405. године; 2. golyó, са овим значењем се у мађарском језику јавља од 1493. године; 3. játéklabdához hasonló tárgy, alkatrészt, са овим значењем се у мађарском језику јавља од 1782. године (МЕР, 1970: 701) : ЛАБДА р. 1. геометријне цело; 2. округли предмет за бавене, реквизит потребни при спортових бавискох, најчестейше з гуми, або скори; 3. небесне цело вжате у целосци : ЛОПТА с. 1. мат. геометријско тело чије су све тачке на површини подједнако удаљене од средишта,

- кугла; 2. а. дечја играчка или спортски предмет, реквизит таквог облика, обично од гуме; 3. небеско тело узето у целини (РМС, 1990: 233)
- LAVÓR /lavo:r/ – м. mosóház, mosókonyha, mosóhely. У мађарском језику се јавља од 1809. године. У мађарском језику се води да је аустријско-немачког порекла (МЕР, 1970: 705) : ЛАВОР р. плехова, пластична судзина за умиване, рајбане : ЛАВОР с. фр. широка разведена посуда за умивање. (РМС, 1990: 146)
- LÁDA /la:da/ – м. 1. Kocsisszekrény, са овим значењем се мађ. јез. јавља од 1409. године; 2. doboz, kaszeta, са овим значењем се у мађарском језику јавља од 1510. године (МЕР, 1970: 782) : ЛАДА р. ладичка до хторей дзивки зберали пирнаги, вишивки, шмати и др. за одај : ЛАДА с. сандук, шкриња (нема подата о датој лексеми у РМС)
- LAJHÁR /lajha:r/ – м. 1. esztelen, bolond, са овим значењем се у мађарском језику јавља од 1604. године; 2. lusta ember, јавља се од 1780. године (МЕР, 1970: 708) : ЛАЈГОВ р. подљак, лєнюх : ЛАЈХАР с. (нема податак о датој лексеми у РМС)
- LAMPA /lamp:a/ – м. у мађарском језику се јавља од 1787. године (МЕР, 1970: 714) : ЛАМПА р. за ошвицоване обисца, двора : ЛАМПА с. нем. 1. светиљка са фитиљем и резервоаром за петролеј, карбит или др. материјал за осветљавање; светиљка са уређајем за електричну расвет (РМС, 1990: 159)
- LÁNGOS /la:ngoš/ – м. у мађарском језику се користи од 1519. године ЛАНГОШ р. слани лепињ (Рамач, 2010: 358) : ЛАНГОШ с. слана лепиња
- LÁNC /la:nc/ – м. egymásba kapcsolt fémkarikákból, vagy fémszemekből álló eszköz. У мађарском језику се јавља од 1541. године, јавља се и као презиме (МЕР, 1970: 714) : ЛАНЦ р. ланец : ЛАНАЦ с. 1. низ металних карика, проднутих једна кроз другу (за везивање, причвршћивање и сл. или као украс); 2. дугачак низ нечега; 3. мера за површину ораће земље (обично 2000 квадратних хвати) (РМС, 1990: 160)
- LÉНИЯ /le:nia/ – м. 1. függőmérték, са овим значењем се употребљава од 1560. године; 2. egyenes vonal, стари израз у мађарском језику користи се од 1562. године, лат. linea (МЕР, 1970: 754) : ЛЕНИЈА р. смуга : ЛИНИЈА с. 1. мат. траг тачке која се креће; геометријска слика у једној димензији; 2. саобраћајна, прометна веза са утврђеним станицама и редом вожње; телефонска веза; 3. правац кретања, уздужан положај, позиција, бојни ред (фронт) (РМС, 1990: 206)
- LEPÉNY /lepe:nj/ – м. lapos sütemény. У мађарском језику се јавља од 1395. године (МЕР, 1970: 756) : ЛЕПИЊ р. : ЛЕПИЊА с. покр. истањен хлебчић (округао или дугуљаст) (РМС, 1990: 186)
- LITÁNIA /lita:nia/ – м. hosszú könyörgőima. У мађарском језику се јавља од 1513. године, потиче од латинске речи litania (МЕР, 1970: 776) : ЛИТАНИЈА р.

- церковни молитви на богослужену : ЛИТАНИЈА с. грч. 1. цркв. молитва у част Богородице и светаца у којој наизменично учествују свештеник и хор, или народ; 2. фиг. грдња (РМС, 1990: 213)
- LÓG /lo:g/ – м. 1. inog, tántorog; 2. függ, himbálózik. У мађ. јез. се јавља од 1409. године.(МЕР, 1970: 782) : ЛОВГОЗОВАЦ и ЛОВДОЗОВАЦ р. блукац, битанговац : ЛУТАТИ с. 1. ићи без циља, тумарати; 2. кретати се погрешним правцем (РМС, 1990: 246)
- LÓG /lo:g/ – м. 1. inog,tántorog; 2. függ, himbálózik. У мађ. јез. се јавља од 1409. године (МЕР, 1970: 782) : ЛОГОШ р. дезентор зоз австроугорског војска логош : ЛОГОШ с. мађ. ист. дезертер из аустроугарске војске (РМС, 1990: 224)
- LÓG /lo:g/ – м. 1. inog, tántorog; 2. függ, himbálózik. У мађ. јез. се јавља од 1409. године (МЕР, 1970: 782) : ЛОГОШКА р. файта виновеј лози : ЛОГОШКА с. мађ. покр. винова лоза која се пење уз дрво или зид, чардаклија, одрина (РМС, 1990: 224)
- ЛАКАЈ /lakaj/ – м. 1. lébriás urasági inas, са овим значењем се у мађарском језику јавља од 1577. године; 2. szolgalelkű személy, talpnyáló, са овим значењем се у мађарском језику јавља од 1905. године. Води се да је немачког порекла. МЕР, 1970: 709) : ЛОКАЙ р. ист. слуга у униформи ЛАКАЈ с. = лакеј фр. ист. 1. униформисани слуга; 2. фиг. улизица, удворица (РМС, 1990: 155)
- LUMP /lump/ – м. изведено: LUMPOLNI /lompolni/ 1. korhelykedik, у мађарском језику се јавља од 1835. године (МЕР, 1970: 799) : ЛУМП р. гандр. тот цо мулатуе и троши пенежи, виведзене: лумповац : ЛУМП с. нем. скитница, пропалица; пијаница, бекрија изведено: лумповати = проводити време у кафани уз пиће и песму, теревенчити, банчити (РМС, 1990: 243)
- ЛУФТ /luft/ – м. 1.szél, szellő, léáramlás, са овим значењем се јавља од 1789. године; 2. када шутираш лопту и промашиш, шутнеш у ваздух; 3. слободно време, са тим значењем се у мађарском језику јавља од 1881. године. Води порекло од шпанске речи (објашњење значења речи је пронашла проф. мађарског језика Гизела Ивеш) (МЕР, 1970: 798) : ЛУФТ р. воздух : ЛУФТ с. нем. варв. ваздух (РМС, 1990: 247)
- LUCERNA /lucerna/ – м. 1. Here vagy ló here. У мађарском језику се јавља од 1774. године (МЕР, 1970: 796) : ЛУЦЕРНА и ЛУЦЕРКА р. файта бетеліни (Рамач, 1983: 213) ЛУЦЕРКА, ЛУЦЕРНА с. бот. врста детелине са много подврста, која се сеје и коси као сточна храна; карп. луцерна; слц. Lucerna (РМС, 1990: 250)
- LÁРМА /la:rma/ – м. 1. riadó, alm. У мађарском језику се са тим значењем јавља од 1631. године; 2. zaj, zsvivaj. У мађарском језику се са тим значењем јавља од 1700. године (МЕР, 1970: 725) : ЛЯРМА р. кричане : ЛАРМА с. (Стеван Сремац), 1. више истовремених неразговорних гласова, бука,

галама; 2. узбуна, аларм; изведено: лармање, лармати, лармађија (РМС, 1990: 164)

М

- MAGYAR** /mad'ar/ – м. Magyar nemzet, у мађарском језику се јавља око 1150. године (МЕР, 1970: 816) : МАДЈАР р. житељ Мађарскеј, народ финско-угорског походзена : МАЂАР с. Мађари народ финско-угорског порекла, становници Мађарске (РМС, 1990: 271)
- MÁZSA** /ma:ža/ – м. 1. Nagyobb terhek mérésére való mértékegység. = у мађарском језику се са различитим значењима користи од 13. века 1. вага; 2. теретна кочија; 3. цак одређене величине који служи за мерење. У мађарском језику се јавља од 1255. године (МЕР, 1970: 868) : МАЖА р. 1. вага [за меране векших терхох]; 2. ист. мера за чежину, одредзене вимеране количество : МАЖА с. мађ. заст. покр. 1. цента (некадашњих 100 фунти); 2. врећа (РМС, 1990: 272)
- MAJSZTER** /majster/ – м. kispáros mester. У мађарском језику се са овим значењем јавља од 1818. године (МЕР, 1970: 822); **MESTER** /mešter/= 1. tanító személyiség, mintakép, са овим значењем се јавља 1372. године; 2. előljáró, са овим значењем се јавља 1416. године; 3. kitanult személy, са овим значењем се јавља 1456. године; 4. Művész, са овим значењем се јавља 1456. године (МЕР, 1970: 905) : МАЈСТОП р. особа котра ма виучене даяке ремесло, власник роботні; 2. уметник највишого рангу : МАЈСТОП с. 1. занатлија, власник занатске радње; 2. уметник највишег ранга (РМС, 1969: 277)
- MÁK** /ma:k/ – м. magasra nővő növény, tetelyén gömböjded toktermést hozó növény. У мађарском језику се јавља од 1395. године. Води се да је словенског порекла (МЕР, 1970: 823) : МАК р. еднорочна индустријна рошліна : МАК с. бот. 1. индустријска једногодишња биљка великог лепог цвета са много прашника, из плода које се добија опијум *Papaver somniferum*; 2. системски назив за биљну породицу *Papaveraceae*; 3. боја у картама, жир (РМС, 1969: 278)
- MAKARÓNI** /makaro:ni/ – м. csőteszta. У мађарском језику се јавља од 1709. године (МЕР, 1970: 824) : МАКАРОНИ р. файта цеста : МАКАРОНИ с. тал. суво тесто од белог брашна, цевкастог облика (РМС, 1969: 279)
- MANDULA** /mandula/ – м. kora tavasszal virágzó, az őszibarackkal rokon gyümölcsfa, illetőleg ennek ermése. У мађарском језику се јавља око 1395. године. (МЕР, 1970: 836) : МАНДУЛЯ р. : МАНДУЛА с. 1. бот. бадем; 2. крајник (РМС, 1969: 293)
- MATRAC** м. /matrac/1. Arab szóból szármayik jelentése: valamit dobnaк, odavetnek. У мађарском језику се јавља од 1395. године. (МЕР, 1970: 862) : МАТРАЦ р. душек : с. МАДРАЦ итал. 1. жичани уложак у кревету, еластични

- креветни уложак у кревету, еластични креветни уложак са опругама; 2. душек (РМС, 1969: 271)
- MATRIKULA /matrikula/ – м. anyakönyv, törzskönyv. У мађарском језику се јавља од 1786. године. заст. израз. Води се да је латинског порекла. (МЕР, 1970: 863) : МАТРИКУЛА р. матична књижа до хторей ше уписую податки о нѣродзених, винчаних и умѣртих : МАТРИКУЛА с. лат. матична књига; школска уписница у коју се уносе имена ученика и главни подаци; књига чланства друштва; исправа помораца за пловидбу (РМС, 1969: 278)
- MACSKA /mačka/ – м. у мађарском језику се јавља од 1249-60. године. Води се да је словенског порекла. (МЕР, 1970: 806) : МАЧКА р. животиња, самичка кандура : МАЧКА с. 1. зоол. женка мачка; 2. бот. биљка из породице штитара, орјашица (РМС, 1969: 320)
- MENTE /mente/ – м. плашт, у мађарском језику се јавља од 1543. године (МЕР, 1970: 891) : МЕНТА р. фјита верхњого облечива, кратки капут : с. МЕНТА лат. бот. метвица, у српском језику нисам пронашла семантичку једнакост са русинским и мађарским јез. (РМС, 1969: 342)
- MERITŐ /meri:tő:/ – м. (Zaicz, 2006: 534) : МЕРЕДОВ р. мрежа на дрвеним рамику хтору хасную рибаре за винімане риби зоз води : МЕРЕДОВ с. мађ. мрежа на дрвеном оквиру којом се захвата и вади риба из воде или барке (РМС, 1969: 344)
- MÉSZÁROS /me:sa:roš/ – м. у овом облику се јавља од 1395. године. Води се да је словенског порекла; изведено: MÉSZÁRSZÉK /me:sa:rse:k/. У овом облику се јавља од 1512. године. Води се као сложеница. (МЕР, 1970: 906) МЕСАР р. вивдзен: месарош; месарња : МЕСАР с. 1. онај коме је занимање клање стоке; продавац меса; 2. месождер, крволук; изведено: месара (РМС, 1969: 346)
- MÉRŐ /me:rő:/ – м. у мађарском језику се јавља од 1827. године (Zaicz, 2006: 540) : МИРОВ р. ист. мера за зарно и подобне : МЕРОВ и миров с. ист. старинска мера за жито и сл. (РМС, 1969: 346)
- MOHER /moher/ – м. у мађарском језику се јавља почетком 16. века. (Zaicz, 2006 : 544) : МОХЕР р. фјита материялу : МОХЕР с. енг. дугачко свилено руно ангорске козе; тканина од његовог влакна (РМС, 1990: 421)
- MOCSÁR м. /moča:r/. У мађарском језику се јавља од 1231. године. Води се да је словенског порекла. (МЕР, 1970: 938) : МОЧАР р. (Рамач, 1983: 146) : с. МОЧАР, МОЧВАРА баруштина (РМС, 1990: 428)
- MUHAR /muhar/ – м. у мађарском језику се користи од 14. века као назив за разне врсте трава. Води се да је реч словенског порекла. (МЕР, 1970: 972) : МУТАР р. културна рошліна [служи як статкова покарма] (Рамач, 1983: 215) : МУХАР с. бот. = мувар, крмна биљка из пор. трава са класовима скупљеним у метлицу (РМС, 1990: 448). Ову реч су посудили Мађари. Топоним: Мухарев брег; хрватско презиме : Мохар (Скок, 1971: 653)

- MULAT /mulat/ – м. *időt eltölt*, јавља се око 1212. године; изведено: MULATSÁG/ mulatša:g/, као изведена реч се јавља од 1493. године (МЕР, 1970: 972) : МУЛАТШАГ р. забављач ше, пиц (Рамач, 1983: 146) : МУЛАТОВАТИ с. теревенка, забава (РББ, 1990)
- MUNKÁS /munka:š/ – м. у мађарском језику се користи од 1138. године (МЕР, 1970: 976) : МУНКАШ р. роботник (Рамач, 2010: 402) : МУНКАШ с. мађ. припадник радног батаљона у Мађарској за време II светског рата (податак о овој лексеми није пронађен у РМС ни у Скоковом речнику)
- MUSKÁTLI /muška:tli/ – м. у мађарском језику се јавља око 1858. године, води се да је немачког порекла (Zaicz, 2006: 554) : МУШКАТЛИА р. файта квеца : МУШКАТЛА с. бот. украсна биљка (обично на прозорма, балконима) (РМС, 1990: 890)
- MUSTRA /muštra/ – м. у мађарском језику се јавља од 1901. године. На мађарском језику ова лексема има више значења: 1. војна обука; 2. селекција животиња; 3. узимати узорак (значења на мађарском језику је пронашла професорица мађарског језика Гизела Ивешеш) : МУШТРА р. арх. војна обука, вежба виведзене: муштровац – учиц, трапиц, увежбовац [дакого, дачого], муштрати (Рамач, 1983: 215) : МУШТРА с. нем. 1. узорак, образац, пробни примерак; 2. шара, шаблон за кречење, малање (РМС, 1990: 464)

N

- NEMES /nemeš/ – м. a feudális társadalom kiváltságos osztályába tartozó személy, у мађарском језику се јавља око 1135. године (МЕР, 1970: 1011) : НЕМЕШ р. (Рамач, 1983: 148) : НЕМЕШ с. мађ. покр. племић, изведено: немешаг = племство (РМС, 1990: 706)
- NÓTÁRIUS /no:ta:riuš/ – м. *írnok, jegyző*, у мађарском језику се јавља око 1372. године, води се да је латинског порекла (МЕР, 1970: 1024) : НОВТОРУШ р. : НОТАР с. лат. некадашње службено лице опуномоћено да оверава уговоре, издаје исправе, правна документа и сл., бележник. (РМС, 1990: 820). Од 1. априла 2017. године је поново уведено као занимање са истим значењем
- NARANCS /naranč/ м. у мађарском језику се јавља око 1481. године, води се да је италијанског порекла (МЕР, 1970: 999) : ПОМАРАНЧЕ р. виведзене: помаранчецови, помаранчецовой фарби (Рамач, 1983: 219) : с. ПОМАРАНЦА бот. и агр. = поморанча (РМС, 1990: 683)
- NULLA /nul:a/ – м. у мађарском језику се јавља око 1693. године (МЕР, 1970 : 1028) : НУЛА р. число за означивање 0 означаје одсутносц гоч јакого количества; 2. (Рамач, 1983: 149) : НУЛА с. лат. број који се обележаваса 0 и који означава одсутност било какве количине, ништица; гранична

величина; граница између позитивних и негативних вредности; знак којим се обележи та величина (РМС, 1969: 827)

О

- OKULÁR /okula:r/ – м. у мађарском језику је стари израз, днас се мање кристи. (Zaicz, 2006: 585) :ОКУЛЯРИ р. звекшующи скла за очи : ОКУЛАР с. лат. сабирно сочиво или систем од више сочива у оптичким инструментима (нпр. телескоп и микроскоп) (РМС, 1990 : 113)
- OLAJ /olaj/ – м. у мађарском језику се јавља око 1309. године, изведено: OLAJOS /olajoš/ (МЕР, 1970: 1072) : ОЛЕЈ р. ОЛЕЈОВ(И), ОЛЕЈАСТИ (Рамач, 2010: 488) : УЉЕ с. мастан сок биљног, животињског или минералног порекла, специфично лакши од воде и не меша се с њом, растворљив у готово свим органским растварачима (РМС, 1990: 503), изведено: уљани, уљаст, зејтинаст
- OLTÁR /olta:r/ – м. у мађарском језику се јавља око 1247. године, користи се у више језика (Zaicz, 2006: 587) : ОЛТАР р. церковни термин : с. ОЛТАР лат. рлг. најважнији део храма, светилиште, где се налази часна трпеза и где се врши главни део богослужења (у православној цркви одвојен иконостасом) (РМС, 1990: 121)
- ORDENÁNC /ordena:nc/ – м. заст. katonai küldönc у мађарском језику се јавља око 1763. године (МЕР, 1970: 1089) : ОРДИНАНЦ и ОРДИНАНЦОШ р. ист. тот цо на валалским [општинским] кочу превожел пошту, представникох власци [у Австроугорскеј]; ордонанц = војак хтори преноши розкази команди, курир, слц. ordonanc = слуга у войску (Рамач, 1983: 216) : с. ОРДОНАНС и ОРДОНАНЦ, фр. ист. војн. војник додељен команданту или штабу ради преношења наређења официр; официр на служби код неког вишег старешине, ађутант (РМС, 1990: 183)
- ORGONA /orgona/ – м. (zene)szerszám, у мађарском језику се јавља око 1372. године (МЕР, 1970: 1090) : ОРГОНИ р. оргулї, музични инструмент (Рамач, 1983: 153) : ОРГУЉЕ с. мн. музички инструмент великих размера, сложеног механизма, с највећим богатством тонова (обично се употребљава у кат. црквама) (РМС, 1990: 182)
- ORGONA /orgona/ – м. orgonavirág, у мађарском језику се јавља око 1788. године (МЕР, 1970: 1090) : ОРГОНИ р. файта квеца (Рамач, 1983: 216) : с. ЈОРГОВАН тур. бот. грмолика биљка с лепим гроздастим мирисним цветовима, обично плаве или беле боје (РМС, 1990: 606)

P

- PAJTÁS /pajtaš/ – м. barát, cimbora; у мађарском језику се јавља око 1552. године (МЕР, 1970: 60) : ПАЙТАШ р. товариш : с. ПАЈДАШ мађ. покр.= пајташ, друг, другар (РМС, 1969: 305)
- PALACSINTA /palačinta/ – м. у мађарском језику се јавља око 1577. године (Zaicz, 2006: 634) : ПАЛАЧИНКА р. виведзене: палачинкарња и коц. палачинкар = с. тигањ: с. ПАЛАЧИНКЕ мн. врста колача у облику танких лепиња од пшеничног брашна, млека и јаја, испечених у тави, тигању (РМС, 1969: 310)
- PALÁNK /pala:nk/ – м. 1. leásott gerendákból, cölöpükből készült védőfal (са овим значењем се у мађарском језику се јавља око 1405. године); 2. kerítésdeszka (са овим значењем се јавља око 1792. године) (МЕР, 1970: 68) : ПАЛАНКИ р. ограда коло студні (Рамач, 1983: 155) : ПАЛАНКА с. 1. провинцијски градић, варошица; 2. ист. мало дрвено утврђење на друмовима ради заштите путника; 3. покр. пандурница или стражара (РМС, 1969: 309)
- PALOTA /palota/ – м. kastély; у мађарском језику се јавља у 13. веку, води се да је словенског порекла (МЕР, 1970: 74) : ПАЛАТА р. (Рамач, 1983: 217) : ПАЛАТА с. лат. = палача 1. велика раскошно уређена зграда, грађевина великих размера у којој су смештена различита министарства, банке, установе; 2. раскошно уређена градска резиденција суверена, феудалаца, двор(ац) (РМС, 1969: 309)
- PAMUT /pamut/ – м. gyapotfonal; у мађарском језику се јавља око 1631. године, води се да је турског порекла (МЕР, 1970: 78) : ПАМУТА, ПАМУК р. (Рамач, 1983: 217) : ПАМУК с. 1. бот. јужна биљка из пор. слезова од чијих се плодова добива памучно влакно; 2. памучна влакна од којих се праве текстилни предмети и вата (РМС, 1969: 316)
- PANDÚR /pandu:r/ – м. őr, fegyveres szolga, lovas zsendar. У мађарском језику се користи од 1602. године (МЕР, 1970: 226) : БАНДУР р. ист. наоружани слуга; чувар [нове знач.: чувар бегелю] : ПАНДУР с. наоружани слуга и пратилац хрватских и славонских племића у XVII и XVIII веку; војник пешак из јужне Мађарске; пре рата код нас: општински стражар (Скок, 1971: 107)
- PÁNTLIKA /pa:ntlika/ – м. szalag, у мађарском језику се јавља око 1612. године (МЕР, 1970: 86) : ПАНТЛІЧКИ р. (Рамач, 1983: 155) : с. ПАНТЛИКА, ПАНТЉИКА уска трака тканине која се употребљава као украс, да се што веже или причврсти и сл., врца (РМС, 1969: 321)
- PÁNYVA /pa:njva/ – м. ретко се користи у мађарском језику, углавном у народним песмама. (МЕР, 1970: 89) : ПАНЊВАШ – р. длуги штранг (Рамач, 1983: 155) : с. ПАЈВАН тур. уже којим се на испаша коњима вежу ноге; уже опште (РМС, 1969: 305)

- PAPAGÁJ /papaga:j/ – м. у мађарском језику се јавља око 1763. године, води се да је лутајућа реч, да је из Африке у Европу ушла преко француског језика (Zaicz, 2006: 634) : ПАПАГАЈ р. хаснуе ше у вецей языкох : с. ПАПАГАЈ нем.-тал. зоол. папига; 1. шарена тропска птица; 2. фиг. онај који нема своје мишљење него понавља туђе речи (Клајн, 2008: 895)
- PAPRIKA /paprika/ – м. у мађарском језику се јавља око 1748. године (МЕР, 1970: 93) : ПАПРИГА р. виведзене: паприговац (Рамач, 1983: 217) : с. ПАПРИКА мађ. бот. вртна биљка из. пор. помоћница с плодовима зеленим или црвеним, округлим или издуженим, оштрог или благог (слатког) укуса, који се употребљавају као зачин или храна (РМС, 1969: 327)
- PAPRIKÁS /paprika:š/ – м. у мађарском језику се јавља око 1796. године (МЕР, 1970: 93) : ПАПРИГАШ р. варене едло (Рамач, 2010: 515) : ПАПРИКАШ с. кув. масно јело од меса исецканог на комадиће, у соку, зачињено паприком (РМС, 1990: 327)
- PAPUCS /paryč/ – м. у мађарском језику се јавља око 1559. године (МЕР, 1970: 95) : ПАПУЧА р. (Рамач, 2010: 515) : ПАПУЧА с. тур. 1. врста лаке обуће која се носи само у кући: меке папуче, женске папуче; 2. направа у облику хоризонталне степенице на коју се стаје кад се улази у какво возило (вагон, трамвај, кочију и сл.) или кад се из њих излази; 3. коритаста кочница која се подмеће под точак (РМС, 1990: 328)
- PÁRA /pa:ra/ – м. gőz; у мађарском језику се јавља 1416. године (Zaicz, 2006: 615) : ПАРА р. водова пара : с. ПАРА водена пара; 1. гасовито стање у које прелази течност при испаравању; 2. јако загрејан влажан ваздух; 3. покр. дах, дисање. (РМС, 1990: 329)
- PARADICSOM /paradičom/ – м. у мађарском језику се јавља ок 1856. године (МЕР, 1970: 99) : ПАРАДИЧА р. (Рамач, 1983: 155) : с. ПАРАДАЈЗ нем. варв. црвени патлиџан, рајчица (РМС, 1990: 330)
- PARASZT /parast/ – м. у мађарском језику се јавља око 1291. године (МЕР, 1970: 102) : ПАРАСТ р. селян, земледјец (Рамач, 1983: 155) : с. ПАРАСНИК мађ. покр. сељак (РМС, 1990: 333)
- PARCELLA /parcel:a/ – м. megjelölt kisebb földterület; у мађарском језику се јавља око 1854. године (Zaicz, 2006: 618) : ПАРЦЕЛА – р. фалат жеми : с. ПАРЦЕЛА лат. 1. мали комад земљишта као део једне целине; 2. јединица измерене површине која се у земљишним књигама води увек под истим бројем (РМС, 1990: 344)
- PÁRTA /pa:rta/ – м. női fejdísz; у мађарском језику се јавља у 14. веку. Данашња омладина не познаје овај израз, користи се као део ношње. Води се да је немачког порекла (МЕР, 1970: 115) : ПАРТА р. дзивоцки венец (ношел ше на глави) (Рамач, 1983: 156) : ПАРТА с. мађ. покр. 1. накит на глави девојке (као знак девојаштва); 2. врста женске капе (РМС, 1990: 341)

- PASZTERNÁK /pasterna:k/, PASZTINÁK /pastina:k/ – м. у народном говору се користи и PASTERNAK /pašterna:k/ (Zaicz, 2006: 624) : ПАСТЕРНАК р. файта желеняви : с. ПАСТРНАК, ПАСТРЊАК, ПАШТРНАК, бот. биљка из пор. штитара, пријатног мириса, која се употребљава као зачин и лек, пашканат, паштрњак (РМС, 1990: 354)
- PASZULY /pasuj/ – м. 1807. рок; ПАСУЛЯ – р. виведзене: пасулянка = стебло витлученој пасули (Рамач, 1983: 218) : с. ПАСУЉ бот. врста биљке чији се зрнасти плод употребљава као људска храна, грах (РМС, 1990: 354)
- PÁSKUM /pa:škum/ – м. füves térség, legelő; у мађарском језику се јавља од око 1770. године, данас није фреквентна (МЕР, 1970: 118) : ПАШКОВ р. арх. деп, пасовиско; по Гнатюкови од мађарског PÁSKUM (Рамач, 1983: 218) : с. ПАШЊАК место где стока пасе, травна површина која се искоришћава за испашу стоке, а само изузетно коси, пашник, пасиште (РМС, 1990: 370)
- PATKÁNY /patka:nj/ – м. у мађарском језику се јавља око 1519. године (МЕР, 1970: 132) : ПАТКАЊ р. файта мишох (Рамач, 1983: 156) : ПАЦОВ с. зоол. = парцов: 1. род мишева већег раста, с репом покривеним ситним љускама, који највише живи по градским каналима, таванима и подрумима, штакор (РМС, 1990: 367)
- PÁVA /pa:va/ – м. у мађарском језику се јавља око 1395. године (МЕР, 1970: 138) : ПАВА, ПАВУР р. (Рамач, 1983: 154) : ПАУН, ПАВУН с. 1. зоол. крупна јужноазијска птица из пор. фазана са шареним сјајним перјем и великим репом (у мужјака) који радо шири 2. врста друштвене игре (РМС, 1969: 364)
- PEREC /perec/ – м. у мађарском језику се јавља у 14. веку, води се да је немачког порекла (МЕР, 1970: 160) : ПЕРЕЦ 1. карика на кочу хтора вяже орчик на вагу; 2. пекарске печиво (Рамач, 1983: 157) : с. ПЕРЕЦА нем. колачић у колут савијен, третак (РМС, 1990: 387)
- PERTU /pertu/ – м. у мађарском језику се јавља око 1798. године (Zaicz, 2006: 635) : ПЕРТА р. попиц перту – не двојц вецей : ПЕР-ТУ с. лат. говорење некеме „ти”. У српском јез. се јавља 1955. године (РМС, 1990: 394)
- PIAC /riac/ – м. у мађарском језику се јавља око 1372. године, води се да је италијанског порекла (Zaicz, 2006: 637) : ПИЈАЦ р. : ПИЈАЦ с. тал. 1. слободан простор граду, окружен обично зградама, трг; 2. место где се на мало продају и купују животне намирнице и друг роба, тржница; 3. место где се закључују трговачки уговори, тржиште; 4. трговање, трговачко пословање, предмет трговине (РМС, 1990: 417). Сложена реч⁴⁹: НАЈЛОН –PIAC м. : НАЈЛОН-ПИЈАЦ р. : с. НАЈЛОН-ПИЈАЦА

⁴⁹ Сложеница која поред мађарског елемента има и други позајмљени елемент, у овом случају из енглеског језика (лексема најлон је енглеског порекла).

- PISKÓTA /piško:ta/ – м. у мађарском језику се јавља око 1395. године (Zaicz, 2006: 637) ПИШКОТА р. фашта колачох : с. ПИШКОТА врста слатког сувог колача; бисквит (РМС, 1990: 441)
- PITE /pite/ – м. у мађарском језику се јавља око 1611. године (MER, 1970: 216) ПИТА р. фашта колачох (Рамач, 1983: 158) : ПИТА с. тур. врста колача, начињеног од наслаганих или смотаних листова теста: слатка, слана, гужвара, зељаница, цинцара (РМС, 1990: 436)
- PLACC /plac/ – м. у мађарском језику се јавља око 1752. године (Zaicz, 2006: 647) : ПЛАЦ р. часц жеми предвидзена за будоване : ПЛАЦ с. нем. варв. 1. земљиште на којем се може подићи каква грађевина, градилиште; 2. тржиште, тржница, пијаца; 3. простор, место (РМС, 1990: 458)
- PLÜSS /plu:š/ – м. у мађарском језику се јавља од 1776. год. Преузели су је из немачког језика, а Немци из француског језика (MER, 1970: 226) : БЛИШ р. фашта материялу : ПЛИШ с. тканина с меким, кратким и густим маљама, различите боје, слична баршуну, сомоту. Води се да је француског порекла (РМС, 1990: 473)
- POGÁCSA /poga:ča/ – м. у мађарском језику се јавља у 14. веку, води се да је словенског порекла (MER, 1970: 235) : ПОГАЧА р. (Рамач, 1983: 158) < с. ПОГАЧА тал. 1. округао и пљоснат, пшенични хлеб обично од бесквасног теста, који се некада пекао у пепелу на огњишту; 2. оно што је налик на погачу; 3. покр. врста колача у облику округлог хлеба од финог белог брашна, маслаца, јаја и шећера који се обично припрема за ускршње празнике (РМС, 1990: 550)
- POGÁNY /poga:nj/ – м. 1. nem keresztény ember (са овим значењем се јавља око 1264. године); 2. kegyetlen, szörnyű (са овим значењем се јавља 1788. године) (MER, 1970: 235) : ПОГАН р. (Рамач, 1983: 158) : с. ПОГАН 1. који је пун прљавштине, прљав, нечист; 2. фиг. а. који је пун злих и ружних особина, покварен, opak, рђав; б. гадан, ружан, срамотан (РМС, 1990: 521)
- POLC /polc/ м. у мађарском језику се јавља око 1177. године, води се да је словенског порекла (MER, 1970: 241) : ПОЛЏА, ПОЛЏКА р. (Рамач, 2010: 567) : с. ПОЛИЦА 1. водоравно утврђена даска на зиду или у ормару за смештај разних ствари, раф; 2. покр. врста веза на платну (РМС, 1990: 652)
- PORCELÁN /porcela:n/ – м. у мађарском језику се јавља око 1612. године (MER, 1970: 254) : ПОЛЦОР и ПОРЦОЛ р. виведзене: полцорови и порцолови [танер, миска] (Рамач, 1983: 219) : с. ПОРЦЕЛАН тал. порцулан. 1. минерална маса од финих врста глине с разним примесима, која се употребљава за израду разних предмета; 2. посуђе од такве масе (РМС, 1990: 734)
- PORTA /porta/ – м. у мађарском језику се јавља у 16. веку (MER, 1970: 260) : ПОРТА р. плац (за будоване) (Рамач, 1983: 163) : с. ПОРТА лат. 1. врата,

капија (нарочито црквена); 2. црквено двориште, авлија; 3. собица за вратара на улазу у велика предузећа и установе, вратарница, портирница (РМС, 1990: 730)

POZSONY /poʒonj/ – м. = Братислава : ПОЖОНЄЦ р. (Рамач, 1983: 219) : с. ПОЖУНАЦ; а. стара житна мера, пожунски меров (40 ока). Вук Рј.; б. винска мера од једне оке (РМС, 1990: 594)

PRÓFUNT /pro:funt/ – м. = војнички хлеб, 1565. година, реч немачког порекла (МЕР, 1970: 292) : ПРОФУНТ р. арх. воячки хлеб (Рамач, 1983: 221) : ПРОФУНАТ с. арх. тал. војнички хлеб (РМС, 1990: 251)

PUSKA /puška/ – м. у мађарском језику се јавља 15. веку (МЕР, 1970: 315) : ПУШКА р. (Рамач, 1983: 169) : с. ПУШКА 1. ручно ватрено оружје с једном или две дугачке цеви; 2. фиг. а. човек, борац наоружан пушком; б. бој, борба (РМС, 1990: 312)

R

RAFFIA /raf:ia/. м. у мађарском језику се користи од 1887. године (МЕР, 1970: 330) : РАФИЈА р. нукашња скора [лико] файти палми тв. рафиї, служи за везане у винїцарствеи заградкарстве : РАФИЈА с. бот. врста палме (РМС, 1990: 457)

RAGASZTÓ /ragasto:/ – м. лепак. У мађарском језику се користи од 1372. године (МЕР, 1970: 333) : РАГАСТОВ р. липкадло за гуму : с. РАГАСТОВ мађ. дрвени оквир врата или прозора⁵⁰ (РМС, 1990: 321)

RÁMA /ra:ma/ – м. у мађарском језику се јавља од 1403. године (МЕР, 1970: 341) : РАМ р. рам облака, слики : с. РАМ, РАМА оквир, нем. варв. (РМС, 1990: 400)

РЕМЕК /remek/ – м. у мађарском језику се јавља од 1395. године (МЕР, 1970: 374) :

РЕМЕК-ДЉО р. уметниџке дјело : РЕМЕК с. оно што је врхунско, савршено, узор, најбоље достигнуће; ремек-дело (РМС, 1990: 504)

REVERENDA /reverenda/ – м. у мађарском језику се јавља од 1765. године. Води се да је латинског порекла (МЕР, 1970:402) : РЕВЕРЕНДА р. паноцовске облечиво : РЕВЕРЕНДА с. дугачка свештеничка хаљина, мантија (РМС, 1990: 475)

RÉSZ /re:s/ – м. = део. у мађарском језику се користи од 1195. године (МЕР, 1970: 392) : РИС р. робиц дакому на пољу за одредзвену часц урожаю, робиц з рису; виведзене: рисар = тот цо роби з рису : с. РИС, мађ. покр. а) део комад; оброк; б) награда у нагури, део летине који се као награда даје радницима који су је средили; рад за такву награду (РМС, 1990: 540)

⁵⁰ У српском језику се лексема *рогостов* јавља са другим значењем

- RÍFA /ri:fa/ – м. у МЕР није пронађена дата лексема: РИФ р. старинска мера за дужину од коло 75cm : с. РИФ мађ. старинска мера за дужину од око 75cm (РМС, 1990: 543)
- RINGLI /ringli/ – м. У мађарском језику се јавља од 1835. године, немачког је порекла (МЕР, 1970: 418) : РИНГЛА р. рингла на шпоргеце : РИНГЛА с. нем. варв. Гвоздени прстен на плочи над ватром код штедњака, округла плоча на електричном и сличном штедњаку на којој се кува. (РМС, 1990: 539)
- RINGLÓ /ringlo:/ – м. у мађарском језику се јавља од 1835. године (МЕР, 1970: 419) : РИНГЛОВ р. файта шлџвох : РИНГЛОВ с. фр. агр. врста калемљене крупне шљиве (РМС, 1990: 539)
- RITKA /ritka/ – м. у мађарском језику се користи од 1338. године. Води се да је словенског порекла (МЕР, 1970: 423) : РИДКО р. не нагусто, не често : РЕТКО с. не густо, не често (РМС, 1990: 519)
- RIZS /riž/, RIZSKÁSA /rižka:ša:/ – м. арх. у мађарском језику се јавља око 1492. године, данас ове лексеме нису у толикој мери фреквентне у мађарском језику (МЕР, 1970: 425) : РИСКАША р. коц. ришкаша (Рамач, 1983: 172) : РИЖА с. пиринач бот. врста житарице подводних топлих крајева (РМС, 1990: 536)
- ROJT /rojt/ – м. у мађарском језику се јавља у 15. веку (МЕР, 1970: 431) : РОЙТА р. ројта як украс : РОЈТА с. мађ. реса као украс, кићанка (РМС, 1990: 559)
- RONGY /rond'/ – м. у мађарском језику се јавља у 17. веку (МЕР, 1970: 443) : РОНДЈА р. (Рамач, 1983: 174) : РОНЂА с. крпа, дроњак (РМС, 1990: 564)
- ROSTA /rošta/ – м. у мађарском језику се јавља око 1600. године (МЕР, 1970: 458) РОШТА р. за зарно (Рамач, 1983: 174) : РЕШЕТО с. а. мрежаста или рупичаста направа за пречишћавање, просејавање жита и другог зрнастог материјала; б. вејалица за жито, тријер (РМС, 1990: 531)
- ROVÁR /rova:r/ – м. у мађарском језику се јавља од 1829. године (МЕР, 1970: 451) : РОВАШ р. 1. ист. деска або подобни предмет на хтори ше урезовало длуство лебо виплацене длуство [напр. качмар урезовао на роваш длуство тому цо пил на борг]; 2. арх. обрахунок : РОВАШ с. 1. црта, рецка и сл., као знак за бележење јединице бројних вредности; предмет на који се урезају такви знаци; 2. белега, зарез, жиг и сл.; 3. дуг, задужење, вересија (РМС, 1990: 547)
- RUTA /ruta/ – м. gyógynövény, у мађарском језику се јавља око 1466. године (МЕР, 1970: 466) : РУТА р. ліковита рошліна (Рамач, 1983: 175) : РУТВИЦА с. бот. лековита биљка из пор. главочика (РМС, 1990: 588)

S

- SÁFRÁNY /ša:fra:nj/ – м. јавља се у 14. веку (МЕР, 1970: 470) : ШАФРАНЬ р. файта рошљни (Рамач, 1983: 195) : с. ШАФРАН а. бот. мирисава биљка из пор. перуника од које се добија миришљаво етерско уље; б. зачин од те биљке (РМС, 1990: 933)
- SALÁTA /šala:ta/ – м. у мађарском језику се јавља у 16. веку (МЕР, 1970: 479) : ШАЛАТА р. (Рамач, 1983: 195) : САЛАТА с. тал. 1. а. назив за више биљних подврста из пор. главочика које се, пресне и зачињене уљем, сирћетом и сољу, једу уз нека јела; б. јело, кувано или пресно припремљено на сличан начин: ~ од кромпира, ~ од краставаца; 2. фиг. књига која је од превелике употребе раскупсана, разевезана (РМС, 1990: 615)
- SAROGLYA /šaroglja/ – м. у мађарском језику се јавља око 1530. године (МЕР, 1970: 495) : ШОРОГЉИ р. на кочу (Рамач, 1983: 197) : с. ШАРАГЕ мн. шарага и шарагле, нем. ограда на колима с предње и са задње стране; стражњи део кола (РМС, 1990:928)
- SÁS /ša:š/ – м. у мађарском језику се јавља у 13-14. веку (МЕР, 1970: 498) : ШАШ р. файта барскеј рошљни (Рамач, 1983: 195) : ШАШ с. 1. бот. оштрица 2. в. шаша шевар (РМС, 1990: 934)
- SÁTOR /šator/ – м. у мађарском језику се јавља у 14. веку (МЕР, 1970: 500) ШАТОР р. (Рамач, 1983: 195) : ШАТОР с. тур. покретни, обично привремени заклон од јаког платна, разпетог на отвореном месту, обично у облику купе, који служи за смештај војника, туриста и сл. (РМС, 1990: 933)
- SERPENYŐ /šerpenjő:/ – м. у мађарском језику се јавља у 14. веку (МЕР, 1970: 525) : ШЕРПЕНЯ р. (Рамач, 1983: 196) : с. ШЕРПЕЊА, ШЕРПА нем. варв. ниска, округла и широка метална посуда за кување с ушкама са стране (РМС, 1990: 944)
- SKATULYA /škatuja/ – м. у мађарском језику се јавља око 1544. године (МЕР, 1970:553) : ШКАТУЛА р. (Рамач, 1983: 196) : ШКАТУЛА с. покр. ШКАТУЉА= кутија (РМС, 1990: 968)
- SÓGOR /šo:gor/ – м. у мађарском језику се јавља у 15. веку (МЕР, 1970: 567) : ШОВГОР р. (Рамач, 1983: 197) : с. ШОГОР нем. мађ. женин брат, шурак, муж женине сестре, пашеног; сестрин муж, зет. (РМС, 1990: 989)
- SOR /šor/ – м. у мађарском језику се јавља око 1525. године (МЕР, 1970: 573) : ШОР р. 1. појадок; 2. улица (Рамач, 1983: 197) : ШОР с. мађ. улица (РМС, 1990: 991)
- SPARHELT /šparhelt/ – м. takaréktűzhely, у мађарском језику се јавља око 1846. године (Zaicz, 2006: 747) : ШПОРГЕТ р. пец : ШТЕДЊАК, ШПОРЕТ с. кухињска пећ покривена гвозденом плочом, на којој се кувају јела (РМС, 1990: 1005)

- SPENÓT /špeno:t/ м. у мађарском језику се јавља око 1500. године, води се да је лугајућа реч (Zaicz, 2006: 747) : ШПИНАТ р. : с. ШПАНАЋ бот. спанаћ (РМС, 1990: 993)
- STAMPEDLI /štampedli/ – м. kis pálinkás pohár; у мађарском језику се јавља од 1895. године (Zaicz, 2006: 751) : ШТАМПЕДЛЈА р. погарик за ликер. Тото поняце хасную Руснаци зоз сиверней Бачкеј, информаторе : ШТАМПЕРЛ с. нем. варв. = штампрл чашица за ракију (обично с ногом) (РМС, 1990: 1002)
- STANGLI /štangli/ – м. слана пецива у облику штапића (Zaicz, 2006: 751) : ШТАНГЛЈА р. слани пецива у форми палчки : ШТАНГЛЈА с. нем. варв. метална полуга, мотка; бандсра (РМС, 1990: 1002)
- STANICLI /štanicli/ – м. у мађарском језику се јавља од 1860. године (Zaicz, 2006: 751) : ШТАНИЦЛЈА р. мешок зоз паперу : ШТАНИЦЛЈА с. нем. варв. кеса, врећица обично од папира, пластике, најлона; ист. шкарницл (РМС, 1990: 1002)
- SVÁB /šva:b/ – м. у мађарском језику се јавља у 15. веку (MEP, 1970: 637) : ШВАБ р. Немец (Рамач, 1983: 195) : с. ШВАБА нар. (често презр.) = Швабо 1. припадник немачког народа: Аустријанац (из доба Аустроугарске монархије); Немац; 2. Србин пречанин (РМС, 1990: 935)
- SVÁBBOGÁR /šva:bboga:r/ – м. у мађарском језику се јавља од 1795. године (MEP, 1970: 638) : ШВАБ р. (Рамач, 1983: 195) : с. БУБАШВАБА зоол. жохар црни (РМС, 1990: 292)

SZ

- SZABÓ /sabo:/ – м. (MEP, 1970) САБОЛ р. арх. шнайдер; нем. шнайдер (Рамач, 1983: 175); САБОВ с. арх. кројач (Андрић, 2009: 14)
- SZABAD A VÁSÁR /sabad a va:ša:r/ – м. (MEP, 1970) : САБАТ- ВАШАР р. заст. 1. гвари ше кед една лебо вецей особи робя самовольно, по своім, обично на чкodu других: ТАМ САБАТ- ВАШАР; 2. дзецинске [баржей хлапцовске] бависко: до штред означеного круга накладу ше шмати и други предмети, еден их чува у кругу, а други их зоз шицких бокох пробуе вицагнуц (Рамач, 1983: 223) : САБАТ-ВАШАР с. заст. ради ко шта хоће
- SZABLYA /sabja/ – м. у мађарском језику се јавља од 1475. године (MEP, 1970: 643) : ШАБЛЈА р. (Рамач, 1983: 195) : с. САБЛЈА хладно оружје од челика, које се опасује, носи о бедру у корицама и којим се сече (РМС, 1990: 597)
- SZÁLLÁS /sa:lla:š/ – м. tartózkodási hely, vendégfogadó у мађарском језику се јавља од 1211. године (MEP, 1970: 661) : САЛЈАШ р. (Рамач, 2010: 698) : САЛЈАШ с. мађ. польско имање изван села с кућом и економским зградама (РМС, 1990: 615)

- SZAMÁR /sama:r/ – м. магарац, у мађарском језику се јавља од 1138. године (MEP, 1970: 668) : НАСОМАРИЦ –р. вилац, наволац сомаром (Рамач, 1983: 215). У русинском језику се користи само лексема насомариц, облик сомр се не користи, док је у српском језику то извденица : с. САМАР новогрч. 1. дрвена направа слична седлу која се ставља на леђа коњу (мазги, магарцу); 2. дрвена направа помоћу које грађевински радници преносе циглу на леђима; направа коју су носачи носили на леђима да се за њу везује терет (PMS, 1990: 616); изведено: НАСАМАРИТИ = 1. ставити самар (на коња, мазгу, магарца); 2. фиг. грубо преварити, обманути, варајући учинити смешним, намагарчитити (PMS, 1990:614)
- SZÁR /sa:r/ – м. у мађарском језику се јавља у 14. веку (MEP, 1970: 677) : САРА р. горња часц чижми (Рамач, 1983: 175) : с. САРА мађ. (обично мн.) горњи део чизме који обухвата листов (PMS, 1990:648)
- SZÁRMA /sa:rma/ м. у мађарском језику је забележена око 1784. године (MEP, 1970: 682) : САРМА р. файта едзениа (Рамач, 1983: 223) : САРМА с. тур. јело од пиринча и сецканог меса увијеног у лишће (киселог) купуса или у лишће винове лозе (PMS, 1990: 649)
- SZERVUSZ /servus/ – м. у мађарском језику је забележена око 1815. године (MEP, 1970: 744) : СЕРБУС р. здравкане (здроаво) (Рамач, 1983: 223) : СЕРВУС⁵¹ с. поздрав (здроаво) (Андрић, 2009: 14)
- SZÍJGYÁRTÓ /si:jd'a:rtó:/ – м. у мађарском језику се јавила око 1270. Године (MEP, 1970: 749) : СИЯРТОВ р. майстор ко прави рижни продукти з ременџох [штверци и др.] (Рамач, 1983: 224) : САРАЧ с. тур. занатлија који прави седла и другу коњску опрему, седлар; ременар (PMS, 1990: 648)
- SZOLGABÍRÓ /solgabi:ro:/ – м. megyei főtisztviselő у мађарском језику се ова сложеница јавља од 1404. године (MEP, 1970: 778) : СОЛГАБИРОВ р. : СОЛГБИРОВ с. (Јерковић, 1996: 174)

Т

- TÁBLA /ta:bla/ – м. у мађарском језику се јавља у 15. веку (MEP, 1970: 818) : ТАБЛА р. (школска, огласна, шаховска итд.) 1. школска табла; 2. деска на хторей ше миши често (Рамач, 1983: 182) : ТАБЛА с. 1. предмет једноставног пљоснатог облика (обично четвртаст), плоча; плочаст комад неког материјала: ~леда, ~чоколаде; б. плоча, плочаста површина с неким натписом; црна дрвена плоча за писање кредом; школска; в. плоча са уцртаним пољима или линијама, на којој се игра нека игра: шаховска; г. послужавник; д. ограничена површина, део равног земљишта; парцела; 2. заст. в. табула; 3. карт. поен у табланету (кад се дигну све карте са стола) (PMS, 1990: 122)

⁵¹ Ова посуђеница је фреквентна на северу Бачке (Бачка Топола, Ново Орахово, Суботица).

- TALIGA /taliga/ – м. у мађарском језику се јавља у 14. вику (МЕР, 1970: 829) : ТАЛІГА р. [файта коча] (Рамач, 1983:182) : ТАЉИГЕ с. ист. запрежна кола, која обично вуче један коњ (РМС, 1990: 137)
- TALLÉR /tal:e:r/ – м. у мађарском језику се јавља 1559. године (МЕР, 1970: 830) : ТАЛЈР р. пенсж (Рамач, 1983: 182) : ТАЛИР с. ист. старински сребрни новац у разним европским земљама (назван према имену чешког града у коме је први пут кован, у XVI ст.) (РМС, 1990: 135)
- TALP /talp/ – м. у мађарском језику се јавља у 14. веку (МЕР, 1970: 831) : ТАЛПА– р. (Рамач, 1983:182) : ТАЛПА с. тур. јака, дебела неостругана даска (нпр. у подлози моста); брвно, греда (РМС, 1990: 136). Ова лексема у српском језику се семантички не поклапа са значењима у русинском и мађарском језику.
- TÁNYÉR /ta:nje:r/– м. у мађарском језику се јавља у 14. веку (МЕР, 1970: 842) : ТАНСР р. (Рамач, 1983: 183) : ТАЊИР с. = тањир, стони плићи округло суд са ширим рубом у који се сипа јело за сваког појединачно, пладањ; количина јела која стане у тај суд: ~ супе, ~ сочива (РМС, 1990: 146)
- TARHONYA /tarhonja/ – м. у мађарском језику се јавља око 1600. године (МЕР, 1970: 853) : ТАРГОНЯ р. дробне цесто за јушку и подобне. (Рамач, 1983: 183) : ТАРАНА с. тесто измрвљено на рендету у зрнасте мрвице, покр. тархана (РМС, 1990: 149)
- TÁSKA /ta:ška/ – м. у мађарском језику се јавља у 12. веку (МЕР, 1970: 863) : ТАШКА р. торба (Рамач, 2010: 754) : ТАШКА с. нем. торба; ташна (РМС, 1990: 154)
- TEHER /teher/ – м. у мађарском језику се јавља у 15. веку (МЕР, 1970: 875) : ТЕРХА р. (Рамач, 1983: 183) : ТЕРЕТ с. 1. а. оно што неко носи(обично на леђима или раменима), бреме; све оно што је натоварено на неко превозно средство ради превоза, тов; б. притисак који тело врши на онога који га носи, држи, тежина; в. фиг. мука, невоља, тегоба, тешкоћа; брига, обавеза; 2. тежак рад; напор, напрезање; 3. законом одређена јавна обавеза, дажбина (РМС, 1990: 189)
- TEPSI /tepši/ – м. у мађарском језику се јавља 1539. године (МЕР, 1970: 892) : ТЕПША р. (Рамач, 1983: 183) : ТЕПСИЈА с. тур. плићи бакарни или емајлирани суд за печење пита, колача и сл.; количина јела спремна у том суду (РМС, 1990: 186)
- TIGRIS /tigriš/ – м. у мађарском језику се јавља 1527. године, води се да је латинског порекла (МЕР, 1970: 917) : ТИГРИШ р. (Рамач, 1983: 183) : ТИГАР с. грч. 1. зоол. крупна крволочна звер из пор. мачака, дугог и са стране стиснутог трупа, са крзном црвенкастожуте боје и попречним црним пругама; 2. фиг. веома суров, крволочан човек, крволук, крвопија (РМС, 1990: 205)

- TINTA /tinta/ – м. у мађарском језику се јавља у 13. веку (МЕР, 1970: 921) : ТИНТА р. (Рамач, 1983: 183) : ТИНТА с. тал. мастило, црнило (РМС, 1990: 211)
- TOLMÁCS /tolma:č/ – м. у мађарском језику се јавља у 11. веку (МЕР, 1970: 935) : ТОЛМАЧ р. (Рамач, 2010: 761) : ТОЛМАЧ с. мађ. заст. тумач. (РМС, 1990: 233)
- TORONY /toronj/ – м. у мађарском језику се јавља у 13. веку (МЕР, 1970: 948) : ТУРНЈА р. (Рамач, 1983: 184) : ТОРАЊ с. а) црквени торањ, кула или друго високо и сразмерно уско здање, конструкција; б) као део веће грађевине, храма, утврђења, или као самостална грађевина; в) као висок стуб, уздигнута платформа или друга висока конструкција различите намене (РМС, 1990: 240)
- TULIPÁN /tulipa:n/ – м. у мађарском језику се јавља 1587. године, води се да је лутајућа реч (МЕР, 1970: 999) : ТУЛИПАН, ТУЛІПАН р. файта квеца (Рамач, 2010: 769) : ТУЛИПАН с. тал. бот. лала (РМС, 1990: 333)

U

- UDVAR /udvar/ – м. двориште: у мађарском језику се користи од 1075. године (МЕР, 1970: 1023) : ДВОР р. оградзени простор коло хижи : ДВОРИШТЕ с. простор око куће, често ограђен (РМС, 1969: 634)
- UJJAS /uj:aš/ – м. kiskabátféle, са овим значењем се у мађарском језику јавља 1836. године (МЕР, 1970: 1029) : УЈАШ – р. хлопски кратки капут; карп. вујаш стари вираз (Рамач, 1983: 228) < с. УЈАШ јанкел, гуњ; мушки кратки капут (Јерковић, 1996: 173)
- USZKURUC /uskuruc/ – м. у мађарском језику се јавља од 1408. године. Води се да је реч словенског порекла (МЕР, 1970:1033) : КУЦКУРУША – р. овоц < с. ОСКОРУША бот. 1. листопадна дрвенаста биљка из породице ружа с јестивим плодовима *Sorbus, S. domestica*; 2. плод те биљке, облика ситне крушке и опора укуса док не угмили. (РМС, 1990: 210)
- ÚRLAP /ü:rlap/ – м. у мађарском језику се јавља око 1763. године. (МЕР, 1970: 1054) : УРЛАП р. заст. воячке одсуство (Рамач, 1983: 226) : УРЛАП и УРЛАБ с. нем. варв. одсуство, допуст (РМС, 1990: 568)

V

- VÁG /va:g/ – м. сећи: у мађарском језику се јавља око 1320. године (МЕР, 1970:226) : ВАГОВ р. нож за резане слами : ВАГОВ с. мађ. 1. ножић за обрезивање лозе и за цепљење, калемљење; 2. алатка слична српу (РМС, 1990: 318)

- VÁZA /va:za/ – м. у мађарском језику се јавља око 1800. године (MER, 1970: 226) : ВАЗА, ВАЖНА р. висока узка судзина за тримање квеца у води : ВАЗА с. посуда за цвеће, воће и за декоративне сврхе. Води се да је латинског порекла (PМС, 1990: 320)
- VÁLYÚ /va:ju:/ – м. у мађарском језику се јавља око 1240. године. (MER, 1970: 226) : ВАЛОВ – р. судзина за напаване статку : ВАЛОВ с. мађ. дрвено или камено корито за храњење и појење домаћих животиња, особито свиња (PМС, 1990: 323)
- VÁLYOG /va:jog/ – м. у мађарском језику се јавља око 1693. године. Води се да је словенског порекла (MER, 1970: 226) : ВАЉКА р. фјита цегли : ВАЉАК с. черпић 1. мат. тело ограничено двома кружним основама и цилиндричним омотачем, облица, цилиндар; 2. а. предмет ваљкастог, цилиндричног облика; справа за набијање, равнање, ваљање; б. фиг. оно што наступа великом снагом, савлађујући сваки отпор (PМС, 1990: 324)
- VÁRMEGYE /va:med'e/ – м. у мађарском језику се јавља око 1504. године (MER, 1970: 226) : ВАРМЕДЯ р. жупанија, покрајина у Мадјарскеј : ВАРМЕЋА с. жупанија у Мађарској, жупанијски уред (PМС, 1990: 332)
- VÁROS /va:roš/ – м. у мађарском језику се јавља око 1015. године (MER, 1970: 226) : ВАРОШ р. город; ВАРОШ с. мађ. насеље у коме станују грађани, занатлије и трговци и где се налазе различити уреди и установе, град (PМС, 1990: 332).
- VATTA vat:a/ – м.: у мађарском језику се јавља око 1818. године. Сматра се лутајућом лексемом (MER, 1970: 226) : БАТА : БАТА с. хигијенски памук, ар. пречишћена и прерађена влакна памука (PМ, 1990: 335)
- VÁSÁR /va:ša:r/ – м. у мађарском језику се јавља око 1055. године (MER, 1970:226) : ВАШАР р. : ВАШАР с. мађ. 1. скуп великог броја продаваца и купаца у неком месту одређеног дана, ради трговања, сајам; 2. фиг. а. мноштво људи наједном месту, гунгула; б. неред, збрка (обично о испретураним стварима) (PМС, 1990: 337)
- VEHEMENS /vehemenš/ – м. у мађарском језику се јавља око 1810. године (MER, 1970: 226) : ВЕГЕМЕНТНИ р. : ВЕХЕМЕНТАН с. жесток, силовит, нагао, од лат. вехаменција = жестина, силовитост, наглост (PМС, 1990: 364)
- VEKNI /vekni/ – м. у мађарском језику се јавља око 1871. године (MER, 1970: 1108) : ВЕКНА р. векна хлеба : ВЕКНА с. хлеба, хлеб дугуљастог облика. Води се да је реч немачког порекла (PМС, 1990: 344)
- VITÉZ /vite:z/ – м. у мађарском језику се јавља у 14. веку (MER, 1970: 1164) : ВИТИЗ, ВИТИС и ВИТЯЗ р. јунак : ВИТЕЗ с. у српском језику се јавља око 1447. године (Скок, 1971) : 1. ист. у западној Европи у средњем веку припадник племићког сталежа ратника коњаника; племић (нижег ранга); коњаник (ратник) уопште.; 2. јунак, херој; 3. човек отменог, галантног држања, нарочито према женама; љубавник, кавалер (PМС, 1990: 386)

Z

ZOKNI /zokni/ – м. у мађарском језику се јавља од 1906. године. Води се да је аустријско-немачког порекла (МЕР, 1970: 1194) : ЗОКНИ р. кратки ботоши : ЗОКНЕ, СОКНЕ с. нем. кратка чарапа (РМС, 1990: 913)

ZS

ZSANDÁR /žanda:r/ – м. у мађарском језику се јавља 1851. године (МЕР, 1970: 1210) : ЖАНДАР р ист.1. припадник жандармериј; 2. една слика у картох за бавене : ЖАНДАР с. фр. припадник жандармерије; 2. једна слика у картама за игру, пуб; врста игре карата (РМС, 1969: 14)

ZSELLÉR /želir/ – м. telketlen jobbágy, у мађарском језику се јавља 1365. године, претпоставља се да потиче од ове лексеме, није пронађена потврда на писаном материјалу⁵² (МЕР, 1970: 1213) : ЖЕДЛЯР р. тот цо бива у цудзей хижи, биреш : с. ЖИЉЕР мађ. покр. станар у туђој кући, кириција (РМС, 1969: 40)

ZSEMLE /žemle/ – м. у мађарском језику се јавља од 1395. године. Води се да је немачког порекла (МЕР, 1970:) : ЖЕМЛЉК р. печиво : ЗЕМИЧКА с. нем. ЖЕМИЧКА = хлепчић од белог пшеничног брашна (РМС, 1969: 26)

11. ЗАКЉУЧАК

Уопштено гледајући, као житељ вишејезичке средине, свесна присуства мађарских елеманта у српском и русинском језику, мишљења сам да је у једној таквој средини веома интересантно објединити и истражити заједничке лексеме у сва три језика. Због тога сам у овом раду желела да објединим заједничке мађарске посуђенице у српском и русинском језику и при томе формирам јединствени речник у којем би се налазило и изворно изговарање мађарских речи, као и да извршим анализу на фонолошком, морфолошком и семантичком нивоу.

У самом уводу сам навођењем историјских чињеница о првим директним контактима Мађара, Срба и Русина желела да покажем оправданост постојања и коришћења хунгаризама у српском и русинском језику. И Срби и Русини су кроз више векова били у директном контакту са Мађарима. Мађарски језик је био и државни језик, тако да није случајност да мноштво мађарски речи управо налазимо и користимо у српском и русинском језику. Најстарији хунгаризми у нашем језику воде порекло из времена првих контаката Словена и Мађара (нпр. јобађ, ишпан и други). Ови контакти су уочљиви током целог другог миленијума,

---

⁵² информатори проф. Гизела Ивеш и проф. Етелка Блахо.

па до дана данашњег. Када кажем до дана данашњег, ту првенствено мислим на Бачку Топољу, Ново Орахово и Суботицу. У Новом Орахову и Бачкој Тополи се данас у свакодневном говору све чешће може чути и неоправдана употреба мађарских речи у српском и русинском говору (нпр. персе, педиг и др). Међутим, постоје примери обрнуте ситуације, где говорници мађарског језика у свом језику неоправдано користе неке српске и русинске речи (нпр. патике, мајица, маркица, базен и друге). Због оваквих и сличних примера сам желела да покажем како је употреба позајмљеница неизбежна до одређене границе, али треба бити пажљив при њиховој употреби, правилно их употребљавати, а правилно употребљене позајмљенице не могу наштетити језику већ га у извесној мери обогаћују. Треба да будемо спретни, да их познајемо и искористимо предности њиховог присуства, нпр. код учења језика.

Главни део овог рада је речник који се састоји од 340 одредница. У речнику се не налазе интернационализми и узете су у обзир основне одреднице (нпр. газда), а не све оне које чине „лексичко гнездо”, односно које су изведене од основне одреднице (газдарница, газдашаг и др.). Испред самог речника налази се опис специфичних мађарских фонема. У речнику се налазе одреднице на сва три језика, опис значења речи, изворно изговарање речи на мађарском језику, година порекла речи (ако постоји) и извор где је реч пронађена.

У фонолошкој анализи посуђеница из мађарског језика презентовани су регистри фонема из три језика. Упоредјујући их, али већ и на први поглед, дошла сам до закључка да је мађарски језик богатији када је реч о вокалима. На основу упоређивања мађарског, српског и русинског регистра фонема уочљиво је да у мађарском језику има 14 вокала, а од тога 9 вокала нема паралелу у српском и русинском језику (/á/, /é/, /í/, /ó/, /ö/, /ő/, /ú/, /ü/, /ű/). Највећа сличност код упоређивања регистра ова три језика постоји код консонаната. У мађарском језику има 26 консонаната, у русинском 27, а у српском 25, што значи, да је русински језик богатији за један консонант од мађарског језика.

Код анализе на морфолошком нивоу утврђено је да су од свих врста речи именице најбројније и чине око три четвртине истраживачког корпуса, док се у једној четвртини срећемо са глаголима, придевима, узвицима и прилозима.

Истраживачки корпус нам указује на постојање три врсте хунгаризама – на директне реплике, изведене речи и сложене речи. У директне реплике убрајамо оне хунгаризме који су настали на подручју коришћења мађарског језика и чији су облици идентични са мађарским, нпр. *зунцут*, *чик*, *чутка*, *шаиш* и други; у изведене хунгаризме убрајамо следеће: *ашов*, *ватов*, *логош*, *танцош* и друге. Најмање фреквентни су сложени хунгаризми (напр. *корманьдеска*, *салмакалап*, *солгабиров* и други).

Када је реч о семантичкој адаптацији хунгаризама, већина њих се односи на појмове занимања, друштвених функција, као и на појмове из свакодневног живота, нпр. означавање насеља, терена, намештаја, предмета, врсти и делова

одеће, хране, јела, пића, врсти текстила, називе особа, биљака, животиња, музике итд. Код разматрања узрока преузимања и прихватања хунгаризама у русинском језику, можемо рећи да је основни узрок семантичке природе. Речи се првенствено преузимају због самог значења којима се попуњава нека празнина у лексици језика-примаоца, или се њоме означава потпуно нов појам у језику.

На основу сакупљеног истраживачког корпуса и извршених анализа можемо закључити да су хунгаризми присутни у српском и русинском језику, али њихов број и утицај није забрињавајући и не одражава се на структуру српског и русинског језика.

Гледајући у целини, овај истраживачки рад представља један значајан корак напред у истраживању утицаја мађарског језика на српски и русински језик. Поједини аспекти сагледавања овог утицаја захтевају даља истраживања.

12. ÖSSZEGZÉS

Egy többnyelvű közösség tagjaként, tisztában vagyok a magyar nyelvi elemek jelenlétével a szerb és a ruszin nyelvben és úgy vélem, hogy egy ilyen környezetben nagyon érdekes összegyűjteni és tanulmányozni a közös szavakat, amelyek mindhárom nyelvben fellelhetőek. Ezért akartam szakdolgozatomban összegyűjteni a ruszin és a szerb nyelvben megtalálható magyar jövevényszavakat és egyúttal létrehozni egy szógyűjteményt, amely tartalmazza a magyar szavak eredeti kiejtését valamint ezek hangtani, alaktani és jelentéstani vizsgálatát.

A bevezető részben, a magyarok, a szerbek és a ruszinok első közvetlen kapcsolatait igazoló történelmi tények megemlékezésével szerettem volna rámutatni a hungarizmusok létezésére és használatuk létjogosultságára a szerb és a ruszin nyelvben. A szerbek és a ruszinok is több évszázadon át ápoltak közvetlen kapcsolatot a magyarokkal. A magyar nyelv államnyelv is volt ezért nem véletlen, hogy sok magyar szót találhatunk és használunk is a szerb és a ruszin nyelvben. A nyelvünkben megtalálható legrégebbi hungarizmusok a szlovének és a magyarok első kapcsolatainak idejéből származnak (**pl. jobaj, ишпан stb.**) Ezek a kapcsolatok az egész második évezreden át egészen napjainkig megfigyelhetőek. Amikor azt mondom, hogy napjainkig, akkor itt elsősorban Topolyára, Zentagunarasra és Szabadkára gondolok, mivel manapság Zentagunarason és Topolyán gyakran lehet hallani indokolatlanul használt magyar szavakat a szerb és a ruszin köznyelvben. (**pl. персе, педиг stb.**) Vannak azonban olyan esetek, amikor fordított a helyzet és a magyar nyelvet beszélők indokolatlanul használnak szerb és ruszin szavakat (**pl. патике, мајица, маркица, базен stb.**) Az ilyen és más hasonló példákkal szerettem volna rámutatni arra, hogy óvatosan kell bánnunk a jövevényszavakkal. Használatuk elkerülhetetlen egy bizonyos mértékig, feltéve, ha megfelelően használjuk őket, mert részben gazdagíthatják is a nyelveket. Ismernünk kell őket és ügyesen kell kihasználnunk létezésük előnyeit, például a nyelvtanulásban.

A dolgozat legfontosabb része a szótár, amely 340 bejegyzésből áll. A szótár nem tartalmaz nemzetközi kifejezéseket és csak az alap szót veszi figyelembe (**pl: газда**), az alap szóból továbbképzett szavakat(газдарница, газдар и mások) illetve a szóbokrot képező szavakat nem tartalmazza. A szótár elején a specifikus magyar hangok, fonémák rendszerének leírása található. A szótárban található szavak három nyelven, jelentésük leírásával, eredeti magyar kiejtésükkel, eredetük évével, amennyiben az létezik, valamint a származási forrás megemlítésével szerepelnek.

A magyar jövevényszavak hangtani elemzésében mindhárom nyelv fonéma rendszere bemutatásra kerül. Összehasonlítás esetén már az első pillanatban az a következtetés vonható le, hogy a magyar nyelv magánhangzók tekintetében sokkal gazdagabb. A magyar, a szerb és a ruszin fonéma rendszer összevetésekor szembevetendő, hogy a magyar nyelv 14 magánhangzója közül 9 fonémának nincs párhuzamos megfelelője a ruszin és a szerb nyelvben (/á/, /é/, /í/, /ó/, /ö/, /ő/, /ú/, /ü/, /ű/). A három nyelv hangrendszerének összehasonlításakor kiderül, hogy a legnagyobb hasonlóságot a mássalhangzók mutatják. A magyar nyelvben 26, a ruszin nyelvben 27, a szerbben pedig 25 mássalhangzó van, ami azt jelenti, hogy a ruszin nyelv egy mássalhangzóval gazdagabb a magyar nyelvénél.

A szavak alaktani vizsgálatakor kiderült, hogy az összes szófaj közül a főnevekből van a legtöbb és a megvizsgált szógyűjtemény háromnegyed részét teszik ki, míg a fennmaradt egynegyed részt az igék, a melléknevek, a felkiáltó szavak és a határozók alkotják.

A megvizsgált szógyűjtemény azt mutatja, hogy három féle hungarizmus létezik – a közvetlen replikák, a képzett szavak és az összetett szavak. A közvetlen replikákhoz soroljuk azokat a hungarizmusokat, amelyek magyar nyelvterületen keletkeztek és amelyek hangalakja megegyezik a magyar hangalakkal pl. **гунцут, чик, чутка, шаш** és mások; a képzett hungarizmusok közé soroljuk a következő szavakat: **ашов, вагов, логош, танцош** és másokat. Legritkábban az összetett szavas hungarizmusok fordulnak elő (pl. **корманьдеска, салмакалап, солгабиров** és mások).

Ha a hungarizmusok szemantikai adaptációjáról beszélünk elmondhatjuk, hogy nagyrésztük foglalkozások, társadalmi funkciók elnevezéséhez illetve a mindennapi élethez, például: falvak, területek, bútorok, tárgyak, ruházati kellékek és azok fajtái, élelmiszerek, ételek, italok, textíliák, személyek, növények, állatok és zenei kifejezések, stb. neveihez köthetők. Ha figyelembe vesszük a hungarizmusok átvételének és elfogadásának okait a ruszin nyelv esetében, akkor elmondhatjuk, hogy az alapvető indok jelentéstani jellegű. A szavakat elsősorban a jelentésük miatt veszik át, amellyel a befogadó nyelv szókincsének hiányosságát pótolják, vagy a nyelv egy teljesen új fogalmát jelölik vele.

A kutatás alapjául szolgáló szógyűjtemény és az elvégzett elemzés alapján leszögezhetjük, hogy a hungarizmusok jelen vannak a szerb és a ruszin nyelvben,

de számuk és befolyásuk nem ad okot aggodalomra, és nincs kihatással a szerb és a ruszin nyelv szerkezetére.

Összességében, ez a kutatás fontos előrelépést jelent a magyar nyelv, szerb és ruszin nyelvre gyakorolt hatásának kutatásában. E hatás megfigyelésének bizonyos szempontjai további kutatást igényelnek.

13. ЗАКЛЮЧЕНЕ

Пообщено патраци, як житель вецейязичного штредку, свидома присуства мадярских елементох у руским язyku, думаня сом же у єдним таким штредку барз интересантне обединїц и випитац заєднїчки лексеми у шицких трох язyкох. Прето сом през тоту роботу жадала обединїц заєднїчки мадярски пожички у сербским и руским язyку и при тим формовац єдинствени словнїк у хторим би ше находзело и жридлове вигваряне мадярских словох, як и виробена анализа фонологийней, морфологийней и семантичней и адаптацїї.

У самим уводу сом преїг историйних фактох жадала указац же зявене и хасноване гунгаризмох у сербским и руским язyку ма оправданя. Серби и Руснаци през вецей вики жили у директним контакту з Мадярами. Мадярски язyк бул и державни, так же не случайно же праве на велї мадярски слова наиходзиме у сербским и руским язyку. Найстарши мадяризми у нашим язyку походза зоз часу перших контактох Славянох зоз Мадярами. Тоти контакти обачлїви под чос цалого другого милениюму та по нешка, насампредз у Бачкей Тополї, Новим Орахове и Суботици. У самим Орахове медзи людзми (и Руснацами, и Мадярами) вше ше частейше чую неоправдани мадярски пожички у сербскей и рускей бешеди (персе, педиг и др.). Єст, медзитим, приклади же и Мадяре хасную дзепоедни руски и сербски слова у своєй бешеди (напр. патики, маїца, маркица, базен и други). Пре таки и подобни приклади жадала сом указац же при хаснованю пожичкох мушиме буц осторожни, бо їх хасноване потребне и невихабне у одредзених рамикох, под условийом же ше их правилно хаснуе, бо вони збогацую кажди язyк. Треба же бизме були схопни, же бизме их познали и вихасновали предноски їх присуства, напр. при ученю язyка.

Главна часц тей роботи то словнїк котри ше состої зоз 340 одреднїцох. У словнїку ше не находза интернационализми. Вжати до оглядї лем основни одреднїци (напр. газда), а не шицки котри творя „лексичне гнїздо”, односно котри виведзени зоз основней одреднїци (газдиня, газдашаг и др.). Опрез самого словнїка ше находзи опис специфичних мадярских фонемох. У словнїку заступени лексеми на трох язyкох, опис значеня лексеми, жридлове вигваряне слова на мадярским язyку, рок походзеня слова и жридло дзе є пренайдзене.

У фонологийней анализи пожичкох з мадярского язyка презентовани регистри фонемох зоз трох язyкох. Поровнуюци их, але уж и на перши попатрунок, пришла сом до заключения же мадярски язyк богатши кед слово

о вокалах. На основі порівняння мадярського, сербського і руского реєстру фонем обачливе же у мадярським язюку єст 14 вокали, а з нїх 9 не маю паралели у сербським и руским язюку (/á/, /é/, /í/, /ó/, /ö/, /õ/, /ú/, /ü/, /ű/). Найвекши подобности єст при консонантох. Мадярськи язюк ма 26 консонанти, сербськи 25, а руски язюк 27, цо значи же у инвентаре консонантох руского язюка мож видзелїц єдну фонему вецей.

При анализи на морфологийним уровню утвердзене же зоз шицких файтох словох меновнїки найчисленши и творя коло три штварцини вигледовацкогo корпусу.

У єдней штварцини ше стретаме зоз дїєсловами, прикетнїками, викричнїками и при словнїками.

Вигледовацки корпус указує на три файти гунгаризмох – на директни реплики, виведзени слова и зложени слова. До директних репликаох учишлени гевти гунгаризми хтори настали на подручу хаснованя мадярського язюка и чийо форми идентични зоз мадярськими (напр. *гуницут, чик, чутка, шаш* и други). Медзи виведзенима гунгаризмами обачуєме, наприклад, шлїдуюци: *ашов, вагов, логош, танцош*, и други. Найменей фреквентни зложени гунгаризми (напр. *корманьдеска, салмакалап, соллабирив* и др.).

Кед слово о семантичней адаптациї гунгаризмох, векшина з нїх одноши ше на поняца котри означую ремесла, занїманя, як и поняца з каждодньового живота, у вязи зоз означованьом населеня, терену, часцох обисца, предметох у обисцу, файтох и часцох облечива, поживи, єдзєня, напою, файтох текстилу, назвох особох, рошлїнох, животинох, музики и др. При розпатраню причинох пребераня и прилапїованя мадяризмох мож повесц же основна причина праве семантичней природи. Слова ше у першим шоре пребераю пре свойо значене хторе або посполное дяюку пражнїну у лексики язюка примателя, або означує подполно нове поняце у ней.

На основі вигледовацкогo корпусу и окончених анализох, можеме заключиц же гунгаризми присутни у сербським и руским язюку, але їх число и уплїв ше не одражує на структуру сербського и руского язюка.

Патраци у цале, тотя вигледовацка робота предствая єден значни крочай напредок у вигледованю уплїву мадярського язюка на руски язюк. Дзепоедни аспекти спатраня того уплїву вимагаю дальши вигледованя.

ЛЕКСИЧНИ ПАРАЛЕЛИЗМИ

**ЗАЄДНІЦКИ ГУНґАРИЗМИ
У СЕРБСКИМ И РУСКИМ ЯЗИКУ**

1. Тема

За тоту тему сом ше опредзелела претоже ми є блїзка, понеже сом одросла у штредку дзе ше уж 71 рок у директним контакту находза руски, мадярски и сербски народи и язики.

Як наставніца сербского языка у мадярских оддзеленьох и руского языка хтори ше виучує як виборни предмет стретам ше зоз дзецми хтори у каждодньовой бешеди хасную два, або три язики, але и зоз дзецми хтори и попри можлівосцох яки им понука вецейязични штредок и фамелия, бешедую лем еден язык.

Дзеци котри бешедую два, або три язики, то першенствено дзеци зоз мишаних малженствох (сербско–руских, мадярско–руских, сербско–мадярских).

Медзитим, стретам ше и зоз дзецми хтори зоз мишаних малженствох, але бешедую лем еден язык, понеже родичи думаю же дзecom будзе легчайше кед ше пошвеца ученю єдного языка, односно языка векшини (сербски, або мадярски язык). У гомогених штредкох як цо то Орахово, дзеци бешедую лем мадярски язык и маю почежкосци у ученю сербского або руского языка, и то до тей мири же тоти язики муша учиц на уровню странского языка (не маю одвитующе пред'знанє).

Як наставніца хтора преподава руски и сербски язык у мадярских оддзеленьох, жадала сом же би школяре зоз дзеку учили язики. Прето сом як мотивацийни инструмент у своєй роботы почала хасновац пожички зоз мадярского языка (корелация медзи двома языками). Роздумовала сом же дзеци буду мотивованши за роботу кед такой на початку ученя языка буду чувствовац успех, кед руша од того цо им познате.

Зазберуюци пожички зоз мадярского языка, позбєрала сом богати словни фонд хтори сом жадала обєдинїц до словніка.

У тим намаганю ми помогнул ментор проф. др Михайло Фейса и зоз його помоцу формовани словнік гунгаризмох у руским языку и анализовани уплїв мадярского языка на руски язык на фонологийним, морфологийним, семантичним и ономастичним уровню.

Мастер–роботу на тему *Гунгаризми у руским языку* сом одбрanelа 12.7.2012. року на Филозофским факултету у Новим Садзе на Одсеку за русинистику.

При формованю словного фонду обачела сом же ше при велїх одреднїцох зявюю исти лексеми и у сербским языку. Водзаци ше зоз роботу *Гунгаризми у руским языку* и зоз помоцу менторки проф. др Душанки Звєкич–Душанович, формовани вигледовацки корпус у котрим повязани три язики (сербски, руски и мадярски), бо у вецейязичним штредку интересантне обєдинїц и вигледовац

заєднічки слова у шицких трох языкох. На основі роботи *Гунгаризми у руским языку* зложени словнік заєднічких гунгаризмох у руским и сербским языку и окончена анализа на фонологийним, морфологийним и семантичним уровню.

Зоз мастер-роботу на тей теми сом дипломовала 5. юлия 2017. на Филозофским факултету у Новим Садзе на Одсеку за сербски язык и литературу.

1.1. Контакти Сербох, Мадярох и Руснацох

Серби и Руснаци през вецей вики були у директним контакту зоз Мадярами. Мадярски язык бул еден час и державни язык, прето не случайне же велі мадярски слова хаснуеме у руским и сербским языку. Найстарши гунгаризми у руским и сербским языку походза зоз часохла перших контактохла Славянохла и Мадярохла (напр. *йобадь*, *шпан* и др.).

1.2. Основни задатки и цілі виглєдованя

- формовац словнік заєднічких гунгаризмох у сербским и руским языку;
- анализовац уплїв мадярского языка на сербски и руски язык на фонологийним, морфологийним и семантичним уровню.

1.3. Гипотеза

При реализованю цілю виглєдованя, односно при роботі на зазберованю и обєдиньованю мадярского словного фонду хтори вошол до руского и сербского языка, як и його анализи на трох уровньох адаптації, поставени и два гипотези:

- попри директних контактохла, мадярски язык окончел одредзени уплїв на руски и сербски язык;
- уплїв мадярского языка не ма одраженя на структуру руского и сербского языка як системи.

1.4. Прегляд литератури

О гунгаризмохла у руским языку писали: Гавриїл Костельник, Микола М. Кочиш, Олекса Горбач, Иштван Удвари, Дюра Латяк, Юлиан Рамач, Гайналка Фирис и Сенка Бенчик.

О гунгаризмохла у сербским языку писали: Йован Єркович, Марта Белетич, Едита Андрич, Ева Рафаї Вуков и др.

Гунгаризми як часц лингвистичного виглєдованя ше находза у вецей лингвистичних творох, а кед слово о сербским языку, вони окреме заступени у словнікохла.

---

2. Спатранє гунгаризмох

У той роботи сом попробовала обединїц заедніцки гунгаризми у сербским и руским язика, а тиж и указац на драгу пожичованя. Даєдни гунгаризми до руского и сербского язика вошли директно зоз мадярского язика, даєдни преїг немецкого або сербского язика, а даєдни слова немецкого, латинского, турского походзеня превжати зоз мадярского язика (*фурик* хасную Мадяре зоз Мадярскей, а Мадяре зоз Сербїї не хасную того слово).

У вигледовацким корпусу ше находза и лексеми котри ше у руским язика водза як гунгаризми, а у сербским язика за нїх не пренайдзени писани материялни докази, гоч маю исту форму и значене. Понеже число таких прикладах вельке, баржей одвитує наслов *Лексични паралелизми у руским, сербским и мадярским язика*.

При роботи на зазберованю мадярского словного фонду хтори вошел до руского и сербского язика и його анализи будземе хасновац методу тройністей адаптації (на фонологийним, морфологийним и семантичним уровню) Рудолфа Филиповича, хтору у своєї роботи *Английски елементи у руским язика* хаснує и проф. др Михайло Фейса.

Цо ше дотика методи вигледованя, можем повесц же вона у основи синхронийно-дескриптивна анализа. Тот основни приступ гу вигледованю комбиновани зоз другима методами. Так сом, у рамикох словніка, при указованю на странске походзенє хасновала историйни податки, односно дияхрони приступ.

Вигледованя, насампредз, окончени на писаним материялу, односно податки у словніку и вообще у роботи першенствено черпани зоз писаних материялах, але су дополньовани зоз уснима жридлами – информаторами.

До словніка не унешене ані єдно слово док не було потвердзене з боку информатора и писаного материялу, як у язика жридле, так и у язика примателю.

3. Проблеми формованя вигледовацкого корпусу

У самим вигледованю зявели ше вещей почужкосци хтори привели до основного проблему того вигледованя. Вон ше состої у утвердзованю присуства и видзельованю мадярского елементу з язичней матерїї руского и сербского язика за потреби формованя словніка.

Як найвекши почежкосци спомнѣм шлїдуюци:

- а) Непостояне подполного жридла о тим хтори гунгаризми директно превжати зоз мадярского языка, а хтори преїг даяких других языкох (немецкого, сербского, турского, латинского и др.), як и проблем доказу и пренаходзєня жридлох же шицки наведзєни лексеми зоз сербского языка мадярского походзєня (напр. сербске слово *јарак* ше у сербским языку водзи же є турского походзєня; сербске слово *бал* – немецкого походзєня).
- б) Нехаснованє даєдних мадярских словох у языку-жридлє (напр. лексема с. *жильер*, р. *жедляр*, водзи ше як пожичка зоз мадярского языка, а у мадярским языку нет податок о тей лексеми зоз тим значєньом).
- в) Неможлївосц у подполносци провадзєня дияхроней компоненти на материялу руского, односно не можеме точно одредзиц часово координати одредзєного язичного зявєня. Проф. др Юлиян Рамач при виучованю нашей вкупней лексики и одредзованю точних часових координатох наглашує же барз важни момент приселєня до нового краю.
- г) Так видзелое и лексику хтору Руснаци хасновали у старим краю (хтору принесли зоз собу до Бачкеї) од лексичних пасмох од штредку 18. вику у новим краю.
- г) Неможлївосц одредзованя ступня прилапеносци одредзєного язичного зявєня при шицких бєшєднїкох руского языка.

4. Фонологийна анализа

У фонологийней анализи пожичкох з мадярского языка презентовани регистри фонемох трох языкох. Поровнуюци их, але уж и на перши попатунок, пришла сом до заключєня же мадярски язык богатши кєд слово о вокалох. На основи поровнованя мадярского, руского и сербского регистра фонемох обачлїве же у мадярским языку єст 14 вокали, а з нїх 9 не маю паралєли у руским и сербским языку (/á/, /é/, /i/, /ó/, /ö/, /õ/, /ú/, /ü/, /ű/).

Найвекши подобносци при консонантох. Мадярски язык ма 26 консонанти, руски язык 27, а сербски 25. Вокали и консонанти трох языкох презентовани у таблїчкох и окончєна субституция вокалох и консонантох у сербским и руским языку.

По окончєней субституциї мадярских вокалох и консонатох у сербским и руским языку можеме ше зложит зоз твердзєньом проф. Едити Андрич же фонетска структура єдного языка найстабилнейша и найменєї є виложєна вонкашнїм уплївом.

5. Морфологійна анализа

При анализи на морфологійним уровню утвердзене же зоз шицких файтох словох меновніки найчисленши и творя коло три штварцини вигледовацкогo корпусу. У едней штварцини ше стретае зоз дієсловами, прикметніками, викричніками и числовніками.

При анализи на морфологійним уровню гунгаризми дзеліме на: директни реплики, виведзени слова и зложени слова.

Директни реплики - учишлени гевти мадяризми хтори настали на бешедним подручу мадярскогo языка и чийо форми идентични зоз мадярскимa (мадяризми без суфиксох и мадяризми чия ше концова група гласох поклопела по форми з руским и сербским языком)

Напр. м. VÁZA : с. ВАЗА; р. ВАЗА

м. HURKA: с. ГУРКА : р. ХУРКА

м. ISPÁN: с. ИШПАН : р. ИШПАН;

м. MUNKÁS: с. МУНКАШ: р. МУНКАШ;

м. TULIPÁN: с. ТУЛИПАН: р. ТУЛИПАН и др.

До директних репликаох учишлюеме и гевти гунгаризми котри у языку жридле виведзени або зложени слова, а ми их до сербскогo або рускогo языка превжали у целосци, не розликуюци морфемаи. Напр. ВАРМЕДЯ у мадярским языку зложене слово. Интересантни приклад прето же перша часц зложеногo слова VÁR мадярскогo походзения и у прекладзе значи *твердиня*, а друга часц зложеногo слова MEGYE (медя) славянскогo походзения, а ми тото слово до сербскогo и рускогo языка превжали як директну реплику.

Виведзени слова – подроумюеме шицки слова хтори достали даяки руски або сербски (одомашнени або домашні) деривацийни елемент зоз хторим ше сцера идентичносц зоз жридлову форму (мадяризми з мадярскимa, сербскимa и рускимa суфиксами).

Найфреквентнейши суфикси:

суфикс –*ов* достали гунгаризми котри ше у языку жридле закончую на /ó/ и /õ/,
напр. м. HORD: с. ХАРДОВ: р. ГОРДОВ;

суфикс –*ш* (-*аш/-ош/-еш/-иш/уш*) досц фреквентни при народох котри жили и жию на території дакедишней мадярској держави и ей околіску напр. м. LÁNGOS: с. ЛАНГОШ: р. ЛАНГОШ;

суфикс –*ар* продуктивни, вон деноминални суфикс зоз хторим ше з єдногo меновніка, хтори менує даяки предмет, твори нови меновнік за меноване даякеј особи, хтора продукує одредзени предмети, односно за меноване ей професії. Напр. м. ZSANDÁR: с. ЖАНДАР: р. ЖАНДАР;

суфикс –*а*, дзепоедни меновніки у сербским и руским языку достали закончене –*а* и приклонели ше гу меновніком женскогo роду. Напр. м. MUSKÁTLI: с. МУШКАТЛА: р. МУШКАТЛА;

Зложені слова – при зложених словах обробели зме гевти цо им обидва компоненти независни.

У нашим виглеваню поняце зложених словох зме зужели уж зоз самим приступом гу жридловим зложеним словом хтори зме учишлели до простих, з аргументом же їх зложеносц бешедніки руского языка не обачую. Напр. ГУМИАРАБИКУМ, КИШБИРОВ, СОЛГАБИРОВ, ФИЧФИРИЧ и др.

Винімок зме зробели лем у гевтих случайох кед компоненти оригінального зложеного слова мож похасновац независно, як самостойне слово, у руским и сербским языку. Напр. САБАТ-ВАШАР, РЕМЕК-ДІЛО, НАЙЛОН-ПИЯЦ (перши елемент англійского походзєня, а други мадярского).

Як уж поведзєне, меновніки представляю три штварцини вигледовацкогo корпусу. У єдней штварцини ше стрєтаме зоз дієсловами, прикметніками, викричніками и числовніками.

Ані єдно зоз позичених дієсловах або прикметнікох у сербским и руским языку не представля директну реплику даякого мадярского дієслова. Шицки вивєдзєни зоз суфіксами або префіксами, котри присутни у сербским и руским языку и закончєньом за инфинитив. Напр. дієслова: НАСАМАРИЦ, БАНТОВАЦ и др.; прикметніки: БАРНАСТИ, ВЕХАМЕНТНИ и др.

У вигледовацким корпусу маме и скромне число присловнікох (напр. *ридко*, *фурт* и др.) и викричнікох (напр. *гало*).

6. Семантична адаптация

При розпатраню причинох пребераня и прилапйованя гунгаризмох рушаме зоз становиска же основна причина семантичней природи. Слова ше у першим шоре пребераю пре своєю значєне хторе або пополниє даяку пражніну у лексики языкапримателя, або означує подполно нове поняце у ней (Фейса, 1990: 128).

Кед пополнию даяку пражніну у лексики языкапримателя, або означую подполно нове поняце у ней вєц су оправдани, але кед у языку приматєлю уж єст одвитуючи прилапени лексеми котри ше пре недзбалосц, або пре даяки други причини не хасную, або ше хасную паралєлно, вони ше тримаю за неоправдани позички.

Неоправдани позички ше дакеди хасную пре недзбалосц, пре интелектуалну ленівосц, пре недостаток язичней култури, або пре потребу поровнованя зоз даяку заєдніцу, або особу. (Андрич, 2009: 19)

6.1. Семантични групи

Спрам вигледовацкогo корпусу, лексеми груповани до шлїдуюцих семантичних групох:

-
- а) АЛАТИ, ОРУЖИЄ – ашов, галов, мередов, пушка, шабля и др.
  - б) РОШЛІНИ – грозд, кайса, капуста, карфиол, кукурица, мак, мушкатла, паприга, парадича, пасуля, ринглов, туліпан, шалата, шпинат и др.
  - в) ХОРОТИ – клистир, шчемериц ше, фрас и др.
  - г) ДОМ, ОБИСЦЕ, ЧАСЦИ ОБИСЦА и МАТЕРИЯЛИ – гит, доска, капура, крипта, талпа, фирнайз, цемент, цегла и др.
  - г) ЖИВОТИНІ – баран, бирка, бубашваба, гунар, карас, чик и др.
  - д) РЕМЕСЛА И ЗАНІМАНЯ – бандур, биров, жандар, инош, ишпан, корманьош, логош, мункаш, немеш, нотар, галас, толмач, чикош, югас и др.
  - е) МИРИ – аков, кубик, ланец (жеми), мажа, цол и др.
  - е) МУЗИКА – банда, бегеш, гармоника, цимбало, чардаш и др.
  - ж) НАСЕЛЕНЯ, БУДИНКИ И ТЕРИТОРИІ – вармедя, варош, касарня, парцела, пияц, салаш, турня, шор и др.
  - з) НАЗВИ ЗА ОСОБИ – бетяр, битанга, гунцут, газда, жандар, катона, карчмар, мункаш, немеш, пайташ, параст, фичфирич, чаваргов, шовгор и др.
  - и) ОБЛЄЧИВА И ЧАСЦИ ОБЛЄЧИВА – комбинет, папучи, реверенда, ципели, чижми и др.
  - ї) ПРЕВОЗНА СРЕДСТВА – бицигла, коч и др.
  - й) ПРЕДМЕТИ У ХИЖИ И КОЛО ХИЖИ – бограч, вагов, дереш, кошар, лада, рагастов, танер, гордов, чутка и др.
  - к) ТЕКСТИЛ – баршон, атлас, могоер, плиш и др.
  - л) ТЕРЕНИ – бразда, мочар, готар и др.
  - м) ПОЖИВА И НАПОЇ – гомбовци, гулаш, гурка, колбаса, лангош, палачинки, папригаш, пишкота, сарма и др.

Спрам датого подзеленя, найчастейше ше зяваю лексеми хтори заступени у каждодньовим живоце: предмети, рошліни, животині, облєчиво, пожива, напої. Досц вельке число лексемах ше зявює зоз значеньом заніманя и положеня у дружтве; медзи тоту лексику ест досц и застатей, хтора нешка не нательо фреквентна. Даедни приклади сом не могла розкласовац до датих семантичних групох, а не отвєрала сом нови семантични групи, понеже у вигледовацким корпусу зазначени лем по єден приклад. Напр. *дран*, *аренда*, *адреса*, *багов*, *вашар* и др.

За гунгаризми тримаме и таки слова хтори вошли до нашого языка преїг мадярского зоз других языкох, односно хтори и у мадярским языку поживки. Таки наприклад слова: *аламужна* „милостиня” (у мадярским то немецка поживка, а до немецкого пришла зоз греческого языка), *ферталь* (слово немецкого походзеня, але зме го прияли преїг мадярского языка), *вакация*, „школски розпуст” (до мадярского языка пришло зоз латинского языка, латински язык бул урядови язык

Мадярох, перши писани шліди на мадярским језику пренайдзени у 13. вику), *чайка* „скела“; *чамец* (до мадярског језика пришла зоз турског језика), потим слово с. *торањ*: р. *турня* : м. *torony* немецког походзения у мадярским језику котре ше одомашнело и у сербским и у руским језику.

Даседни слова до мадярског језика вошли зоз славянских језикох, а ми их ознова пријали з мадярског; таки слова тиж тримамо за гунгаризми: *гуризда* (славянске *grozd*), *акољ* (славянске *akolъ*), *чука* (славянске *ščuka*), *серенча* „щесце“ (сербске *срећа*), *цирок* (сербске *сирак*); с. *ишпан*, р. *ишпан*, м. *ispán* водзи походзене од славянског слова *жупан* и др.

7. Словник

Словник ше состої зоз 340 одредніцох: вжати до огляду основи одредніци (напр. *газда*), а не шицки котри творя „лексичне гніздо“, односно котри виведзени зоз основней одредніци (*газдиня*, *газдашаг* и др.).

Дзе було можливе, одредніци представяю директну реплику. Кажда лексема зоз словника проверена и у Мадярским етимологийним словнику.

За легчейше знаходзене у словнику, а з оглядом на факт же дати и фонетски запис гунгаризмох, представени и специфични мадярски фонеме, односно окреми символи хтори ше звяюу у транскрипциї, як и други потребни толкованя.

8. Приклади зоз словника

ÁSÓ /a:so:/ – м. *ásási eszköz* (1265). У мађарском језику је настао од глагола *ÁS* што значи копати, јавља се око 1055. године. (МЕР, 1970: 187): АШОВ р. мађ. за копане жеми: АШОВ с. гвоздена лопата за копање и риљање земље, води се да је мађаризам (РМС, 1990: 110). У српском језику се јавља у 17. веку (Скок, 1971: 71)

BITANG /bitang/ – м. *zsákmány* (у овом значењу се јавља око 1456. године), *csavrgó* (1604), *kóborló* (1496) (МЕР, 1970: 306) : БИТАНГА р. вайнага: БИТАНГА с. вуцибатина, бараба. У српском језику се јавља у 17. веку. Води се да је посуђеница из мађарског језика (Скок, 1971: 158), скитница, пропалица, нерадник (РМС, 1990: 206)

CSÁRDÁS /ča:rda:š/ – м. *egy fajta zene, tánc*. У мађарском језику се јавља око 1835. године (МЕР, 1970: 482) : ЧАРДАШ р. файта мадярског танцу : ЧАРДАШ с. мађ. мађарски народни плес брзих кретњи; музика за такав плес (РМС, 1990: 842)

CSIZMA /čizma/ – м. *egy fajta lábbeli*, у мађарском језику се јавила око 1492. године (МЕР, 1970 : 544) : ЧИЖМА р. файта обуї, виведзене: Чижмар [презвиско] : ЧИЗМА с. 1. врста обуће, обично кожне, која сеже до колена

или преко колена; 2. заст. мера која одговара количини онога што стане у чизму (РМС, 1990: 877)

FITYFIRITTY /fic'firc'/ – м. 1. hitvány, alávóló ember (са овим значењем се јавља око 1774. године); 2. ugrifüles, jelentéktelen kis ember (са овим значењем се јавља око 1777. године) (МЕР, 1970: 923) : ФИТЬФИРИЋ р. од информаторох : ФИЋФИРИЋ с. мађ. лакомислен младић, ветропир, гиздавац, кичош (Клајн, 2008 : 1339)

GULYÁS /guja:š/ – м. a gulyáshús, gulyás eredetileg a gulyások bográcsban főzött étele volt. У мађарском језику се јавља од 1886. године (МЕР, 1970: 1105) : ГУЛАШ – р. файта папригашу, мађарске националне едло : ГУЛАШ с. = мађарско национално јело од комадића меса, најчешће говеђег (РМС, 1990: 594)

ZSELLÉR /želir/ – м. telketlen jobbágy, у мађарском језику се јавља 1365. године, претпоставља се да потиче од ове лексеме, није пронађена потврда на писаном материјалу (МЕР, 1970: 1213) : ЖЕДЛЯР р. тот цо бива у цудзей хижи, биреш : с. ЖИЉЕР мађ. покр. станар у туђој кући, кириција (РМС, 1969: 40).

Патраци у целосци, тога видљива работа представља еден значни кроцај напредок у видљивању уплїву мађарског језика на руски и сербски јазик. Дзепоедни аспекти спатрања того уплїву вимагају дальши видљивања.

Литерарни сустрет у Новом Орахову са писцем за децу Владимиром Сабо-Дајком из Куцуре (2009)
Литературне стретнуце у Новим Орахове зоз писателюм за дзечи Владимиром Сабо-Дајком (2009)

ЛИТЕРАТУРА

- Андрић, Е. *У духу језичке и културне коегзистенције*, Нови Сад: Академска књига, Српска академија наука и уметности, 2009.
- Андрић, Е. *Лексикологија и морфологија мађарског језика*, Нови Сад: Одсек за хунгарологију Филозофског факултета, 2002.
- Bagi, F. *Mađarski jezik*, Novi Sad: Institut za mađarski jezik, književnost i hungarološka istraživanja uz finansijsku pomoć Samoupravne interesne zajednice višeg i visokog obrazovanja SAP Vojvodine, 1983.
- Bakos, F. *Idegen szavak és kifejezések szótára*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1974.
- Бенчик, С. *Хунгаризми у русинском језику*, Нови Сад: Друштво за русински језик литературу и културу, 2014.
- Бугарски, П. Стране речи данас: појам, употреба, ставови, У: *О лексичким позајмљеницама*, Београд: Институт за српски језик, Суботица: Минерва, 1996, стр. 17-25.
- Бурзан, М. Каџиба, А. *Српско-мађарског речник*, Нови Сад: Форум, 2016.
- Dávid, A. *A magyar nyelv könyve*, Újvidék: Tartományi Tankönyvkiadó Intézet, 1975.
- Жирос М. *Бачванско-сримски Руснаци дома и у швецe 1745-1991*, Ветерник: Друкарња ЛДИ, Грекокатоличка парохија св. Петра и Павла Нови Сад, 1997.
- Zaic, G. *Etimológiai Szótár*, Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2006.
- Ивић, М., Илић П., Планкош, Ј., Рамач, Ј., Стијовић, С., Тир, М., Ђупић, Д. *О лексичким позајмљеницама*, Београд: Институт за српски језик, Суботица: Минерва, 1996.
- Ивић, М. Општи поглед на проблем туђица, У: *О лексичким позајмљеницама*, Београд: Институт за српски језик, Суботица: Минерва, 1996, стр. 11-16.
- Јерковић, Ј. *Мађаризми у Речнику српскохрватског књижевног језика*, У: *О лексичким позајмљеницама*, Београд: Институт за српски језик, Суботица: Минерва, 1996, стр. 173-179.
- Jobbágy, Zs. M. *Ismerjenek meg minket*, Nyíregyháza: Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Ukrán és Ruszin Filológia Tanszék, 1998.
- Juhász, J., Szőke I. *Magyar értelmező kéziszótár*, I-II, Budapest: Akadémiai kiadó, 1982.
- Кавгић, А., Шимуновић-Бешлин, Б. *Упутство за израду завршних радова на мастер академским студијама*, Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад, 2016.
- Kristó, Gy. *Magyarország Története 895-1301*, Budapest: Osiris kiadó, 1998.
- Клајн, И., Шипка, М. *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј, 2008.
- Лабош, Ф. *История Русинoх Бачкеј, Сриму и Славоніі 1745-1918*, Бачки Петровец – Нови Сад – Руски Керестур – Вуковар: Союз Русинoх и Українoх Горватскеј, Републична самоуправна интересна заедница култури Горватскеј, 1979.
- Латјак, Дю. *Толковниј словнік словох и їх значенoх*, Нови Сад: Дружтво за руски јазик, литературу и културу, 1980.
- Levasics, E., Surányi, M. *Szerbhorvát-magyar kéziszótár*, Budapest: Terra, 1982.
- Магочий, П. Р. *Народ нивідкьї*, Ужгород: Вьдавательство В. Падяка, 2007.
- Palich, E. *Magyar-szerbhorvát kéziszótár*, Budapest: Terra, 1982.
- Пеић, М. Бачлија, Г. *Речник бачких Буњеваца*, Београд: БИГЗ, 2007.

- Рамач, Ю. *Руска лексика*, Нови Сад: Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Институт за педагогију, Катедра за руски јазик и литературу, 1983.
- Рамач, Ю., Фейса, М. и Медеши, Г. *Српско-русински речник / Сербско-руски словник*, I-II, Београд – Нови Сад: Завод за учебници и наставни средства – Универзитет у Новим Садзе, Филозофски факултет, Катедра за руски јазик и литературу – Друштво за руски јазик и литературу, 1995-1997.
- Рамач, Ю., Фейса, М., Медеши, Г. и Тимко-Дитко, О. *Русинско-српски речник / Руско-сербски словник*, Нови Сад: Завод за культуру војвођанских Русина, Филозофски факултет, Одсек за русинистику, 2010.
- Рамач, Ю. *Граматика руског јазика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2002.
- Скок, П. *Етимологијски рјечник хрватског или српског језика*, Загреб: Југословенска академија знаности и умјетности, 1971.
- Стевановић, М., Марковић, С., Матић, С., Пешикан, М., Људевит, Ј., Храсте, М., Мусулин, С., Рогић, П., Павешић, С., Финка, Б. *Речник српскохрватског књижевног језика*, Нови Сад: Матица српска, 1990.
- Farkas, V., S., Hámori, A., Hexendorf, E., P. Hidvégi A., Kiss, J., Kiss, L., Kubinyi L., Papp L., Pusztai F., Zsilinszky É., *A Magyar Nyelv Történeti - Etimológiai Szótára*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1970.
- Фейса, М. *Англијски елементи у руским језику*, Нови Сад: Руске слово, 1990.
- Фейса, М. *Русини / Руснаци / Ruthenians*, I-II, Нови Сад: ИК Прометеј, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за русинистику, КПД ДОК Куцура, 2006-2008.
- Фирис, Г. „Презвиска мађарског походзена при бачванско-сримских Руснацох” у: *Русини / Руснаци / Ruthenians*, II, Нови Сад: ИК Прометеј, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за русинистику, КПД ДОК Куцура, 2008, стр. 211-228.

Промоција књиге Сенке Бенчик „Хунгаризми у русинском језику” на Филозофском факултету у Новом Саду:
Ирина Папуга, Гизела Ивегеш и Сенка Бенчик (2014)

СЕНКА БЕНЧИК

Биографски подаци о аутору

Сенка Бенчик (рођ. Папуга, 28.12.1973. године у Бачкој Тополи), мастер-професор, од 1993. год. организује наставу русинског језика као изборног предмета са елементима националне културе у Основној школи „18. октобар” у Новом Орахову и за ученике из Новог Орахова који похађају наставу на српском језику у Основној школи „Чаки

Лајош“ у Бачкој Тополи и у многама је допринела да се овај облик васпитно-образовног рада популаризује међу ученицима, родитељима и у друштвеној средини.

Васпитно-образовни рад Сенке Бенчик је веома запажен, те јој је 2006. године додељено признање плакете са ликом професора Хавријила Х. Нађа (1913-1983), које се у области русинског језика додељује наставницима који у многама доприносе изучавању русинског језика и књижевности и постижу запажене резултате у овој области.

Поред тога, Сенка Бенчик са ученицима учествује на сусретима русинских школа (сусрети основани у Бачинцима, 1994), а била је и домаћин 5 (1998), 15 (2009) и 25 (2019) јубиларног сусрета у Новом Орахову и Бачкој Тополи. Члан је Актива наставника русинског језика: учествује на семинарима из области русинског језика и књижевности и на такмичењима из русинског језика и језичке културе.

Подржала је, и успешно организовала семинар о басни као књижевном жанру у области русинског језика у Новом Орахову, а била је и носилац четири округла стола о прошлости Русина у Новом Орахову, који су одржавани у оквиру обележавања 60-годишњице досељавања Русина у Ново Орахово (1946-2006). Као резултат тог рада издата је 2009. године тројезична књига *Русини у Новом Орахову * Rusinok Zentagunaraszon * Руснаци у Новим Орахове* на српском, мађарском и русинском језику. Иста књига је 2014. године (у оквиру Дана Русина у Новом Орахову) обновљена и издата као друго допуњено издање.

Сенка Бенчик је председник Секције Друштва за русински језик, књижевност и културу у Новом Орахову и Бачкој Тополи у оквиру које делује Литерарна секција „Штефан Чакан”, која негује књижевно стваралаштво русинског баснописца Штефана Чакана (1922-1987).

Сенка Бенчик је активни члан КУД „Петро Кузмјак“ у Новом Орахову. Аутор је књиге „Хунгаризми у русинском језику“, коју је издало Друштво за русински језик, књижевност и културу 2014. године, а то је био њен први мастерски рад који је 2012. године одбранила на Одсеку за русинистику Филозофског факултета у Новом Саду. Исти рад је објављен и у Зборнику радова *Studia Ruthenica* 17 (2012).

Године 2017. Сенка Бенчик је на Филозофском факултету у Новом Саду одбранила мастер-рад из области компаративних истраживања српског, мађарског и русинског језика под називом: „Заједнички хунгаризми у српском и русинском језику“ и тиме у многама допринела развоју тројезичности у нашој вишејезичној средини.

Мр. Сенка Бенчик ради као професор српског језика и књижевности у Основној школи „Чаки Лајош“ у Бачкој Тополи, а и даље организује наставу русинског језика са елементима националне културе са ученицима основношколског узраста и у Бачкој Тополи и у Новом Орахову.

И. П.

На часу русинског језика у Новом Орахову
На години руског језика у Новим Орахову (2019)

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	5
УВОДНЕ СЛОВО.....	6
ELŐSZÓ	7

ЛЕКСИЧКИ ПАРАЛЕЛИЗМИ
ЗАЈЕДНИЧКИ ХУНГАРИЗМИ У СРПСКОМ И РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

1. САЖЕТАК	11
2. SUMMARY	12
3. УВОДНА РЕЧ.....	13
3.1. Контакти Срба, Мађара и Русина	13
3.2. Методолошки приступ истраживању	13
3.2.1. Тема.....	13
3.2.2. Предмет истраживања и циљ истраживања	14
3.2.3. Задачи истраживања.....	15
3.2.4. Хипотеза	15
3.3. Основна термилошка разграничења	15
4. ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ	16
5. САГЛЕДАВАЊЕ ХУНГАРИЗАМА	18
5.1. Методолошки приступ истраживању у овом раду	18
5.2. Истраживачки корпус.....	19
5.3. Проблеми формирања истраживачког корпуса	20
6. СПИСАК СКРАЋЕНИЦА	21
7. ФОНОЛОШКА АДАПТАЦИЈА.....	22
7.1. Фонолошки системи русинског, српског и мађарског језика	22
7.1.1. Супституција мађарских вокала у русинском и српском језику.....	23
7.1.2. Супституција мађарских консонанти у русинском и српском језику.....	24
8. МОРФОЛОШКА АДАПТАЦИЈА	27
8.1. Именице.....	27
8.1.1. Именице – хунгаризми без суфикса и мађарске посуђенице чија се завршна група гласова поклопила са српским и русинским језиком (директна реплика)	28
8.1.2. Именице – хунгаризми са суфиксима (изведене речи).....	29
8.1.3. Именице – хунгаризми у српском и русинском језику као сложене речи	31

8.2. Глаголи хунгаризми у српском и русинском језику	33
8.3. Придеви	34
8.4. Прилози	35
8.5. Узвичници	35
9. СЕМАНТИЧКА АДАПТАЦИЈА МАЂАРСКОГ ЕЛЕМЕНТА	35
9.1 Однос према хунгаризмима и туђицама у српском језику	38
9.2. Однос према хунгаризмима и туђицама у русинском језику	40
10. РЕЧНИК	42
10.1. Служење речником	42
10.2. Опис специфичних мађарских фонема	42
10.3 Речник заједничких хунгаризама у српском и русинском језику.....	44
11. ЗАКЉУЧАК.....	82
12. ÖSSZEGZÉS	84
13. ЗАКЛЮЧЕНЕ.....	86

ЛЕКСИЧНИ ПЕРАЛЕЛИЗМИ

ЗАЕДНИЦКИ ГУНГАРИЗМИ У СЕРБСКИМ И РУСКИМ ЈАЗИКУ

1. Тема	91
1. 2. Контакти Србох, Мађарох и Руснацох	92
1. 3. Основни задатки и циљ вишедовања.....	92
1. 4. Гипотеза.....	92
1. 5. Преглед литературе.....	92
2. Спатрање гунгаризмох.....	93
3. Проблеми формовања вишедовацког корпусу.....	93
4. Фонологийна анализа	94
5. Морфологийна анализа.....	95
6. Семантична адаптација	96
6. 1. Семантични групи	96
7. Словник	98
8. Приклади зоз словника	98
 ЛИТЕРАТУРА.....	 100
 Сенка Бенчик, Биографски подаци о аутору	 102

**ДРУШТВО ЗА РУСИНСКИ ЈЕЗИК КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ
ДРУЖТВО ЗА РУСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРУ И КУЛТУРУ**

Нови Сад

50 ГОДИНА ОД ОСНИВАЊА ДРУШТВА * 50 РОКИ ОД СНОВАЊА ДРУЖТВА
(1970-2020)

Сенка Бенчик

ЛЕКСИЧКИ ПАРАЛЕЛИЗМИ

ЗАЈЕДНИЧКИ ХУНГАРИЗМИ У СРПСКОМ И РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ

LEKSZIKOLÓGIAI HASONLÓSÁGOK

HUNGARIZMUSOK A SZERB ÉS A RUSZIN NYELVBEN

ЛЕКСИЧНИ ПАРАЛЕЛИЗМИ

ЗАЕДНИЧКИ ГУНГАРИЗМИ У СЕРБСКИМ И РУСКИ ЈАЗИКУ

Штампање књиге је финансијски помогла Месна заједница, Ново Орахово
Друковане књижки финансијно помогла Месна заједница, Нове Орахово

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
811.163.41'373.45:811.511.141
811.161.2'373.45:811.511.141

БЕНЧИК, Сенка, 1973-

Лексички паралелизми : заједнички хунгаризми у српском и русинском језику =
Lekszikológiai hasonlóságok : hungarizmusok a szerbés a ruszin nyelvben = Лексични паралелизми :
заеднички гунгаризми у сербским и руским језику / Сенка Бенчик ; [превод предговора на мађарски
језик Жежеф Апро]. – Нови Сад : Друштво за русински језик, књижевност и културу, Секција
Друштва у Бачкој Тополи и Новом Орахову ; Ново Орахово : Месна заједница, 2020 (Нови Сад :
FB Print). - 103 стр. : илустр. ; 24 см. - (Едиција Катедра = Едиција Катедра ; 4)

Текст на срп. русин. и мађар. језику. – Сенка Бенчик – биографски подаци о аутору:
стр. 102-103. - Тираж 250. - Библиографија. - Summary.

ISBN 978-86-85619-65-6 (ДРЈКК)

а) Српски језик – Хунгаризми б) Русински језик – Хунгаризми

COBISS.SR-ID 17248009

FB Print, Нови Сад
063 523 979

Сенка Бенчик, Лексички паралелизми, Заједнички хунгаризми у српском и русинском језику,
Лексични паралелизми, Заједнички гунгаризми у сербским и руским језику.
Издавач: Друштво за русински језик, књижевност и културу, Издавач: Друштво за руски језик,
литературу и културу, Нови Сад, Ћирпанова 27, тел. 064 19 75 281, papugai@mts.rs, 021 453 365,
Тираж: 250, Обим: 6,6 шт. табака. Штампарија FB Print, Нови Сад, 2020.

